

ОДБРАНА

Година VIII ■ Број 171 ■ 1. новембар 2012. ■ цена 100 динара ■ 1,20 евра

Здружена вежба
РЕКА 2012

Сто година
од Првог
балканског
рата

Савезништвом до слободе

МЕДИЈА ЦЕНТАР „ОДБРАНА“

Вас позива на свечано отварање изложбе

Драгослава Павла Аксентијевића

ПРЕД ПОЧИНАК

2. новембар 2012. године, у 19.00 часова
Мала галерија Дома Војске Србије,
Београд, Браће Југовића 19

Концерт групе „Запис“
у 20.00 часова

Свечана сала Дома Војске Србије

Изложба је отворена до 15. новембра 2012. године

ОГЛЕДАЛО ВРЕМЕНА
ВРЕМЕ ЛИЦА

ПОРТРЕТИ

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
И ГРАДСКИ МУЗЕЈ ВРШАЦ

Позивају Вас
на свечано отварање изложбе

ПОРТРЕТИ ОГЛЕДАЛО ВРЕМЕНА

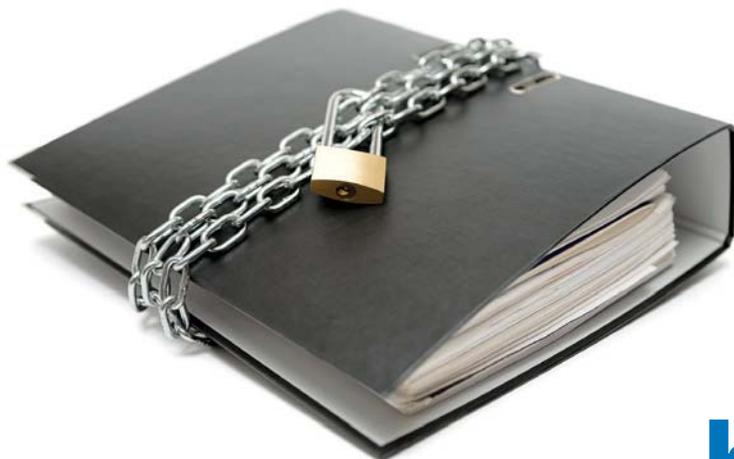
Време лица

Избор из колекције
Градског музеја Вршац

5. новембар, 19.00 часова
Велика галерија Дома Војске Србије
Београд, Браће Југовића 19

Добро дошли!

**postoji
bolji način**

3. Međunarodni sajam
bezbednosti objekata, infrastrukture, lica i poslovanja

Visoke tehnologije u funkciji javne i privatne bezbednosti.

Tehnička infrastruktura objekata - Integracija bezbednosti i upravljanja objektima i poslovanjem.

Korporativna i industrijska bezbednost.

Tehnička i fizička zaštita.

Informaciona bezbednost

Osiguranje.

05 - 08.11.2012.

Info i prijava učešća: Tel: +38111 2655-486, Mob: +38163 205-599, Fax: +38111 3615-298, e-mail: isec@sajam.rs

www.isec-expo.rs

 BEOGRADSKI SAJAM
Jedno mesto, ceo svet

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране Србије

„Одбрана“ наставља традицију „Рајника“, првог војног листа у Србији, који је изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Медија центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19
medijacentar@mod.gov.rs

Директор

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Главни и одговорни уредник

мр Раденко Мутавић

Заменик главног уредника

Владимир Почуч, мајор

Уредници

Мира Шведић, Душан Глишић, Славица Лужник

Новинари

Сања Анђелковић

Мирјана Боровина, потпоручница

Владимир Вјештић

Биљана Миљић

Стални сарадници

Станислав Арсић, др Себастиан Балаш,
мр Славиша Влачић, Милосав Ц. Ћорђевић,
др Милан Мијалковски, мр Зоран Миладиновић,
мр Миљан Милкић, Крстан Милошевић,
Никола Остојић, Никола Оташ, Влада Ристић,
Иштван Пољанац, Будимир М. Попадић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник),
Станислава Струњаш, Бранко Сиљевски,
Марија Марић и Слободан Михаиловић
(технички уредници)

Фотографија

Стефана Савић (уредница),
Горан Станковић, Душка Стефановић,
Јово Мамула, Даримир Банда, (фоторепортери)

Језички редактор

мр Наташа Николић

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Бјеловук

Документација

Радован Поповић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор 3241-258; 23-809

Главни и одговорни уредник 3241-257; 23-808

Секретар редакције 3201-809; 23-079

Прелом 3240-019; 23-583

Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765

Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

odbrana@mod.gov.rs

redakcija@odbrana.mod.gov.rs

www.odbrana.mod.gov.rs

Жиро-рачун

840-312849-56 МЦ „Одбрана“

Претплата

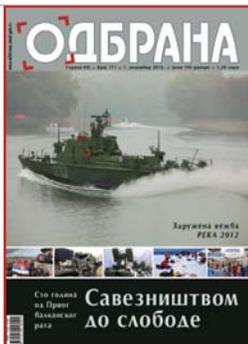
За припаднике МО и Војске Србије преко РСД
месечно 160 динара. За претплатнике преко
Поштанске штедионице месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд,
ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења
војних новинара

БРОЈ 171

НА НАСЛОВНОЈ СТРАНИ

Са здружене вежбе
„Река 2012“ на Тителу

Снимио Јово МАМУЛА

САДРЖАЈ

- ДОГАЂАЈИ
- 6 **Здружена вежба на терену „Река 2012“**
ГАРАНЦИЈА СИГУРНОСТИ
- 10 **Сусрет министара одбране Србије**
и Пакистана
КОНКРЕТНИ ДОГОВОРИ О САРАДЊИ
- 11 **Посета Абу Дабију**
ВРЕДНИ ЕКОНОМСКИ ПРОЈЕКТИ
- ИНТЕРВЈУ
- 16 **Пуковник др Зоран Рајић, директор**
Војнотехничког института
КОНТИНУИТЕТ ОДРЖАВА РАЗВОЈ
- ОДБРАНА
- 22 **Вежба „NEIGHBOURS 2012“**
ЗАЈЕДНО ЗА МИР
- 26 **Артиљеријске јединице Прве бригаде**
МОЋ ВАТРЕНИХ УДАРА
- 28 **Речни миноловац 335**
ЧАСТ, ОБАВЕЗА И ОДГОВОРНОСТ
- 55 **Најбоља чета Речне флотиле**
ШАБАЧКИ ПОНТОНИРЦИ

На свечаности поводом обележавања Дана речних јединица и

Дана Речне флотиле, 1. понтонирска
чета Првог понтонирског батаљона по-
нела је титулу најбоље чете тог састава
Копнене војске

Специјални прилог

Сто година од Првог
балканског рата

САВЕЗНИШТВОМ ДО СЛОБОДЕ

56 Борјанка Поповић, начелница Групе за енглески језик

КАРТА ЗА СВЕТ

58 Заставник Зоран Лаштро, главни подофицир Генералштаба

ВРЕЛИ ПЕСАК ЕЛ ПАСА

■ СВЕТ

Др Мартин Ван Кревелд, војни историчар

РАТ НИЈЕ ЗАВРШЕН

■ КУЛТУРА

66 Међународни сајам књига

БЛИСКОСТ ИЗМЕЂУ РЕДОВА

Класици, нови писци, домаћи аутори, страни гости, велики формати, џепна издања, тврди покези, рециклиране странице... Разноврсност ухваћена слоганом „Од А до Ш“. Од 21. до 28. октобра на 57. међународном сајму књига свако је могао да пронађе нешто за себе. Запажен наступ имао је и Медија центар „Одбрана“.

69 Ансамбл „Станислав Бинички“ у Трсту

ЗБЛИЖАВАЊЕ КУЛТУРА

■ СПОРТ

79 Треће CISM регионално војно првенство и Прво првенство Војске Србије у полумаратону

И СПОРТОМ ДО ПРИЈАТЕЉСТВА

Реч уредника

Србија се ових дана подсећа једне велике епопеје, започете пре сто година, победоносном Кумановском битком и Балканским ратовима, који су настављени голготом и васкрсом Србије у Првом светском рату.

Кумановска битка одлучила је исход борби за ослобођење Србије од отоманске власти. Национални понос враћен је после 523 године, колико је прошло од Косовског боја и колико дуго је мит о великој немањићкој Србији надахњивао поробљени народ да користи сваку прилику да освоји дуго сањану слободу. Страдања у тим покушајима, уништавања и расељавања, нису сломила слободарска стремљења, која су највећи узлет имала у Првом српском устанку и револуционарној борби за нову модерну Србију, која је окончана кумановском победом.

Битка код Куманова однела је 700 српских живота, а број рањених био је око 2.500 хиљаде. Први балкански рат однео је 22.000 живота, а други још 16.000. У наредне четири ратне године, до 1918, тешке битке, албанска голгота, глад и болести узели су скоро милион живота.

Данашње генерације с поносом се сећају тих жртава датих за независност државе и слободу народа. И свих других, датих за те највеће идеале и интересе једне нације.

Жртвама су обележени и почетак, али жалост и крај једног тешког века за Србију.

На почетку новог, желимо и хоћемо живот у миру и напретку. Обележавајући столетне датуме шаљемо поруку разумевања и сарадње, региону у коме смо, Западу и Истоку, између којих смо од првог крунисаног српског владара до данас.

Наша порука је да у заједничкој будућности хоћемо да делимо вредности мира, стабилности и укупног развоја. У интересу боље Србије и Европе чијој безбедности одавде не долазе претње, већ тежња за интеграцијом у процесе којима смо кроз историју дали не мали допринос. ■

Раденко МУТАВЏИЋ

Здружена вежба на терену „Река 2012“

Гаранција

Вежба је од 22. до 25. октобра реализована на територији целе Србије, на 48 локација и 59 различитих супозиција, са 1300 учесника

У присуству председника Србије Томислава Николића, министра одбране Александра Вучића, начелника Генералштаба генерал-потпуковника Љубише Диковића, начелника Сектора за ванредне ситуације МУП-а Предрага Марића, команданта Жандармерије Братислава Дикића и великог броја гостију из државног и војног врха, на Тиси поред Титела, приказом способности, успешно је завршена вежба „Река 2012“, која је показала на који начин ћемо се борити

са последицама које могу изазвати поплаве.

– Функционишете изванредно, а волео бих да немате прилике да овакве послове радите – истакао је по завршетку приказа председник Србије Томислав Николић и поручио да ће држава уложити све напоре да заштити грађане и имовину.

– Опремићемо вас додатно технички, свим оним што треба, зато што ниједно опремање и ниједна вежба нису тако скупи као што су скупе последице када се деси нешто за

СИГУРНОСТИ

7

шта смо неприпремљени – истакао је председник Србије.

Оцењујући вежбу веома успешном, председник Николић је рекао да му је било задовољство да посматра приказ који је показао обученост и спремност за реаговање у веома тешким околностима поплава.

Министар одбране Александар Вучић истакао је да је оправдано свако улагање у опрему, технику и пре свега у људе који ће да помажу у обављању треће мисије Војске Србије и у заједничко деловање свих елемената система на одбрани грађана од елементарних непогода.

– Све што уложимо данас, много мање ћемо да изгубимо сутра и мислим да је добро што је комплетно државно руководство могло да

види колико су наши људи обучени, спретни и храбри, колико су пожртвовани. Наша највећа снага у обрачуна са елементарним непогодама јесу људи, а наша обавеза јесте да им помогнемо, да их опремимо на сваки начин да могу лакше са тим проблемима у будућности да се суочавају – рекао је министар Вучић.

Током четрдесетпетоминутног, веома динамичног приказа, кроз који их је водио командант вежбе пуковник Саша Стефановић, гостима су презентоване способности суочавања, умањења, као и отклањања последица насталих услед великих поплава. Приказ се састојао од десет супозиција које су у директној корелацији са последицама које могу изазвати поплаве, са тежиштем на евакуацији становништва и покретних материјалних добара.

Вежбу „Река 2012“ организовала је Здружена оперативна команда

Генералштаба Војске Србије, а у њој су, осим јединица Војске, учествовали Жандармерија и Сектор за ванредне ситуације МУП-а Србије, Црвени крст и Горска служба спасавања.

Циљ вежбе којом је руководио заменик команданта Здружене оперативне команде генерал-мајор Горан Радовановић, било је тестирање и приказ способности Војске Срби-

је, уз презентацију квалитета процедура предвиђених за овакве инцидентне ситуације. Притом, оружане снаге нису искључиви носилац активности него део система, увезан

Дељење способности и одговорности

– Кључно је да ова вежба покаже дељење, а не преклапање способности и одговорности међу одговорнима у систему - истиче командант вежбе пуковник Саша Стефановић и поручује да сваки допринос има свој значај и није важно бити носилац активности, већ дати свој пуни допринос. Тако ће се остварити ефекат синергије – да смо као целина јачи од простог збира наших активности.

Капацитети за одбрану

9

Начелник Сектора за ванредне ситуације МУП-а Србије Предраг Марић изјавио је да је присуствовао једној одличној вежби која је добра порука за грађане Србије.

– Војска Србије има снаге и капацитета, кадровских и техничких, да оствари своју трећу мисију, која ће се итекако видети у годинама пред нама. Оно што посебно радује је јако добра сарадња и комуникација између припадника Војске Србије и МУП-а Србије, Сектора за ванредне ситуације и Жандармерије, као и Горске службе спасавања и Црвеног крста - истакао је Марић и додао да држава улаже у капацитете да одбрани грађане.

са сродним институцијама, које, на свом терену рада, дају пун допринос заједничкој мисији заштите цивилног становништва.

Практично је дат одговор на питања који су то капацитети Војске Србије на располагању за ове намене, на који начин је најбоље успоставити координацију са другим деловима система за заштиту грађана у ситуацијама елементарних непогода

и који је најбољи начин за оптимално оперативно функционисање у ситуацијама које намеће трећа мисија Војске.

Очекивана добит биће дефинисање и институционализовање процедуре, а нова реалност, која почива на знању и искуству припадника система, потврдиће да реаговање у ванредној ситуацији не зависи од способности појединца или нечије

воље, него од постојања процедуре.

Активности на планирању вежбе „Река 2012“ трају од фебруара ове године, од конференције за сертификацију, преко низа активности током године и приказа на Тителу. ■

Владимир ВЈЕШТИЋ
Снимили Даримир БАНДА
и Јово МАМУЛА

Сусрет министара одбране Србије и Пакистана

Конкретни договори о сарадњи

Сада су учињени први конкретни кораци у успостављању сарадње, чији се резултати очекују ускоро, истакао је министар Вучић после састанка са пакистанским колегом Саидом Наведом Камаром

Први потпредседник владе и министар одбране Александар Вучић састао се 15. октобра са савезним министром одбране Исламске Републике Пакистана, Саидом Наведом Камаром у Дому Гарде на Топчидеру.

Говорећи о значају сусрета, министар Вучић је истакао да је Пакистан био и остао пријатељ Србије и да је у међународним оквирима увек био на страни наше земље.

– Тема разговора била је унапређење билатералне сарадње у различитим доменима, а разговарали смо о војно-војној, војно-економској

и војно-едукативној сарадњи. Договорили смо да у најскоријем року једна војна делегација Србије посети Пакистан, а такође, било је речи и о сарадњи у области трансфера технологије, што је за нашу земљу од великог значаја – истакао је министар Вучић. Он је прецизирао да наша одбрамбена индустрија може да понуди оклопна возила, муницију већег калибра, уређаје за ноћно осматрање, као и коришћење аеротунела који наш Војнотехнички институт поседује.

Упркос ранијим напорима, према речима министра Вучића, сада су учињени први конкретни кораци у

успостављању сарадње, чији се резултати, како је најавио, очекују ускоро. На састанку је било речи и о отварању нашег дипломатског представништва у Пакистану.

Пакистански министар Саид Навед Камар захвалио је министру Вучићу на позиву да посети Србију и да учествује у побољшању и јачању сарадње две земље.

– Пакистан и Србија имају добру сарадњу. Прошла су тешка времена у овој земљи и дошао је тренутак да се поново успоставе добри односи и ојача сарадња у области одбране, трговине, као и економска сарадња. Током протеклих неколико година било је договора око потписивања споразума о билатералној сарадњи, а сада смо разговарали о томе како да наставимо оно што је започето у прошлости, рекао је министар Камар и додао да је договорена размена официра који ће посетити војну академију ради образовања и размене искуства.

– Разговарали смо и о производњи у области одбране. У наставку посете утврдићемо облике сарадње да бисмо је и наставили у разним областима, као што је противтероризам. Србија је јака и поносна земља, с великом будућношћу. Ми подржавамо жељу Србије да се прикључи Европској унији, што би означило и јачање њене економске стабилности – истакао је пакистански министар одбране Саид Навед Камар после разговора са министром Вучићем.

Делегација Исламске Републике Пакистан, током посете Србији, посетила је Универзитет одбране, Војнотехнички институт, Специјалну бригаду, Технички опитни центар и сталну поставку средстава наоружања и војне опреме у Никинцима, где су представљени нападно-навигацијски системи, артиљеријска самоходна оруђа 155 mm *нора* и 122 mm соко, вишенаменско оклопно борбено возило *лазар*, ракетни систем *алас*, као и могућности сарадње у модернизацији хеликоптера и оклопних борбених возила. ■

Посета Абу Дабију

ВРЕДНИ ЕКОНОМСКИ ПРОЈЕКТИ

Делегација Владе Србије, коју су предводили први потпредседник владе и министар одбране Александар Вучић и министар финансија и привреде Млађан Динкић, састала се 18. октобра у Абу Дабију са шефом државе шеиком Мухамедом бин Заједом ал Нахјаном. Теме разговора биле су сарадња у области одбране и унапређење економских односа двеју земаља.

Чланови две делегације разговарали су о могућностима пласмана српског оружја и муниције Уједињеним Арапским Емиратима, заједничким пројектима за развој и производњу ракетних система и суперсоничних тренажних авиона.

Потпредседник владе Александар Вучић позвао је шеика Мухамеда да посети Србију, што је он прихватио и најавио посету почетком јануара.

Министар финансија Млађан Динкић изнео је шеику Мухамеду предлог заједничког улагања у области пољопривреде и агроиндустрије, са посебним акцентом на увођење великих система за наводњавање на територији Србије. Министар Динкић је додао да Србија представља добар амбијент за улагања инвеститора из Уједињених Арапских Емирата, који су, после Катара, најбогатија арапска земља са једним од највећих БДП на свету. ■

Посета делегације Азербејџана

Државни секретар у Министарству одбране Александар Николић разговарао је 11. октобра са замеником министра спољних послова Републике Азербејџан, Аразом Азимовим и упознао га са стратешким опредељењима Србије у вези са европским интеграцијама.

Азимов је информисао Николића о азербејџанским ставовима по главним геополитичким питањима и у вези са ситуацијом у региону. Истакао је пријатељство две земље и очекивање да ће ускоро бити потписан Споразум о пријатељским односима и стратешком партнерству.

Државни секретар Николић је навео да смо заинтересовани за развој сарадње у свим областима одбране и да ће, у циљу стварања правног оквира будуће сарадње, Министарство одбране у наредном периоду доставити азербејџанској страни Нацрт споразума о сарадњи у области одбране.

Николић је, такође, понудио сарадњу у војно-економској и војно-медицинској области, школовање и усавршавање азербејџанског кадра у Војномедицинској академији и сарадњу Универзитета одбране са одговарајућом институцијом у Азербејџану. ■

Приоритетне активности са Великом Британијом

Делегација Министарства одбране Велике Британије, коју је предводио генерални директор Одељења за безбедносну политику Стив Мекарти, боравила је у радној посети Србији.

Током разговора са помоћником министра за политику одбране Мирославом Јовановићем, британској страни су презентовани приоритети и спољнополитички циљеви Владе Србије, перцепција безбедоносних ризика у региону и виђење даљег унапређења политичко-безбедносне ситуације.

Билатерална војна сарадња је обострано оцењена као добра и редовни састанци на вишем нивоу представљају прави начин за њено даље квантитативно унапређење. Очекује се да ће нову димензију сарадњи дати најављена посета првог потпредседника владе и министра одбране Александра Вучића Лондону. ■

Унапређење сарадње са Руском Федерацијом

Помоћник министра за политику одбране Мирослав Јовановић примио је 18. октобра чланове канцеларије Изасланства одбране Руске Федерације, на челу са пуковником Валеријем Волковим, ради унапређења сарадње у области одбране.

Током изузетно отвореног разговора потврђена је усаглашеност планираних активности у вези очувања суверенитета и територијалног интегритета Србије на простору Косова и Метохије.

Република Србија ни под којим условима неће одустати од војне неутралности која је прокламована Декларацијом Народне скупштине Републике Србије и у складу са тим опредељењем жели да гради партнерске односе на равноправним основама са свим пријатељским државама у свету.

Наглашена је обострана потреба да сарадња у области одбране буде на нивоу општих односа који постоје у свим осталим областима сарадње Руске Федерације и Републике Србије.

Тakoђе, потврђена је потреба обе стране да се војно-војна, војно-економска и војно-медицинска сарадња знатно унапреде кроз боље планирање и реализацију годишњих планова билатералне војне сарадње, а да се војно-образовна сарадња настави уз веће присуство руских официра у нашим војно-образовним установама.

Разматрани су и остали аспекти сарадње у области одбране и поновљена заинтересованост обе стране да се организују активности на највишем нивоу. ■

Обележавање 68. годишњице ослобођења Београда

Поводом 68. годишњице ослобођења Београда – 20. октобра, председник Србије Томислав Николић положио је венце на Споменик ослободилаца Београда у Другом светском рату и Споменик Црвеноармејцу.

Уз присуство почасног строја Гарде Војске Србије, председник Николић, у спомен књигу је том приликом уписао: „Док постоји један грађанин Србије, један Србин, док постоји људско сећање, учићемо децу да треба да се труде много како би оправдала живот и слободу коју сте им подарили.“

Венце су положили и државни секретар Министарства одбране Александар Николић који је предводио делегацију Министарства одбране, представници Министарства рада и социјалне политике, Града Београда, СУБНОР-а Србије, као и амбасаде Руске Федерације, Украјине, Белорусије и Азербејџана у Републици Србији. ■

Државни секретар Николић примио директора RACVIAC-а

13

Државни секретар Александар Николић примио је 24. октобра у прву званичну посету након преузимања функције директора Центра за безбедносну сарадњу RACVIAC (Regional Arms Control Verification and Implementation Assistance Centre) амбасадора Бранимира Мандића.

Током разговора истакнута је снажна подршка Министарства одбране Центру за безбедносну сарадњу RACVIAC, као и намере за интензивирање сарадње у наредном периоду.

Министарство одбране Србије, од потписивања Споразума о RACVIAC, учествује у свим активностима Центра у Загребу и испуњава све обавезе у складу са Споразумом.

Сарадња са Центром за безбедносну сарадњу RACVIAC доприноси развоју и јачању регионалних безбедносних капацитета, као и изградњи поверења у региону Југоисточне Европе у области безбедности и одбране. У наредном периоду намера је да се активно учешће у раду RACVIAC значајно унапреди упућивањем сталног представника Министарства одбране Србије на позицију програм менаџера RACVIAC, као и преузимањем председавања Мултинационалном саветодавном групом – MAG (Multinational Advisory Group).

Амбасадор Мандић нагласио је да Србија има кључну улогу у функционисању и новом проширењу мисије RACVIAC, са циљем да Центар постане међународна организација за дијалог и безбедносну сарадњу у Југоисточној Европи. ■

Права у оружаним сукобима

У Центру за мировне операције одржан је Осми међународни курс из права у оружаним сукобима – LOAC 2012, ради оспособљавања слушалаца за примену међународног хуманитарног права, с тежиштем на примени у савременим оружаним сукобима, као и оспособљавања слушалаца за улогу инструктора обуке у области међународног хуманитарног права. Курс је похађало 25 полазника – 24 из Министарства одбране и Војске Србије и један припадник оружаних снага Македоније.

Директор курса био је бригадни генерал Карл Едлингер из Аустрије, кодиректор мајор Дамир Јеина из Центра за мировне операције, а инструктори, уједно вође група потпуковник Јорис Лицин из Холандије, мајор Шавн Дикалуви из Канаде, мајор Том Стеиб и Бодвар Ингварсон из Норвешке.

Курс су подржале Холандија, Канада, Норвешка и Велика Британија, а за његову реализацију били су задужени Међународни институт за хуманитарно право из Сан Рема, Центар за међународне и безбедносне послове и Међународни комитет црвеног крста. ■

Сарадња Србије са OPCW

Делегацију Организације за забрану хемијског оружја (OPCW), коју је предводила заменица генералног директора Грејс Асирватам, примио је помоћник министра за политику одбране Мирослав Јовановић. Том приликом он је истакао да је посета делегације потврда континуитета успешне сарадње Србије са OPCW у области имплементације Конвенције о забрани развоја, производње, складиштења и употребе хемијског оружја и о његовом уништавању.

Сарадња са OPCW значајно доприноси промоцији Министарства одбране и Војске Србије на међународном плану, пре свега капацитета и активности ЦУК АБХО као Регионалног центра за обуку кадрова у области заштите од оружја за масовно уништавање, затим Војномедицинске

академије, Војнотехничког института и других капацитета у овој области којима располаже Србија.

Заменица генералног директора OPCW изразила је задовољство досадашњом сарадњом са Србијом и захвалила је на помоћи коју Министарство одбране и Војска Србије пружају Инспекторату OPCW током реализације тренинга инспектора OPCW са високо токсичним хемикалијама.

Србија је од потписивања Конвенције о забрани хемијског оружја испунила кључне обавезе које Конвенција предвиђа за све државе чланице и усвојила документе неопходне за њену непосредну имплементацију, али је отишла и корак даље у сарадњи са OPCW, што је резултирало бројним активностима које Министарство одбране и Војска Србије реализује у сарадњи са овом организацијом.

Током посете делегација је посетила Центар за усавшавање кадрова АБХО у касарни „Цар Лазар“ у Крушевцу, објекат „Равњак“ у оквиру Центра где је од 8. до 20. октобра одржана вежба инспектора OPCW и Војномедицинску академију где је разговарано о унапређењу сарадње и активностима које је Србија реализовала у сарадњи с OPCW. ■

Делегација Министарства одбране у посети Хрватској

Делегација Министарства одбране Србије, коју је предводио помоћник министра за буџет и финансије Србије Мирослав Цвејић састала се са помоћником министра одбране Хрватске за информационе системе, финансије и буџет, Весном Орландини и њеним сарадницима.

Циљ посете је анализа досадашње сарадње и размена искустава у области система планирања, програмирања, израде и извршења буџета, анализе финансијских планова за 2012. годину, интеграцији информационог система за управљање финансијама државног трезора Министарства финансија са информационом системом за управљање финансијама у Министарству одбране, као и трошковима мировних мисија.

Састанцима је присуствовао и изасланик одбране Србије у Хрватској потпуковник Зоран Богдановић. ■

Посета бугарске делегације Универзитету одбране

Делегација Бугарске у којој су били представници Националног војног универзитета „Васил Левски“ и Војне академије „Г. С. Раковски“, посетила је Ректорат Универзитета одбране у Београду.

Ректор Универзитета генерал-потпуковник проф. др Миодраг Јевтић представио је колегама из Бугарске најважније сегменте из организације и рада најмлађег државног универзитета у нашој земљи. Састанку је присуствовао и изасланик одбране Бугарске у Србији потпуковник Емил Шипочки.

Циљ вишедневне посете бугарске делегације је сагледавање могућности даље сарадње институција универзитета одбране и војних академија. ■

Састанак групе Србија-НАТО за реформу одбране

Састанку Групе Србија-НАТО за реформу одбране у Дому Гарде на Топчидеру, којим је руководио помоћник министра за политику одбране Мирослав Јовановић, присуствовали су представници НАТО на челу са директором Директората за планирање снага Френком Боландом, као копредседавајућим Групе, представници НАТО војне канцеларије за везу и страни војни представници земаља НАТО, Програма *Партнерство за мир* и Европске уније акредитовани у Србији.

У раду су учествовали и представници Министарства спољних послова, Генералштаба Војске Србије, као и руководиоци и заменици руководилаца радних столова у оквиру Групе Србија-НАТО за реформу одбране.

На састанку су презентоване активности радних столова у периоду јул–октобар 2012. године и обострано су оцењене као врло успешне.

Истакнута је потреба да обавезни садржаји предстојећих планова међународне сарадње буду и садржаји радних столова у оквиру Групе Србија-НАТО за реформу одбране.

Закључујући састанак, помоћник министра Мирослав Јовановић указао је на постигнути напредак у досадашњем раду Групе, као и уверење да ће се и у будућем раду активности одвијати уз подршку земаља чланица НАТО, Програма Партнерство за мир и ЕУ, у функцији достизања прихваћених циљева у оквиру Програма *Партнерство за мир*. ■

Пријем за изасланике одбране Индонезије

Током разговора помоћника министра за политику одбране Мирослава Јовановића и одлазећег и новоименованог изасланика одбране Републике Индонезије у Београду, пуковника Агоеса Јоеснија и Бермана Ситанганга, исказана је заинтересованост обе стране да се сарадња у области одбране подигне на виши ниво, у складу са закључцима недавног састанка министра одбране Александра Вучића са амбасадором Индонезије, Семјелом Самсоном.

Размотрени су модалитети будуће сарадње и констатовано је да ће предстојеће отварање Изасланства одбране Републике Србије у Џакарти помоћи лакшој и бржој непосредној комуникацији, што је основни предуслов за опште унапређење односа. ■

Војна сарадња Србије и САД

Помоћник министра за политику одбране Мирослав Јовановић разговарао је 12. октобра у Министарству одбране са изаслаником одбране САД пуковником Полом Броценом.

Теме разговора односиле су се на актуелна питања билатералне војне сарадње Србије и САД, а разматрани су и најбољи начини и модалитети за даље унапређење.

Направљен је пресек стања актуелног Плана билатералне војне сарадње Војске Србије са Европском командом Оружаних снага САД, са посебним акцентом на школовање и усавршавање припадника Министарства одбране и Војске Србије путем Програма међународног војног образовања и обуке – IMET. ■

Делегација Аустрије у Центру за обуку логистике

У оквиру билатералних разговора у области војног саобраћаја и транспорта између министарстава одбране Србије и Аустрије, делегација Оружаних снага Аустрије, коју је предводио пуковник Рудолф Ебенбергер, посетила је Центар за обуку логистике у Крушевцу.

Командант Центра за обуку логистике потпуковник Јадранко Дивјак упознао је госте са организацијом, задацима и могућностима тог центра. Аустријска делегација видела је кабинете и средства која се користе у процесу обуке кадра техничке и интендантске службе и обишла је спомен собу.

Гости су у Краљеву обишли Батаљон за обуку саобраћајне службе који је у саставу Центра за обуку логистике, где им је презентован део наставних средстава која се користе у процесу обуке возача у Војсци Србије.

Аустријска делегација обишла је и полигон „Берановац“ где су припадници батаљона приказали обученост руководилаца средствима интегралног транспорта и савладавање теренске стазе са теретним и теренским возилима. ■

Пуковник доц. др Зоран Рајић, директор

Континуитет одр

Снимио Ј. МАМУЛА

Веома је битно да се настави финансирање текућих пројеката на којима се ради у ВТИ-у, а који би требало да се заврше ове и следеће године. Уколико се прекине финансирање штета ће бити много већа од уштеда које ће краткорочно имати држава. Не само да Војска неће добити нова средства НВО, већ постојећи капацитети Института неће бити успелени, а постоји бојазан и да ће се изгубити континуитет у усавршавању и образовању, поготово младих, а то најчешће води до одлива кадра, каже пуковник др Рајић.

Војнотехнички институт ће 3. новембра обележити 64. годину постојања. У њему је развијено више од 1.300 различитих средстава наоружања и војне опреме (НВО), која су уведена у оперативну употребу наше војске. Војска Србије данас користи 70 одсто тих средстава. И не само то, већина актуелних извозних артикула наше одбрамбене индустрије пројектована је управо у њиховим лабораторијама. О раду у тој установи, будућим пројектима и проблемима разговарали смо с директором пуковником доц. др Зораном Рајићем.

■ *Неколико година уназад сведоци смо јачања војноиндустријског комплекса у нашој земљи и значајног прихода који одбрамбена индустрија остварује извозом својих производа. Како је ВТИ слика техничко-технолошког стања наше индустрије, може ли се рећи да се и Инсти-туту управља?*

– Војнотехнички институт, као научноистраживачка институција, извор је нових идеја, знања и генератор нових технологија у области одбрамбене индустрије наше земље. Због тога заузима важну позицију и у одбрамбеној индустрији и у целој српској привреди.

Радује чињеница да Министарство одбране препознаје потенцијале Института и његов значај за одбрамбену индустрију, као профитабилне гране привреде Србије, и у складу с тим пружа подршку ВТИ у напорима да у овим тешким временима доприне се у подизању нивоа оперативних способности наше војске и у развоју привреде земље.

Жава развој

Подршка Министарства одбране, која се пре свега огледа у одговарајућем финансирању пројеката које ВТИ ради за потребе наше војске, одговарајућем опремању лабораторија и подмлађивању научног кадра, од изузетне је важности за наш институт. Ми у ВТИ резултатима рада вишеструко враћамо држави оно што је она у њега уложила. У последње три године у наоружање наше војске уведено је 18 средстава, од чега четири у овој години. Тренутно се на завршним испитивањима у Техничком опитном центру налази девет средстава НВО, а до краја године планира се предаја још десет.

У поређењу са сличним институцијама на Балкану и околини, ВТИ се једини може похвалити високотехнолошким достигнућима као што су систем за управљање вектором потиска, инерцијални навигациони систем, ТВ глава за самонавођење „лансирај и заборавај“, тандем кумулативна бојева глава, ласерски даљиномер... Ти резултати и чињеница да одбрамбена индустрија Србије повећава извоз НВО, указују да се ВТИ усправља, да је на добром путу и да Србија може озбиљно рачунати на Институт.

■ *Да ли сте успели да повратите неке технологије које је ВТИ раније имао, а изгубио, али и припремите широк спектар нових технологија?*

– У годинама ратовања, међународних санкција и НАТО бомбардовања српска војна индустрија изгубила је бројне капацитете, технологије и знања. Након тога фабрике су успеле да део капацитета поново изграде, али се последице претходних времена осећају и данас. Сведоци смо тешког стања у машинској и у електронској индустрији,

недостатка квалитетног стручног кадра...

И на ВТИ су те године оставиле последице. Радећи у условима санкција, драстичног смањења броја инжењера, отежаног финансирања и опремања, капацитети Института су такође ослабљени. Упркос томе Институт је сачувао „критичну масу“ стручног кадра с искуством, која је сада генератор стварања нових знања и увођења нових технологија.

Радећи на развојним задацима ВТИ искључиво пројектује она средства која наша одбрамбена индустрија може да произведе с већ постојећим технологијама и с новим које наше фабрике финансијски, стручно и кадровски могу прихватити. Такав приступ ограни-

ПРОЈЕКТИ

– У фази завршних испитивања су, од већих система НВО, авион „ласта“ с дигитализованом кабином, систем беспилотне летелице кратког долета „вбрац“, теренски аутомобили ФАП 6×6 и „застава“ 4×4, модернизовани радар ВОЈ П-12, систем веза интегрисан на тактичком нивоу. У 2013. години предаћемо на завршна испитивања модулари ракетни систем „морава“, противоклопни ракетни систем „бумбар“, модернизовани ракетни систем ПВО КУБ, теренски аутомобил ФАП 8×8, систем за звукометријско извиђање „хемера“, а 2014. године систем беспилотне летелице долета већег од 50 километара „пегаз“, ракету с корекцијом путање 128 милиметара „огањ“, широкопојасни радиогониометар, мултифункционални упаљач....

чава иновативност ВТИ, али с друге стране упошљава постојеће производне капацитете наше одбрамбене индустрије и подстиче је на увођење нових технологија и даљи технолошки развој.

У току је увођење технологије хладног ротационог извлачења у „Крушику“, а у „Милану Благојевићу“ улажу се напори за увођење континуалног постројења за израду двобазних ракетних горива, као подршка ревитализацији ракетног програма у Србији. У „Застава – оружју“ у току је увођење технологије израде делова наоружања поступком инјекционог пресовања композитних материјала, на опреми произведеној по захтеву ВТИ у „Првој Петолетки“, ради повећања ефикасности и појектибилности производње, као и побољшања квалитета стрељачког наоружања.

Такође, приватни сектор све више уочава потребу да самоиницијативно улаже у нове технологије и тако подржи пројекте ВТИ и допринесе расту производње, повећању запослености, извозу.

■ *На колико се данас изражавају и развојних пројеката и функционалних задатака ради у Институту?*

– У овом моменту ВТИ ради на 43 развојна пројекта, 17 истраживачких задатака и 59 функционалних задатака за потребе система одбране. Најкомплекснији од развојних пројеката јесу модулари ракетни систем „морава“, систем беспилотних летелица средњег долета „пегаз“, ракета калибра 128 милиметара „огањ“ с корекцијом путање, аутоматизована самоходна хаубица СОРА, систем за звукометријско извиђање „хемера“, широкопојасни радиогониометар „хера“, мултифункционални упаљач... Не мање су значајна базична и примењена истраживања која су у функцији развојних пројеката, а и функционални задаци којим ВТИ решава практичне проблеме с којима се јединице и установе Министарства одбране и Војске свакодневно сусрећу у раду.

■ *Недавно ванредни догађај на авиону „ласта“, у коме је погинуо пилот, изазвао је у јавности пољемике око квали-*

Шта ће летелице. Шта може рећи о томе, јер је авион пројектован у ВТИ?

– Нажалост, такве ствари се дешавају. Пилотски позив носи много ризика и ваздухопловни удеси су саставни део ваздухопловства. Када је реч о полемици око квалитета авиона „ласта“, чињеница је да су натписи у појединим новинама били произвољни, необјективни и нестручни. Авион „ласта“ је, по свим извештајима наших и иностраних пилота који су летели на њему, одлична ваздухопловна платформа, с одличним аеродинамичким карактеристикама, прилагођена почетној обуци пилота.

Као што је познато, формирана је комисија за испитивање удеса која врло професионално и систематично ради свој посао. Према досадашњим резултатима испитивања команди и структуре летелице, нема индикација да је пројектантска грешка разлог пада авиона. Ипак, оставимо стручној комисији да, по окончању рада, изнесе коначан став.

■ *Да ли сте набавили нову лабораторијску и информатичку опрему?*

– Институт има 22 лабораторије, од којих су многе јединствене у Србији. Међутим, од од 1990. до 2009. године било је занемарљиво улагање у нову опрему и одржавање постојеће, а 2010. стање лабораторија није задовољавало ни минимум потреба. Зато смо у Институту у протеклих пар година уложили напор да се набави нова опрема за неколико лабораторија које су биле у најлошијем стању, а неопходне су у реализацији добијених задатака.

Набављена је нова опрема за Лабораторију за оптику, оптоелектронику и ласере, опремљене су Лабораторија за тексти, кожу и обућу, као и Лабораторија за металне материјале за основна и примењена истраживања. Ревитализован је трисонични аеротунел Т-38, постројење којим се може похвалити не више од пет земаља у свету и Лабораторија за испитивање ракетних мотора. У току је опремање Лабораторије за горива и мазива.

Предстоји нам опремање Лабораторије за инерцијалне сензоре, односно „чисте собе“, модернизација дозвучног аеротунела Т-35, ревитализација постојећих лабораторија за енергетске материјале...

У ВТИ-у је започело и информатичко инфраструктурно уређење, постављањем 10 Gb оптичких каблова између објеката и 1 Gb оптичке мреже унутар објеката, које ће, након увођења система за управљање животним циклусом производа, омогућити несметану комуникацију и размену података и информација између сектора ВТИ, те између ВТИ и произвођача НВО. Наравно, неопходна је и набавка информатичке опреме, према специфичним захтевима Института, те набавка нових и одржавање постојећих лиценци за софтвере које користе наши истраживачи.

■ *Колико вам у раду помаже акредитација ВТИ као научноистраживачке установе?*

– Када је пре две године, први пут у својој историји, тадашње Министарство за науку и технолошки развој Републике Србије акредитовало Институт као научноистраживачку институцију, он је и формално постао саставни део научноистраживачке заједнице Србије. Тада су Институту потпуно отворена сва врата у тој области. За-

хваљујући томе има два велика пројекта које финансира поменуто министарство, а припадници ВТИ учествују још на четири пројекта осталих институција из земље. У те пројекте укључен је 31 наш истраживач.

Акредитација ВТИ ставила је нашу установу на место које јој је одувек припадало. Познато је да нема много институција у Србији које се баве реалним пројектима и које своју идеју развојем претварају у реални производ, по квалитету и цени конкурентан на међународном тржишту.

■ *Како је ВТИ ошворене су за војне и војнопривредне делегације из члшавог свећа и они раго долазе. Шта сшранце највише занима?*

– Због резултата и расположивих капацитета ВТИ је постао ослонац система одбране у области међународне научнотехничке сарадње. Институт просечно годишње посети око 250 лица из око 60 земаља. Долазе страни министри, државници, начелници генералштабова, амбасадори, официри, научни посленици, произвођачи НВО... Најчешће их интересују текући пројекти, постигнути резултати, лабораторијски капацитети и могућности сарадње.

■ *Имаће ли информације о томе каква су искуства алжирских официра који су се*

школовали у Инстѿиѿуѿи и на Војној академији?

– На основу резултата које је ВТИ имао у протеклом периоду школујући официре из армије Алжира и на бази тога што је алжирска страна задовољна сазнањима које су ти официри добили на претходном школовању, ми очекујемо, већ почетком следеће године, нову генерацију алжирских официра. Они би требало да буду школовани овде у ВТИ, заједно с Војном академијом. Према речима алжирских колега, њихова земља школује велики број официра по целом свету, али им ВТИ и ВА пружају оно што треба – спој теорије и праксе у реалним пројектима и производњи.

■ У ѿрошклом ѿериоду ВТИ је ѿодмладио исѿраживачки кадар. Да ли се већ осећа њихово ѿприсусѿво и где ѿособно?

– Резултати научноистраживачког рада директно зависе од три чиниоца. Први и најважнији јесте научноистраживачки кадар, потом улагање у текуће пројекте и у лабораторијску опрему. Да је кадар најважнија карика ми у ВТИ уверили смо се на сопственом примеру. У периоду од 1990. до 2009. године кадар готово да није подмлађиван, а истовремено је велики број истраживача напустио Институт, мањим делом добро-

вољно. Посебно је тешка била 2005, када је Институт кадровски десеткован практично преко ноћи.

Последице тог дешавања осећају се и данас, а Министарство одбране и ми у Институту улажемо напоре да се то стање санира. Зато је у протекле три године у ВТИ запослено 67 људи, од чега 44 инжењера. Највећи број придружио се Сектору за материјале и заштиту – 13, Сектору за електронске системе – 11, Сектору за ваздухопловство – 9 и Сектору за ракетне системе – 5. Управо у тим областима највише се осећа њихово присуство.

■ Како у ВТИ могу да дођу млади официри? То је ове године ѿожелео један од ѿројѿце најбољих кадеѿша.

– Ми по јавном конкурсy примамо само цивиле, а долазак официра је другачији. Политика Генералштаба је, што је и уреду, да млади људи кад заврше Академију прво оду у јединице да виде и осете систем одбране. После тога они с високим просеком на основним студијама, а који су у јединици имали одличне службене оцене, могу да дођу у ВТИ, наставе школовање и да се баве научноистраживачким радом. Иницијатива је или њихова или наша. Потребно је само да имају сагласност јединице из које долазе, нашу сагласност и да је с преласком сагласан Генералштаб. Нажалост, обично су то и добри официри па их се команданти тешко одричу, те долазак у Институт процедурално дуго траје.

Код нас су у последње три године дошла петорица младих инжењера из јединица, који су испунили тражене услове. Они раде на текућим пројектима. Надамо се да ће се убудуће интензивирати пријем младих официра из јединица.

■ Дан Инстѿиѿуѿа јесѿе ѿрилика да се сумирају резулѿиѿи и одреде ѿрабци развоја у будућности.

– Како се у ВТИ завршава пројектовање великог броја врло сложених средстава НВО, првенствено нам је циљ да започете развојне и истраживачке пројекте завршимо у овој и следећој години, у складу с одобреним Планом научноистраживачке делатности. Ради ефикаснијег рада потребно је да се спроведу организационе промене ВТИ и да се унапреди систем заштите његове интелектуалне својине, чиме смо већ почели да се бавимо.

Планирамо да до краја године, у складу с могућностима Министарства одбране, покренемо процедуру за пријем још тридесетак инжењера и да се следеће године опремимо новом Лабораторијом за инерцијалне сензоре, јер су инерцијални навигациони системи (INS) – будућност. У потпуности замењују постојеће GPS системе, с тим што су независни од сателита, не могу се ометати и имају широку војну примену. Ми смо у Институту развили свој INS за потребе текућег развојног пројекта „морава“, који је применљив и за остала средства у развоју или за она у оперативној употреби – артиљеријске системе, возила...

Када је реч о средњорочним плановима ВТИ, они су усклађени са средњорочним планом опремања Војске. Планирамо да истовремено радимо на подмлађивању научноистраживачког кадра до нивоа просечне старости од 43 године до 2017. године – сада је 51 година, затим, подизању нивоа знања из свих научних области, а посебно у области електронике, те да наставимо с опремањем. Такође, планирамо да наставимо подизање угледа ВТИ као научноистраживачке институције, успешном реализацијом наредних OTEX-а, да редовно издајемо часопис SCIENTIFIC TECHNICAL REVIEW. Наставићемо и међународну научнотехничку сарадњу, као и учешће у научним пројектима које финансира Министарство просвете. ■

Мира ШВЕДИЋ

ИНЕРЦИЈАЛНИ НАВИГАЦИОНИ СИСТЕМИ

– ВТИ је развио свој инерцијални навигациони систем за потребе текућег развојног пројекта „морава“, који је применљив и за друга сред-

ства у развоју, на пример за СОРУ или за она средства која су већ у оперативној употреби у нашој војсци – артиљеријске системе, возила... На истом принципу раде и други INS-ови за беспилотне летелице, ракете, авионе. За даљи наставак развоја потребна је лабораторија у којој би, осим INS-ова, били развијани и оптоелектронски сензори, ласерски и остали софистицирани електронски уређаји.

Посета НАТО Одељењу за јавну дипломатију

Делегација Министарства одбране и Војске Србије, коју је предводио начелник Управе за односе са јавношћу пуковник мр Миливоје Пајовић, посетила је Одељење за јавну дипломатију НАТО у Бриселу. Циљ дводневне посете био је размена искустава у области односа са јавношћу и односа са медијима.

Посета је реализована у оквиру активности Радног стола 6 Групе за реформу одбране Србија – НАТО (DRG), у функцији достизања партнерских циљева постављених у оквиру сарадње Србије и Програма *Партнерство за мир*.

– Током два дана имали смо низ брифинга о активностима Алијансе, посебно о партнерској сарадњи Србије – каже пуковник Пајовић. – Стратегија комуникације и унапређење облика и садржаја односа са јавношћу и информисања била су наша основна интересовања. Имали смо прилике да сагледамо целокупне процесе настајања мултимедијалних садржаја који су у функцији бољег информисања унутар НАТО али и шире јавности, као и могућности и предности примене нових технологија.

Чланови делегације посетили су и Мисију Србије при НАТО, где су их амбасадор Бранислав Милинковић и шеф Војног представништва бригадни генерал Небојша Ђукановић информисали о актуелним питањима сарадње Србије са НАТО и Европском унијом. Ради се о више десетина пројеката и активности корисних за остваривање утврђених безбедносних и одбрамбених интереса наше земље у односима са Алијансом и партнерима.

У делегацији су били официри за односе са јавношћу из Генералштаба, команди Копнене војске и ВиПВО и Управе за односе са јавношћу. ■

Нови санитаретски тим у Конгу

Санитаретски тим за ваздушну и медицинску евакуацију, који у свом саставу има два лекара и четири медицинска техничара, отпутовао је у Демократску Републику Конго где ће заменити наш тим који у мисији Уједињених нација MONUSCO борави од априла ове године.

Наше мировњаке примио је заменик начелника Генералштаба генерал-мајор Милан Бјелица.

Мајори Василије Бошњак и Душан Шофранца, старији водници Иван Живковић и Иван Јовановић и војни службеници Хана Романов и Јелена Рускаји чине тим са примарним задатком санитаретске евакуације повређених и оболелих ваздушним путем.

Мировна мисија УН у ДР Конго - MONUSCO успостављена је новембра 1999. године Резолуцијом Савета безбедности. Ово је деветнаеста ротација санитаретског тима за евакуацију ваздушним путем (АМЕТ) Министарства одбране и Војске Србије који је у овој мировној мисији ангажован од 7. марта 2003. године. ■

Конгрес европских војних новинара

Ове године новинари европских војних гласила окупили су се у Прагу, од 16. до 18. октобра, на 33. конгресу Европског удружења војних новинара (European Military Press Association – ЕМРА), у чијем чланству је 20 земаља, међу којима и Србија.

На Генералној скупштини анализиран је рад организације у протеклој години и као најважнији резултат истакнуто покретање новог веб сајта (www.emramil.eu) који поред функције информисања јавности представља и платформу за размену прилога међу европским војним гласилима.

Уручене су и традиционалне награде за најбољи текст и фотографију објављене у војним гласилима земаља чланица између два конгреса. Аустријски пуковник Хелмут Анцелети добио је награду за репортажу о мировним напорима у Грузији, објављену у листу аустријске војске „*Tippendienst*“, а награда за најбољу фотографију припала је Ерлингу Еиклиу, уреднику норвешког војног листа „*Forsvarets Forum*“.

Током тродневних активности новинари су имали више брифинга о организацији и активностима Оружаних снага Републике Чешке и посетили су Војни музеј и Центар за учење страних језика, који је смештен у средњовековном замку Коморни Храдек у близини Прага.

Посебна активност било је присуство на овогодишњој 10. међународној конференцији и изложби наоружања и војне опреме „*Future Soldier 2012*“, која допринио већој размени информација између НАТО савезника и партнера о актуелним трендовима у области савремене одбране. Тема овогодишње конференције била је „Претње из сајбер простора“, а на изложби је више од 100 излагача из Чешке и света представило производе намењене опремању војника 21. века.

На отварању изложбе и конференцији за медије, којима су присуствовали и новинари ЕМРЕ, чешки министар одбране Александар Вондра истакао је да је Конференција и изложба „*Future Soldier*“ остварила веома висок углед у међународној професионалној војној заједници још од њеног оснивања.

Поред новинара ЕМРЕ, овогодишњој смотри наоружања и војне опреме у Прагу присуствовало је око 50 новинарских екипа из Европе, Азије и Америке. ■ Р. М.

Вежба Seesim 2012

Заједнички одговор на опасности

Вежба симулације комуникација цивилно–војних структура у ванредним ситуацијама у земљама југоисточне Европе Seesim 2012 (Southeast Europe Simulation Network) одржана је средином октобра и у Београду, где је у Сектору за ванредне ситуације МУП-а била једна од регионалних команди, док је међународни центар ове године био у Бугарској

Снимила Д. СТЕФАНОВИЋ

Циљ компјутерски симулиране Вежбе Seesim 2012, која представља једну од најзначајнијих активности те врсте у свету ове године, јесте унапређење регионалне сарадње, координације и интероперабилности ради отклањања последица изазваних природним непогодама, управљања кризама и борби против тероризма.

Задатак је био да се, на основу разрађених појединачних сценарија свих 13 земаља учесника, активирају национални Центри за ванредне ситуације, провере механизми реаговања и изврше задаци дефинисани замишљеном ванредном ситуацијом.

Практично се проверава размена информација у реалном времену

између националних и међународних организација и институција, идентификује се и увежбавају процедуре које ће повећати способност за брзо реаговање у условима потенцијалних претњи од стране терориста или временских непогода.

У делу активности које су се одвијале у Србији, поред представника Министарства унутрашњих послова и Министарства одбране, учествовали су и представници других ресорних министарстава, Црвеног крста и локалних самоуправа на локацијама обухваћеним сценаријом ванредних ситуација.

Задаци које је решавала команда вежбе у Србији и Штаб за ванредне ситуације били су један

терористички напад, земљотрес и два велика пожара, уз још 56 мањих задатака домаћег ванредног сценарија.

Генерал-мајор Јовица Драганић, начелник Управе за обуку и доктрину Генералштаба, истиче да је овогодишња вежба наставак заједничких активности од пре две године, и да она потврђује изузетну сарадњу припадника Сектора за ванредне ситуације МУП-а и Војске Србије у ре-

ВИСОКА СПРЕМНОСТ ВОЈСКЕ

Постоји јасна узлазна нит у оспособљености за реаговање у трећој мисији Војске Србије, истакао је на вежби генерал-мајор Јовица Драганић, начелник Управе за обуку и доктрину Генералштаба.

– Војска Србије је и у овој години значајно подигли ниво оперативних способности за извршење задатака треће мисије, па ћемо у сарадњи са Сектором за ванредне ситуације МУП-а и даље давати допринос елиминисању претњи, инцидената и свега што може да угрожава живот наших грађана – рекао је генерал Драганић.

ализацији треће мисије – помоћи цивилном становништву.

– Војска Србије је преко Управе за обуку и доктрину, преко свог Центра за симулацију, и софтвером и стручним делом подржала реализацију ове вежбе. Наши људи су обучени за правилну употребу симулационог софтвера, реализовали су обуку у партнерским земљама у протеклом периоду, тако да су допринели да цела вежба буде успешна – изјавио је генерал Драганић.

Припадници Војске учествовали су на вежби и у Бугарској, у својству официра за везу и оператора на појединим симулационим софтверима. ■

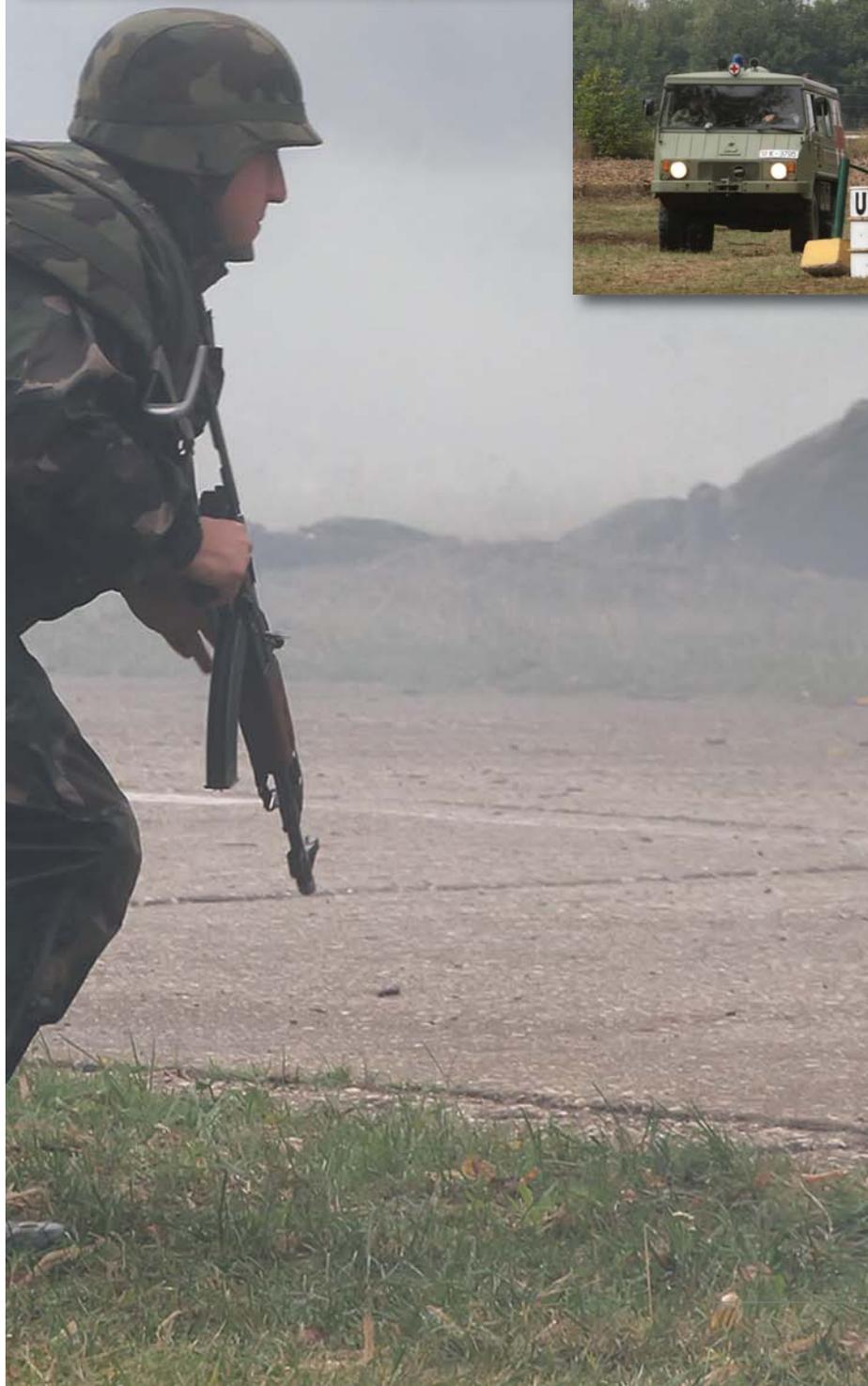
В. ВЈЕШТИЋ

Вежба „NEIGHBOURS 2012“

Заједно за мир

REDUCE
SPEED

У панчевачкој касарни „Народни херој Стевица Јовановић“ одржана је билатерална међународна вежба „Neighbours 2012“ („Комшије 2012“) коју су припремили и извели припадници Војске Србије и Оружаних снага Мађарске у циљу припрема за учешће у мировним операцијама.

Припадници Прве бригаде Војске Србије и Трећег пешадијског батаљона Пете бригаде „Иштван Боцкаи“ Оружаних снага Мађарске приказали су ангажовање стрељачког вода у мисији мировних снага УН.

Вежби су присуствовали команданти Прве бригаде бригадни генерал Ђокица Петровић и Пете бригаде бригадни генерал Габор Борунди, који су се сложили у оцени да је вежба успешно и стручно изведена.

Ово је трећа заједничка вежба двеју армија од 2010. године. Припреме су трајале од фебруара, а део стечених знања у протеклим вежбама припадници Прве бригаде применили су у мисији очувања мира на Кипру. ■

Биљана МИЉИЋ
Снимио Душан АТЛАГИЋ

СТО ЈОРГОВАНА ЗА СТО ГОДИНА ВАЗДУХОПЛОВСТВА

Поводом стогодишњице српског војног ваздухопловства испред Музеја ваздухопловства у Сурчину засађено је 100 садница јоргована у спомен настрадалим ваздухопловцима.

Церемонији сађења присуствовали су заменик команданта Ваздухопловства и ПВО бригадни генерал др Миодраг Гордић, командант 204. ваздухопловне бригаде бригадни генерал Предраг Бандић, кнегиња Барбара од Лихтенштајна и директор Музеја ваздухопловства Предраг Грандић.

У акцији сађења јоргована учествовали су представници Министарства одбране, Министарства енергетике, развоја и заштите животне средине, кадети Војне академије, ученици Ваздухопловне академије „Петар Драпшин“ и личности из света културе и екологије.

Пројекат „Србија – земља јоргована“ започет је пре седам година, у част Јелене Анжујске и Уроша Немањића који је у 13. веку, за своју будућу краљицу, засадио Долину јоргована код Краљева. ■

ГЕНЕРАЛ БЈЕЛИЦА ОБИШАО ЈЕДИНИЦЕ У ВАЉЕВУ И ШАПЦУ

Заменик начелника Генералштаба генерал-мајор Милан Бјелица обишао је део јединица Копнене војске и Команде за обуку у гарнизонима Ваљево и Шабац.

Обиласку јединица присуствовали су и командант Команде за обуку бригадни генерал Душан Стојановић и заменик команданта Копнене војске бригадни генерал Војин Ч. Јондић.

Током обиласка, генерал Бјелица информисао је припаднике Министарства одбране и Војске Србије из гарнизона Ваљево и Шабац о актуелном стању у Војсци Србије. ■

КОМАНДНО-ШТАБНА ВЕЖБА КОМАНДЕ ЗА ОБУКУ

Команда за обуку извела је командно-штабну вежбу под називом „Искорак 2012“ којом је руководио командант бригадни генерал Душан Стојановић, а командант вежбе био је помоћник команданта за операције пуковник Маринко Павловић.

Поред рада на мирнодопској локацији, у току вежбе извршено је и премештање Групе за оперативно планирање Команде за обуку на истурено командно место где је током два дана Група радила на процесу доношења одлуке за употребу снага, уз успостављање елемената командног места и потпуног телекомуникационог и информатичког обезбеђења. ■

ВЕЖБА НАЈМЛАЂИХ ПИЛОТА 204. ВАЗДУХОПЛОВНЕ БРИГАДЕ

На школско-тактичком полигону „Чента“ најмлађи пилоти 252. школско-тренажне авијацијске ескадриле 204. ваздухопловне бригаде извели су вежбу бомбардовања из бришућег лета.

Руководилац дејстава на вежби мајор Бобан Вучковић изразио је задовољство резултатима и истакао да и током предстојећих активности у тактичком делу очекује потврду добре праксе у обуци младих пилота Војске Србије. ■

ЗАВРШЕН ДЕВЕТИ ЛИДЕРСКИ КУРС

Упанчевачком Центру за обуку и усавршавање подофицира реализован је девети лидерски курс, који је похађало 56 професионалних војника.

Начелник штаба Команде за обуку бригадни генерал Млађен Нишевић истакао је да је лидерски курс прва степенница коју најбољи професионални војници морају да савладају како би наставили оспособљавање до првог подофицирског чина.

Командант Центра потпуковник Милован Васић рекао је да су сви полазници оспособљени за непосредне вође – лидере група, послуга, посада и тимова.

Разводник Жарко Милошевић из Специјалне бригаде, који је постигао најбоље резултате током усавршавања, награђен је књигом. ■

ОБЕЛЕЖЕН ДАН ФОРМИРАЊА ПАДОБРАНСКИХ ЈЕДИНИЦА

На нишком војном аеродрому 15. октобра обележен је дан формирања падобранских јединица, као и крсна слава 63. падобранског батаљона Војске Србије. Свечаности су присуствовали командант Специјалне бригаде бригадни генерал Илија Тодоров, представници СПЦ, удружења ветерана, резервних војних старешина, одреда Жандармерије, те породице погинулих и рањених припадника јединице.

Нишки падобрански батаљон је ове године у строј примио више старешина и професионалних војника, после успешно завршене селективне обуке, што ће, како је навео командант батаљона потпуковника Ненад Зонић, значајно допринети спремности јединице.

Гости и припадници тог специјалног састава наше воске положили су венце на спомен-плочу погинулим падобранцима и обишли спомен-собу 63. падобранског батаљона. ■

ОБУКА РЕЗЕРВНОГ САСТАВА ПРВЕ БРИГАДЕ

У Команди и јединицама Прве бригаде Копнене војске завршена је обука резервног састава, током које су „резервисти“ сагледали организацију рада у јединицама у које су распоређени и обновили знања неопходна за извршавање наменских задатака. Одзив лица из резервног састава Прве бригаде Војске Србије био је одличан. ■

СЛУШАОЦИ ГЕНЕРАЛШТАБНОГ УСАВРШАВАЊА НА СТУДИЈСКОМ ПУТОВАЊУ

Слушаоци 56. класе Генералштабног усавршавања били су на студијском путовању у јединицама и гарнизонима Копнене војске.

После посете команди КоВ у Нишу, полазници Генералштабне школе, предвођени начелником пуковником Милетом Јелићем, посетили су „Застава оружје“ и Регионални центар Министарства одбране у Крагујевцу, саставе Друге бригаде у Краљеву, Технички ремонтни завод „Чачак“ и фабрику „Први партизан“ у Ужицу.

Студијско путовање завршено је обиласком јединица Прве бригаде и Речне флотиле и органа Аутономне покрајине Војводине. ■

ИЗРАДА ДОКТРИНАРНИХ ДОКУМЕНАТА

У организацији Управе за обуку и доктрину Генералштаба реализован је Курс за оспособљавање лица за израду доктринарних докумената.

Начелник Управе за обуку и доктрину генерал-мајор Јовица Драганић истакао је да војна доктрина представља корпус војног знања потребног војној организацији на свим нивоима командовања.

– Доктрина никада није била сама себи циљ и не постоји област у војној делатности на коју доктрина не остварује утицај – рекао је генерал Драганић. ■

Артиљеријске јединице Прве бригаде

Моћ ватрених удара

Одличне оцене артиљеријских јединица Прве бригаде, самоходног артиљеријског дивизиона и дивизиона самоходних вишецевних лансера ракета, доказ су професионалног односа према раду и постављеним задацима

Улогу артиљерије у борбеним дејствима и однос артиљераца с осталим родовима војске, посебно с пешадијом, најсликовитије је описао Стеван Јаковљевић у чувеној „Српској трилогији“, сматра бригадни генерал Ђокица Петровић, командант Прве бригаде Копнене војске. Пешадија итекако завиди артиљерији на условима у којима изводи борбена дејства, јер се артиљерци превозе, а не пешаче, дејствују с већих даљина, па нису директно изложени непријатељској ватри. Истовремено, пешадија вапи да артиљерија својим дејством отвори простор за борбено напредовање, јер без ње нико не може напред.

Гвоздик

Припадници самоходног хаубичког артиљеријског дивизиона 122 милиметара „гвоздик“ из састава Прве бригаде, из бачкотополског гарнизона на северу Бачке, негују и настављају артиљеријску традицију.

Како и доликује јединици која постиже одличне резултате, њене припаднике затичемо на обуци, на оближњем тактичком полигону у кругу касарне. Према речима потпуковника Дарка Ванђије, заменика команданта дивизиона, иако се јединица не налази у периоду интензивне обуке, за посаде оруђа, командире, нишанције, пуниоце, додаваче и возаче, рачуначе и везисте нема предаха. Сваки слободан тренутак користе за обнављање и утврђивање знања и практична колективна увежбавања, без којих би висока покретљивост, оклопна заштита и велика ватрена моћ јединице били делимично искоришћени. За минут до минут и по батерија испали до 36 пројектила калибра 122 милиметра и ка непријатељским положајима упуту око 800 килограма челика.

Увежбавају се попречне и покретне запречне ватре, посредна и непосредна гађања, јединачне паљбе, плотуни, рафали и ударци брзе паљбе. За старијег водника Зорана

Глишовића, командира, десетаре Велимира Ђорђевића, нишанцију, и Миодрага Поповића, додавача, разводнике Владимира Пашалића, пуниоца и Данила Лаличића, возача, „гвоздика“ није непознаница. Савладали су и најситније детаље, па спремно ишчекују поновни одлазак на „Пасуљанске ливаде“ да „овере“ досадашње одличне резултате бојних гађања.

Поред бројних задатака које захтева професионални војнички позив, припадници артиљеријске јединице ангажовани су и на обезбеђењу административне линије према Косову и Метохији.

Огањ

У сремскомитровачкој касарни „Бошко Палковљевић Пинки“ размештен је дивизион самоходних вишецевних лансера ракета, опремљен моћним артиљеријско-ракетним системима „огањ“ са саћем за 32 ракете калибра 128 милиметара. Када борбена дејства захтевају да се по циљевима изузетне важности остваре снажни, изненадни и брзи удари, на бојно поље ступају управо они.

Само једна батерија, а дивизион их у саставу има три, с једним пуњењем, у могућности је да за 25 секунди упути на циљ удаљен 20 километара, површине 200x300 метара,

око четири тоне челика. За друго пуњење и лансирање нове 32 ракете увежбаним сремскомитровачким артиљерцима довољно је пет минута. Наравно, достизање таквих норми јесте резултат напорне и интензивне обуке и сталног професионалног усавршавања, тврде артиљерци.

Обученост сваког појединца у оквиру послуге артиљеријског оруђа веома је значајна. Стога припадници дивизиона највећи део времена посвећују практичној обуци. Ипак, оно што припаднике артиљеријских јединица издваја од многих других јесте захтев за високим степеном колективне обучености и увежбаности. Када би артиљеријску јединицу, каже мајор Срђан Николић, командант дивизиона и искусни артиљерац, посматрали као људски организам, артиљеријски извиђачи представљали би очи, везисти уши, рачуначи мозак, послужиоци руке, а возачи ноге. Нико у том низу не може самостално извршавати задатак, а свака појединачна грешка не доводи до жељеног ефекта артиљеријске ватре.

У остваривању најважније мисије, артиљеријско-ракетне подршке јединицама Прве бригаде у операцији, беспрекорно функционисање јединице као целине посебна је одлика сремскомитровачких артиљераца-ракетаца, а одличне оцене изведених артиљеријских бојних гађања, посебно професионалног војника Зорана Којичког, кога истичу за пример, јесу њихова свакодневица. ■

Будимир М. ПОПАДИЋ

Речни миноловац 335

Част, обавеза и одговорност

Минирање и разминирање на унутрашњим пловним путевима, превозење веће групе војника, блиска ватрена подршка јединица на води и копну део су задатака које извршава седамнаест чланова посаде брода који је у 2012. години понео епитет најбољег у Речној флотили Војске Србије

Артиљеријско-ракетно наоружање, двадесетмилиметарски прамчани, једноцевни крмени противавионски топови и ракете стрела С-2М, противминско наоружање, понтонске вертикалне, механичке контактне и експлозивне миноловке – чине арсенал који броду одређује ватрену снагу.

Материјал од кога је изграђен, који у многоме умањује магнетизам, као и уређаји који постојећи магнетизам смањују на најмању меру, чине бродску самозаштиту приликом обављања наменских задатака.

Осим наоружања, моћних погонских мотора, електронске и остале

опреме, брод чине људи – обучена посада, без које би он представљао само неискоришћен скуп наоружања и опреме – тврди потпоручник Марко Младеновић, командант речног миноловаца 335.

Према речима потпоручника који је онедавно заузео командујуће место на том броду, бити најбољи јесте част, али и још већа одговорност и обавеза посаде да одржи достигнути ниво оперативних способности и добре међуљудске односе.

Иако на броду не постоје више и мање значајне дужности, највећа одговорност за сигурну пловидбу јесте на одељењу за навигацију, којим пуне три године већ руководи разводник Драган Ђирић, кормилар.

Посада најбољег брода Речне флотиле

Минерац разводник Маринко Крмџић

Како наводи капетан фрегате Ромео Грбовић, командант Одреда у чијем је саставу миноловац 335, добро познавање пловног пута, ознака, али и опрез и будност, посебно током ноћне пловидбе, део су свакодневног изазова наших панонских морнара. Стога је и за припрему миноловачке опреме и чишћење пловног пута од речних мина одговоран најбољи минерац – разводник Маринко Крмпот. ■

Будимир М. ПОПАДИЋ

„ОТВОРЕНИ ДАН“ У 250. РАКЕТНОЈ БРИГАДИ

Припадници 250. ракетне бригаде за противваздухопловна дејства Војске Србије организовали су 20. октобра у касарни „Бањица“ у Београду, традиционалну акцију „Отворени дан“. Међу посетиоцима највише је било ученика београдских средњих и основних школа, али и љубитеља противваздухопловне одбране.

У организацији акције учествовале су и 126. бригада ВОЈИН, Бригада везе и 210. батаљон везе.

Командант 250. ракетне бригаде бригадни генерал Душко Жарковић истакао је да су приказана средства која се користе у овим јединицама, а реч је о најсавременијој техници којом оне располажу.

Међу гостима су били и глумци популарне телевизијске серије „Војна академија“, а млади глумац Бојан Перих најавио је почетак снимања друге сезоне серије за март следеће године. ■

ВРЕДНОВАЊЕ ОБУКЕ ВОЈНИКА

Евалуација обуке војника на добровољном служењу војног рока генерације „септембар 2012“ из области тактичке, ватрене и стројеве обуке и познавања Правила службе изведена је у 1, 2. и 3. центру за обуку Војске Србије.

Војници на добровољном служењу војног рока у Сомбору, Ваљеву и Лесковцу имали су прилику да демонстрирају знања стечена на обуци. Више од 470 војника, међу којима је десет одсто жена, успешно је савладало планиране садржаје обуке. ■

СЛУШАОЦИ ГЕНЕРАЛШТАБНОГ УСАВРШАВАЊА У КОМАНДИ ЗА ОБУКУ

Слушаоци 56. класе генералштабног усавршавања Школе националне одбране посетили су Команду за обуку, у оквиру наставе из предмета Командовање и руковођење.

Бригадни генерал Душан Стојановић, командант тог састава Војске Србије, поздравио је официре који су на највишем облику војног усавршавања и пожелио им успешан почетак школовања. ■

ПРИЈЕМ НОВИХ ПОТПОРУЧНИКА 204. ВАЗДУХОПЛОВНЕ БРИГАДЕ

Командант 204. ваздухопловне бригаде бригадни генерал Предраг Бандић пожелио је добродошлицу новим потпоручницима бригаде испред Споменика браниоцима Београда 1941. године на Земунском кеју.

– Управо на овом симболичном месту одајемо почаст херојима који су 6. априла 1941. осветлали образ својих породица, војске, ваздухопловства и српског народа, бранећи своју отаџбину – рекао је генерал Бандић.

Председник Удружења пензионисаних војних летача и падобранаца Златомир Грујић пожелио је младим колегама дуг и успешан летачки стаж и да наставе да негују светле традиције ваздухопловства. ■

ОДБРАНА

Специјални прилог 81

Сто година од Првог балканског рата

САВЕЗНИШТВОМ ДО СЛОБОДЕ

Обележавајући стогодишњицу Првог балканског рата народи Србије, Грчке, Македоније, Црне Горе и Бугарске подсећају Европу и свет на савез балканских земаља који је довео до коначног ослобођења полуострва, често на мети страних завојевача

Централна свечаност на Зебрњаку

Порука мира и разумевања

Обележавање стогодишњице Кумановске битке је порука мира, сарадње и разумевања који Србија и Македонија шаљу региону и васцелом свету.

Зебрњак је место које нас спаја, поручио је председник Томислав Николић на централној свечаности поводом обележавања стогодишњице Кумановске битке.

Централна свечаност поводом стогодишњице од почетка Првог балканског рата и ослобађања од Отоманске империје одржана је 28. октобра на брду Зебрњак у Македонији.

Свечаности су присуствовали председник Србије Томислав Николић, који је предводио државну делегацију у којој су били и премијер Ивица Дачић, министар правде Никола Селаковић, начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Љубиша Диковић, саветник председника Србије Марко Ђурић и представници Скупштине Србије Александар Чотрић и Милорад Стошић.

Обележавању су присуствовали и председник Републике Српске Милорад Додик и председник Нове српске демократије из Црне Горе Андрија Мандић.

Код Споменика победе српске војске венце су положили председник Србије Томислав Николић, начелник Генералштаба генерал-потпуковник Љубиша Диковић, председник РС Милорад Додик и представник Владе Македоније.

Владика хвостански Атанасије служио је помен погинулим војницима.

Председник Томислав Николић поручио је, обраћајући се окупљенима, да је обележавање Кумановске битке порука мира и сећање на цивилизацијски преокрет Балкана, Европе и света. Он је истакао да је та победа после више од пет векова омогућила српској војсци да преузме контролу на Косметом и уђе у Скопље, краљевску престоницу Србије из 14. века.

– На овом месту су пре једног века, 23. и 24. октобра узлетели младост, снага и љубав. Испуњени поносом, потомци весника слободе, стојимо на Зебрњаку, месту где је пресуђена судбина Отоманском царству – рекао је председник Николић.

На брду Зебрњак подигнут је споменик у част српских јунака, по замисли архитекте Момира Коруновића, 1937. године, у чију крипту су положени посмртни остаци 723 изгинула ратника.

Најзначајнија битка Првог балканског рата одиграла се у Кумановској долини 23. и 24. октобра 1912. године, а српска војска победила је тада надмоћније трупе Отоманске империје и после више од пет векова донела слободу старим средњовековним српским областима. ■

Танјуг

Изложба у Војном музеју

Крунисање ослободилачких стремљења

Кумановском победом исписана је једна од најславнијих и најпотреснијих страница у српској историји и то је пример бриљантно изведене војне операције, рекао је премијер Ивица Дачић отварајући изложбу у Војном музеју

Председник Владе Србије Ивица Дачић, у присуству државних секретара Министарства одбране Александра Николића и Зорана Ђорђевића, начелника Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковника Љубише Диковића, представника Министарства одбране, Војске Србије, амбасада, страних војних изасланика, 24. октобра у Галерији Војног музеја на Калемегдану отворио репрезентативну изложбу „100 година од Кумановске битке – Србија у балканским ратовима 1912–1913. године“.

Аутори поставке, која обухвата 102 фотографије и 52 предмета из времена битке која представља прву велику и најважнију победу српске војке у историјској мисији ослобођења Србије од турске владавине, су кустос поручник Дејан Миливојевић и кустоси Вук Обрадовић и Наташа Томић.

Отварајући изложбу, премијер Дачић истакао је да Кумановском битком није само започео Први балкански рат, него је и завршена етапа српске револуције, дуге 114 година.

– Том битком започело је крунисање грандиозних ослободилачких напора српског народа у које је уложено све што је тај народ имао. Том битком је, на самом почетку, практично одлучен исход целог рата и можда данас није јасно, али тада су сви знали, од престолонаследника до последњег редова у Српској војсци, да је Кумановска битка у најнепосреднијој вези са Косовским бојем из 1389. године – рекао је председник Владе и додао да је та „архетипска битка над биткама“ симболично завршена осамдесетак километара југоисточно од Косова поља и 523 године касније.

– Мора се рећи да је победу извојевао српски војник, припремљен ваљано и мотивисан у борби за слободу. На бојишту је остало 726 српских војника и официра и неколико хиљада рањених – истакао је премијер Дачић и подвукао да је ова изложба управо посвећена њима, јунацима с Куманова и свим јунацима балканских ратова, као и свим херојима у борбама за ослобођење, које никада нећемо заборавити.

Премијер је додао и да су ови ратови пример како су балканске државе имале заједнички циљ и да су заједно учествовале у њима и подсетио да су балкански ратови имали највећу подршку народа у историји српске државе.

– Владао је консензус међу народом да је коначно дошло време да се заврши турска окупација, а Београд је тада био окићен паролама – за Косово, за Куманово – рекао је отварајући изложбу премијер Ивица Дачић.

– Владао је консензус међу народом да је коначно дошло време да се заврши турска окупација, а Београд је тада био окићен паролама – за Косово, за Куманово – рекао је отварајући изложбу премијер Ивица Дачић.

Покровитељ изложбе је Министарство рада, запошљавања и социјалне политике, у сарадњи са Војним музејом у Београду и Фондацијом Народне библиотеке Србије. ■

В. ВЈЕШТИЋ
Снимио Ј. МАМУЛА

Међународна научна конференција „Балкански ратови 1912/1913: Нова виђења и тумачења“

Прилика за размену ставова

У Београду је 24. и 25. октобра одржана Међународна конференција „Балкански ратови 1912/1913: Нова виђења и тумачења“, уз учешће више од 30 домаћих и страних научника

Поводом 100 година од Првог балканског рата, Институт за стратегијска истраживања Сектора за политику одбране Министарства одбране Републике Србије, у сарадњи са Историјским институтом из Београда организовао је међународну научну конференцију „Балкански ратови 1912/1913: Нова виђења и тумачења“. Конференцију је у Дому Војске Србије 24. октобра отворио први потпредседник владе и министар одбране Александар Вучић, који је рекао да је поносан на чињеницу да и после сто година балкански ратови привлаче пажњу истраживача.

На дводневној конференцији реферате је изложило више од 30 научника. Поред 15 историчара из Србије, на конференцији су учествовали и научници из Русије, Грчке, Македоније, Француске, Аустрије, Словеније, Немачке, Турске, Јапана, Црне Горе, Италије и Мађарске. Планирано је да након конференције буде објављен зборник радова у коме би били сакупљени чланци настали на основу свих реферата достављених пре почетка конференције.

Рад на конференцији одвијао се у шест панела. Учесници конференције су, на основу својих истраживања, изнели закључке о самом догађају, о његовим узроцима и последицама. На конференцији су, тако, изнети резултати новијих истраживања о историји Србије и стратегији српске војске непосредно пре, за време и након балканских ратова, („Српски војни санитет у балканским ратовима“ – Зорић, „Војна доктрина српске војске у балканским ратовима 1912/1913. године“ – Ђукић, „Балкански ратови и унутрашњи развој Србије“ – Вишњаков; „Лав Троцки о Србији и Србима током балканских ратова“ – Шемјакин; „Српска герила у балканским ратовима: четници“ – Тимо-

фејев; Божица Младеновић, Милић Ј. Милићевић, „Балкански ратови у српској илустрованој периодици: Од статистике до лирике“). О разликама у националном одређењу становништва и територијалној припадности простора Македоније, које и данас постоје у радовима чланова Српске краљевске академије и Бугарске академије наука, говорила је др Софија Божић („Македонија као спорно питање између Српске краљевске академије и Бугарске академије наука 1913. године“). Она је истакла да су управо те разлике и довеле до почетка Другог балканског рата јуна 1913. године.

Неколико реферата имало је тему утицај балканских ратова на јавно мњење у Аустро-Угарској и посебно на буђење националне свести код словенских народа у хабзбуршкој монархији („Балкански ратови као чинилац словеначког пролећа“ – Пребилич, Торкар; „Одјек балканских ратова у јавности у Далмацији“ – Гулић, „Први балкански рат из перспективе немачког јавног мњења Аустроугарске“ – Шер). Из наведених саопштења сазнајемо да су балкански ратови имали снажан одјек међу словенским становништвом у Аустро-Угарској. У словеначкој штампи је писано о успесима хришћанске војске у борбама против Отоманске империје и посебно је наглашавана борба српског народа за ослобођење. Заговарана је потреба ослобођења словеначког народа и стварања јужнословенске државе равноправних народа. У Сплиту се на вест о почетку Првог балканског рата окупило око 3.000 људи који су поздравили борбу против турске владавине. Формирани су фондови за прикупљање материјалне помоћи, а за помоћ својој браћи јавило је 50 добровољаца.

Ставови влада утицајних држава о балканским ратовима обрађени су у саопштењима „Немачке оружане снаге и Балкан – лекције из југоисточне Европе“ (др Потемпа), „Британска штампа о успесима српске војске у Првом балканском рату“ (др Раствовић), „Шта је аустроугарски Генералштаб знао о Албанији (обавештајни извори 1913 – 1914)“ (др Полман), „Американци о Србији у Балканским ратовима“ (др Вучетић), „Либерална Италија од Италијанско-турског рата до Балканских ратова. Војна штампа“ (др Лабанка).

Доктор Потемпа је у свом саопштењу навео да за немачку војску балкански ратови нису били у средишту пажње, али да је немачки генералштаб припремао да реагује уколико би нека друга велика сила преузела иницијативу у

СЛОБОДАРСКО ОПРЕДЕЉЕЊЕ

Отварајући конференцију први потпредседник владе и министар одбране Александар Вучић рекао је да овакви скупови представљају изванредну прилику да се презентују и размене резултати истраживања, погледи и ставови историчара различитих земаља, како би се допринело бољем разумевању ратне тематике и дао осврт на досадашња истраживања.

– Зашто се бавимо прошлосту? Зашто је данас толико важно да изучавамо оно што нам се догодило пре сто година? Прошлост је важна, будућност је важнија. Из прошлости морамо да извучемо поуке за будућност. Будућност јесте шанса Србије, али народи који имају тако славну слободарску прошлост, као што имају српски и други народи на Балканском полуострву, морају да граде заједничку будућност у којој ће мир, стабилност и развој демократије бити основни принципи – рекао је министар Вучић изразивши уверење да ће Србија већим и значајнијим социјалним и економским развојем у наредном периоду, као и бољом сарадњом у области безбедности, омогућити да поуке буду на најбољи и најпапетнији начин схваћене, и да слободарски дух српског народа никада не ишчезне.

рату. Поред тога, било је важно да прате развој догађаја у вези са тактичко-техничким карактеристикама наоружања које је користила турска војска, а које је у највећем броју било немачког порекла. У вези са ставовима великих сила о балканским ратовима, потребно је посебно издвојити извештај који је саставила комисија за потребе Карнегијеве фондације. Др Акунд у свом саопштењу „Неочекивани исход Балканских ратова. Извештај Карнегијеве фондације 1912 – 1913“ подсећа на околности под којима је извештај написан. Комисија је била састављена од представника више земаља, али није имала формалне и директне везе са владама држава из којих су њени чланови. Комисија је боравила на Балкану у септембру 1913. године и сакупљала је извештаје очевидца страдања цивила током балканских ратова. Извештаји Комисије не представљају новост у научним круговима, али је конференција „Балкански ратови 1912/1913: Нова виђења и тумачења“ представљала још једну прилику да се укаже на њих као на историјски извор. На опрезност у коришћењу ових извештаја у историографији указао је др Бјелајац у свом саопштењу „Провоцирање „Хуманитарне интервенције“ против Србије 1913. године“.

О припремама грчке војске за балканске ратове говорила је др Пасхалиду („Припреме грчке војске за балканске ратове; примена концепта здруженог ратовања“).

На разлике између Србије и Бугарске у схватању националних и територијалних питања на Балкану указао је и др Сахара у свом саопштењу „Александар Протогеров и његове антисрпске активности током и након Балканских ратова“. О учешћу Црне Горе у Првом балканском рату на основу забелешки које је саставио руски

војни агент Н.М.Потапов говорио је др Распоповић („Црна Гора у Првом балканском рату према дневничким бешешкама и рапортима руског војног агента Н. М. Потапова“). Са биографским подацима Ибрахим Фети паше,

војни агент Н.М.Потапов говорио је др Распоповић („Црна Гора у Првом балканском рату према дневничким бешешкама и рапортима руског војног агента Н. М. Потапова“). Са биографским подацима Ибрахим Фети паше,

војни агент Н.М.Потапов говорио је др Распоповић („Црна Гора у Првом балканском рату према дневничким бешешкама и рапортима руског војног агента Н. М. Потапова“). Са биографским подацима Ибрахим Фети паше,

УЧЕСНИЦИ

Своје радове на конференцији изложили су академик др Ђорђе Борозан, члан Црногорске академија наука и уметности, др Радослав Распоповић директор Историјског института Црне Горе, др Мирјана Зорић, професор на Војној академији у Београду, др Слободан Ђукић асистент на Војној академији у Београду, потпуковник др Иван Мијатовић заменик начелника Војног музеја у Београду, др Маријана Мраовић из Војног архива у Београду, др Божица Младеновић, професор на Филозофском факултету у Нишу, др Милић Ј. Милићевић из Историјског института, др Биљана Вучетић из Историјског института, др Славенко Терзић из Историјског института, Милан Гулић, студент докторских студија на Филозофском факултету у Београду, др Милан Мицић из покрајинског секретаријата за културу Владе Војводине, др Софија Божић из Института за новију историју Србије у Београду, др Александар Раствојић, професор на Филозофском факултету у Нишу, др Саша Марковић професор на Педагошком факултету у Сомбору, др Миле Бјелајац из Института за новију историју Србије и др Алексеј Тимофејев из Института за новију историју Србије. Уз научнике из Србије значајан допринос успеху међународне конференције о балканским ратовима дали су и научни радници из иностранства др Јарослав Вишњаков, професор на Дипломатској академији у Москви, др Андреј Шемјакин из Института за славистику Руске академије наука, др Васили Каширин из руског Института за стратегијска истраживања, др Тецуја Сахара, професор на Меиџи универзитету у Токију, др Синан Кунералп, из издавачке куће ИСИС из Инстабула, др Никола Лабанка, професор са Универзитета у Сијени, др Надин Акхунд, професор са Колумбија универзитета, др Тамара Шер из Института за савремену историју у Бечу, др Владимир Пребилич, професор Универзитета у Љубљани, др Блаж Торкар из Војног музеја Словеначке војске, потпуковник др Харалд Потемпа из Службе за војноисторијска истраживања у Потсдаму, др Ференц Полман из Војног музеја и војноисторијског института у Будимпешти, др Ефпраксија Паскалиду из Директората за војну историју оружаних снага Грчке и др Александар Стојчев из Војног музеја Републике Македоније.

отоманског представника у Београду од 1897. до 1908, а касније команданта 7. корпуса током Првог балканског рата, упознао нас је Синан Кунералп. Др Мицић је говорио о поезији Владислава Петковића Диса који је у балканском рату 1912. године био ратни извештач при Врховној команди српске војске („Историјско и митско у збирци поезије Владислава Петковића Диса Ми чекамо цара“). Архивску грађу Војног архива о балканским ратовима представила је др Мраовић.

Међународна научна конференција „Балкански ратови 1912/1913: Нова виђења и тумачења“ била је добра прилика за размену знања и научно-истраживачких достигнућа. Успостављање нове и унапређење постојеће сарадње између војних и цивилних научних институција пронашло је своје место и на овом научном скупу.

Организатори конференције још једном су потврдили чињеницу да међународна научна сарадња и заједничко тумачење историјских чињеница из прошлости представљају основу за разумевање између народа и успостављање сарадње између држава.

Општи је закључак да кроз размену научних достигнућа народи на Балкану и у Европи неговањем својих традиционалних вредности могу да разумеју и поштују туђе. Организовањем овакве конференције, Институт за стратегијска истраживања и Историјски институт омогућили су да научници из више земаља заједно раде на истраживању једног тако значајног историјског догађаја као што су балкански ратови. ■

Милан МИЛКИЋ
Снимио Јово МАМУЛА

Изложба „Сlike рата: Балкански ратови на разгледницама” у Историјском музеју Србије

Сведочанства историје

37

Један део изложбе у Историјском музеју Србије чине разгледнице, а други платна на којима се пројектују разгледнице у великим форматима

Изложбу разгледница на којима су приказани догађаји из балканских ратова отворио је министар културе и информисања Братислав Петковић, који је рекао да су разгледнице „најтачнији одраз времена у коме су настале” и да, захваљујући богатом фонду фотографија и слика Историјског музеја Србије, нарочито са тематиком балканских ратова, „у прилици смо да будемо сведоци значајног дела наше историје”.

Министар Петковић истакао је да у поставци изложбе разгледнице имају информативну и пропагандну функцију и да су оне као средство комуникације извештавале о биткама, војсковођама и ратној свакодневици.

– Ове разгледнице нам омогућавају сагледавање балканских ратова са више аспеката, нагласио је министар, напоменувши да сваки посетилац изложбе може да нађе понешто за себе.

Посетиоцима изложбе обратила се и директорка Историјског музеја Србије Ана Столић, која је рекла да је ова поставка један у низу догађаја којима се обележава сто година од почетка Првог балканског рата. Објаснила да су у то време разгледнице биле значајно и неизбежно средство комуникације и да се изложба односи на специјални, медијски и пропагандни аспект. На већини разгледница налази се и фотографија, која је такође била моћно средство комуникације.

– У поставци изложбе налази се 300 разгледница из збирке Историјског музеја Србије, које се односе на Први балкански рат – на велике битке, војсковође, свакодневна дешавања, а приказују и територије на које је српска војска улазила, рекла је Столићева.

На изложби су приказане разгледнице на којима се налазе фотографије логора српске војске у Куманову, представништва Скопља које поздравља престолонаследника Александра, дописника Журнала Анрија Барбија са српским официрима под Једреном, војводе Радомира Путника са штабом у Скопљу 1913. године... ■

Обавештајно обезбеђење српске војске у Првом балканском рату

Значај информација о непријатељу

Пише проф. др Милан МИЈАЛКОВСКИ

Величанственим победама српске војске код Куманова и Битоља у великој мери допринело је квалитетно обавештајно обезбеђење борбених дејстава српских армија, чему су значајан допринос дали добровољци, познатији под именом четници.

То су били житељи Краљевине Србије, али и страни држављани, претежно Срби са окупираних српских земаља (Стара Србија и Македонија) који су, ношени патриотским осећањима према матици, редовно показивали одлучност и спремност да се супротставе турском, арнаутском и бугарском терору у тим крајевима.

Организовани у више мањих и већих специјалних састава (чете и одреди) размештених у непријатељевој позадини и граничном појасу Србије према Турској, прикривено усмеравани и надзирани од српске војне обавештајне службе, они су упорно прибављали обавештајне податке о непријатељу и повремено изводили оружане нападе на противничке војне саставе. Били су део обавештајне мреже Краљевине Србије, која је дала немали допринос успеху српске војске у Првом балканском рату.

Обавештајна делатност у Србији датира још из Првог српског устанка, иако њен носилац тада није била посебна обавештајна институција, већ је реализована као један од задатака војно-управне службе централних и локалних (нахијских) органа устаничке власти. Тежиште њиховог ангажовања било је на шпијунажи у турској војсци и спречавању

ОГ БАЛКАНСКОГ РАТА

турских и аустријских шпијуна на ослобођеној територији. Обавештајна делатност у Србији је институционализована тек 1884. године, када је створена српска обавештајна служба, која је имала офанзивне и дефанзивне задатке. Због перманентне спољне војне опасности по безбедност Србије, војна обавештајна служба је имала израженију улогу и значај у односу на цивилну обавештајну службу.

Кнежевина Србија је после српско-турских ратова 1876-1878. године, у којима је учествовало око 5.000 добровољаца, највише Срба из Старе Србије и Македоније и стицања независности (1878. године) израдила план за коначно ослобођење српских земаља од турског окупатора. У складу са таквом одлуком предузимала је усклађене мере на унутрашњем (пре свега јачањем војске) и спољашњем плану. Биле су то опсежне приоритетно дипломатске, обавештајне, образовне, пропагандне и верске активности ради припремања пра-

Поменуто ангажовање потврђују бројне чињенице. Краљ Милан Обреновић је за центар дипломатских (и обавештајних) активности одредио Цариград, док су подцентри били у Старој Србији и Македонији. У ту сврху, Краљевина Србија је отворила конзулате у Солуну и Скопљу (1887.), Битољу и Приштини (1889.), и Срезу (1897.).

Период од 1878. до 1912. године карактерише континуирана реформа обавештајне компоненте Србије, ради оснаживања ефикасности њеног рада. У том смислу, посебан значај има Закон о новом устројству Војске из 1883. године, којим су, у оквиру штабова дивизијских области, успостављени органи надлежни за обавештајно обезбеђење борбених дејстава. Већ 1884. године, Уредбом је измењена структура Главног Ђенералштаба Војске, односно у његовом Оперативном одељењу су формирана два одсека – унутрашњи (контраобавештајни) и спољни (обавештајни). Форми-

вославног становништва у Старој Србији и Македонији да и оружаним ангажовањем допринесе властитом ослобађању од турског окупатора. Поменуте активности су суштинско појачане после 1882. године, а њихово планирање и остваривање првенствено је темељено на расположивим обавештајним сазнањима о непријатељу, с једне, и моралу становништва на окупираним територијама, са друге стране.

НАЦИОНАЛНИ РАД КОНЗУЛА

Шеф Одељења за пропаганду Краљевине Србије према Старој Србији и Македонији Никола Петровић је 29. јуна 1889. године у Нишу одржао састанак са конзулима из Скопља, Приштине и Битоља и информисао их о томе да је одређено шест области за национални рад (Скопска – Скопље, Куманово, Прешево, Тетово, са Гостиваром, Кочани, Кратово, Крива Паланка, Штип, Малеш и Велес са срезовима – Призренска, Приштинска, Јаворска, Рашка и Солунска) да је дефинисан школски систем за Скопље, Битољ, Солун, Приштину и Призрен (до 1902. године у Македонији је било 225 српских основних школа и седам лицеја за децеке и девојчице), о односима конзула према турским властима – „одсечно без сервилности“, према егзархистима – како прописују локалне потребе, уз међусобно узајамно поштовање и о наоружавању Срба у Старој Србији.

На следећем састанку (крајем априла 1891. године) присуствовали су скопски, битољски и солунски конзул и чланови Просветног одбора. На њему је одлучено да се појачају дипломатске и просветно-образовне активности у Турској.

рањем Спољног (обавештајног) одсека дефинитивно је конституисана српска војнообавештајна служба, а њен први начелник постао је виши официр, касније славни војвода Радомир Путник.

Поуздан ослонац обавештајне службе

Уредбом о Ђенералштабној струци из 1902. године одређени су задаци Спољног (обавештајног) одсека, који је био надлежан да „изучава организацију, формацију, дислокацију, наставу и целокупну убојну опрему суседних земаља, као и да сређује податке о томе, да врши студију сусед-

них држава са гледишта војно-географског, војно-статистичког, војно-административног и фортификасијског, да прати уопште војно развиће страних великих сила с циљем усавршавања наше војске, као и унутрашње политичко-економско стање њихово“.

Важан регуларни структурни елемент српске обавештајне службе представљала су војна изасланства у Турској, Француској, Русији, Румунији, Енглеској, Црној Гори и неким другим европским земљама, док су, не мање значајан, иако нерегуларан део, представљали повереници „Народне одбране“ која је управљала српском четничком организацијом у Старој Србији и Македонији.

Окосницу обавештајних активности у Старој Србији и Македонији чинили су добровољци – држављани Србије (цивили, официри, подофицири и војници) и страни држављани (настањени у окупираним српским земљама или они који су пореклом са тих простора, а привремено или трајно настањени у Србији) организовани у четничке одреде, чије је ангажовање, углавном посредно и тајно усмеравала и надzirала војна обавештајна служба Краљевине Србије. Тајност је представљала врхунски принцип у четничкој акцији, јер је тадашња српска влада била против било какве масовне оружане акције, руковођена проценом да би оружана дејства у још већој мери отежала положај Срба у Турској. Тајно прибављање података о носиоцима насиља и геноцида над српским народом, између осталог, резултовало је предузимањем одбрамбе-

Александар Карађорђевић

них мера против насилника, чији су непосредни извршиоци били млади бунтовни људи, добровољци, који се никада нису предавали непријатељу. Реч је о одбрамбеном отпору, познатом као четничка акција. Наиме, обавештајна сазнања су поуздано указивала на то да код преовладавајућег броја српског становништва у Старој Србији и Македонији постоји заинтересованост да се и употребом оружја одупре турском терору и арнаутском и бугарском тероризму.

Обавештајни значај стварања и развоја четничке организације

Од 1885. године, када су у Србији одржане три јавне манифестације у вези са националним интересима Срба под турском окупацијом, до 1903. године када су основани Главни одбор четничке акције у Београду и Извршни одбор у Врању, обавештајно истраживање и праћење стања на терену представљали су веома важан задатак обавештајне службе Краљевине Србије. Њихови основни задаци (прикупљање материјалних и финансијских средстава, врбовање људства за четничке јединице, тежишно међу Старосрбијанцима избеглим у Србију и њихово тајно пребацивање у Стару Србију и Македонију) су указивали на придавање још већег значаја обавештајном обезбеђењу четничких акција. У ствари, шпијунажа је била вишеструко испреплетена са делатностима, попут, пребацивања чета на територију Турске и њиховог прихватања по повратку у Србију, обезбеђивања преноса оружја, муниције и другог материјала преко границе; обезбеђивања сигурности постојећих и по потреби отварање нових канала за прелаз границе, одабирања способних

Србија и Црна Гора у Првом балканском рату октобар 1912 – мај 1913.

ОГ БАЛКАНСКОГ РАТА

путовођа, примања шифрованих порука са терена и њихово прослеђивање Главном одбору.

У периоду од 1903. до 1911. године када је Краљевина Србија легализовала четничке јединице, њихово ангажовање на прикупљању обавештајних података о турском окупатору и арнаутских и бугарских банди константно је појачавано. Истовремено, расположива обавештајна сазнања су оптимално коришћена за планирање ефикасних одбрамбених противмера на терену, као и за ажурирање ратног плана Краљевине Србије за ослобађање српских територија од турске власти.

Веома важно начело ратовања српских четничких одреда на окупираној територији било је: „да те непријатељ нигде не нападне, него да ти нападаш свуда“. Треба имати на уму да је његова успешна примена незамислива без солидног познавања непријатеља, које се постиже ефикасном шпијунско-извиђачком делатношћу.

Бројне, углавном успешно изведене четничке борбене акције против носилаца терора над српским становништвом у Старој Србији и Македонији, чији је организатор била војна обавештајна служба Краљевине Србије, биле су засноване првенствено на квалитетној шпијунажи и потврђивале ефикасност поменутог принципа четничког ратовања. Три велике акције изведене су 1904. године, 1905. их је било 12, 1906. године – 11... У том смислу, био је посебно важан и критеријум за избор четовођа, односно војвода (чете су бројале од неколико људи до пар стотина бораца). Наиме, четовођа је морао уважавати сазнање о томе да извиђачи и патроле нису довољни да би се прибавили подаци о непријатељу и заштити чета, већ, имао је обавезу „да нађе уходе, узимајући их из сваке врсте житеља: попова, кадућера, чобана, варошана и друге“.

Никола Пашић

НАЈТРАЖЕНИЈИ ЧЕТНИК У ТУРСКОЈ

Врхунска ефикасност шпијунске делатности добровољаца – четника је систематски потврђивана. На пример, главни путовођа Стојан Симоновић Коруба, из села Шапранце у Пчињи, у четничким шифрама означаван као „Лисица“ или „Видра“ безбедно је превео више од 200 чета преко границе на територију Турске и ниједна није откривена. Због тога је дуго времена био најтраженији четник на турској територији.

Уочи рата

Извесност рата против турског окупатора је изискивала констатно унапређење организације и функционисање четничких чета и одреда у Старој Србији и Македонији, посебно функционисање обавештајног обезбеђења. У том погледу, посебно треба имати на уму две чињенице: усвајање Правила тајног удружења „Српска одбрана“ (1905.) и оснивање тајне организације „Уједињење или смрт“ познате као „Црна рука“ (1911.) на чијем челу је био мајор Драгутин Димитријевић Апис. Њу су махом чинили млади официри, али и дипломате, индустријалци и банкарни. Формирана с циљем да интензивира националну пропаганду и формира посебне оружане саставе на простору Османског царства, насељеном српским становништвом, постепено је објединила рад са Народном одбраном. У ствари, та тајна организација се ангажовала на јачању војне структуре локалних четничких одреда и пошто је регистровала недовољну обученост њиховог људства, формиран је посебан центар за обуку припадника четничких одреда. Одлучено је да Центар, познат и као Четничка школа, буде смештен у Прокупљу. У школу су, преко различитих веза, првенствено посредством локалних повереника српске обавештајне службе, упућивани младићи са простора Косова, Метохије, Македоније, Војводине и Босне и Херцеговине. Садржаји обуке обухватали су руковање оружјем и експлозивом, рушење војних и инфраструктурних објеката (пруга, мостова, путева), извиђање и друге начине прикупљања података о непријатељу и стања на терену.

Уочи и за време Првог балканског рата, заступник шефа Обавештајног одсека у Оперативном одељењу Врховне команде српске војске био је Милутин Недић. На ефикасност деловања српске обавештајне службе посебно је утицала одлука Главног генералштаба војске (средином 1911.) о формирању неколико посебних обавештајних центара на терену, уз границу са Османским царством. Обавештајни центри су камуфлирани као гранични рејони. У сваком од њих се налазио по један надзорни официр који је имао две врсте задатака: да организује обавештајне мреже на окупираним територијама и руководи њиховим радом и да снабдева локалне четничке чете оружјем и другим средствима.

Имајући на уму да су четничке снаге уочи рата имале око шест хиљада добровољаца, од којих је више од половине било на терену (у Старој Србији и Македонији), могуће је претпоставити колико велике су биле могућности обавештајне службе Главног генералштаба српске војске на праћењу активности непријатеља с једне, и за предузимање препадних дејстава, са друге стране. Главни генералштаб српске војске је управљао њиховим активностима преко обавештајних центара у Врању, Рашкој и на Јавору, а они преко организоване мреже центара за прикупљање пода-

Војвода Радомир Пућник

така (обавештења) и одржавање везе са локалним наоружаним одредима. Тиме су створене снажне институционалне претпоставке за интензивирање обавештајних и специјалних оружаних дејстава четничких одреда на терену. Оне су дошле до пуног изражаја у августу 1912. године када је начелник Главног генералштаба и министар војни генерал Радомир Пућник „инсистирао на егзатним и свежим подацима о приликама на два најважнија правца (моравско-вардарски и косовски) на којима ће српска војска наступати кад буде почеле војне операције“.

Задатак је успешно извршен, поред осталог, упућивањем посебних група официра да прикупе податке о стању на терену и упознају локалне четничке војводе са основним елементима српског ратног плана. Наиме, прибављени су подаци о географским обележјима терена на коме ће се одвијати нападне операције српске војске, осматрано је стање комуникација (путева, мостова, пруга, телефонско-телеграфске мреже), прикупљени су подаци о јачини и распореду турских војних састава и учвршћене везе са локалним српским становништвом и утицајним људима из његових редова. Истовремено, са локалним четничким војвода-

ма је размотрено обавештајно-извиђачко и борбено ангажовање четничких састава у позадини турских оперативних снага, регрутовање нових добровољаца и формирање нових четничких одреда који би током операција српске војске деловали као њена предхоница или на њеним бочковима у виду заштитнице.

Обавештајно обезбеђење ратног плана Србије

Балкански савезници нису разрадили заједнички ратни план, па је, стога, војска сваке државе дејствовала према сопственим ратним плановима. Чак није била договорена ни чврста координација дејстава њихових армија. Основна замисао ратног плана Краљевине Србије била је да се усклађеним нападним дејствима главних снага на косовском, моравско-вардарском и криворечко-брегалничким правцима разбију и потисну, а потом и обухвате, главне снаге турске армије за које се претпостављало да ће бити на Овчем пољу, а помоћним снагама да се дејствује на Ибарско-лимском правцу. Српски Главни генералштаб је на основу расположивих обавештајних сазнања о војним могућностима Турске проценио да ће „Турци на граници према Србији имати истурене слабије, а у централној Македонији главне снаге“. У складу с тим, Директивом српске Врховне команде од 13. октобра 1912. године, одређени су правци дејства и задаци армија.

Српски четници, прекаљени у обавештајним и оружаним акцијама са непријатељем у Старој Србији и Македонији, спремни су дочекали почетак Првог балканског рата. Крајем септембра 1912. године војводе су окупиле највећи део људства у граничном појасу према Турској. Формирани су одреди: Лапски, Лисички, Ђиљански и Луковски, јачине од више стотина људи. Током рата, четничке чете и одреди су у складу са нападним операцијама српске војске против турске Врдарске армије извршавали разноврсне задатке, односно ангажовани су за насилно извиђање и заузимање

ПОМОЋ ЉУДИ С ТЕРЕНА

Топличка група из састава 3. армије (Шумадијска дивизија 1. позива и Моравска дивизија 2. позива) концентрисана према Мердару и Преполцу је у штабовима дивизија „формирала обавештајне групе за праћење ситуације на бојишту и дејство у позадини непријатеља и организовала респектабилно извиђање турских граничних утврђења, посебно караула“. Бројне и разноврсне податке о турским снагама на Косову у штабовима дивизија саопштавале су особе које су познавале месне прилике на територији Косова. Оне су са собом донеле цео један списак „поверљивих људи“, „људи за под паску“ и „људи за суд“. Међу означенима је било највише Шиптара, али и неких Срба који су се на разне начине повезали са Турцима и Шиптарима и радили као њихови агенти и шпијуни.

Улазак српске војске у Биџољ

појединих јако утврђених објеката, као претходница наступајућих колона, за дезорганизовање непријатељевог борбеног распореда, за прикупљање обавештајних података, за заседна и нападна дејства на маршевске, транспортне и сличне колоне у непријатељевој позадини, за подстицање и организовање становништва у чете, за оружане нападе на непријатељеву живу силу и инфраструктурне објекте, за пропагандно деловање - протурање гласина, дезинформација и слично, стварају забуну и изазивају панику код непријатеља и доприносе успостављању власти у новоослобођеним крајевима.

Највећи број четничких одреда, претежно састављених од добровољаца из Краљевине Србије и пребеглих Срба из Турске, пред почетак Првог балканског рата се налазио у саставу Треће армије, која је према ратном плану требало да наступа на Косовском правцу. Почетком септембра 1912. године Првој армији која је требало да наступа на моравско-вардарском правцу, потчињени су Козјачки четнички одред, под командом Војина Поповића – Војводе Вука, који је учествовао у Кумановској бици и Прековардарски четнички одред, под командом војводе Василија Трбића, који је учествовао у Битољској бици. Основни задаци четничких одреда односили су се на дезорганизацију позадине турске армије и прикупљању обавештајних података о непријатељу. У складу с тим, крајем септембра, Четнички одред под командом војводе Дејана Јекића напао је село Шајинце у Врањској области и ликвидирао 50 турских граничара. Скоро у исто време војвода Војин Поповић Вук, са војводама Јованом Стојковићем Бабунским, Тренком Рујановићем, Спасом Павловићем Гардом, Доксимом Михајловићем и Крстом Ковачевићем, прешао је границу у близини села Марганце и мобилисао две хиљаде четника само и Пчињског подручја и дела Врањске области који је био на турској територији.

Сви четнички одреди су успешно извршавали постављене задатке и након отпочињања борбених дејстава, ти-

ме дајући немерљив допринос победама српске војске. По мери њеног напредовања, четнички одреди су бројчано нарастали доласком нових добровољаца од месног становништва. Као убојита извидница српске регуларне војске, четнички одреди су ефикасно уништили турске посаде на турским граничним караулама и потом, ефективно садејствовали наступајућим колонама српске војске.

После Кумановске битке чете добровољаца су изводиле извиђачка и борбена дејства на правцу наступања Прве армије и ушле у Велес пре њене претходнице Северозападно од Прилепа четничком одреду војводе Вука су се придружиле чете војводе Василија Трбића, Јована Стојковића Бабунског и Јована Станојковића Довезенског.

Те чете су заузеле гребен Мукос на Бабуни, о томе известиле команду 1. армије и држале га све до пристизања снага 1. армије. Војвода Василије Трбић је с Мукоса слао веома квалитетне обавештајне податке команди 1. армије о турским снагама, посебно о томе да нису поселе правац с. Богумила – Прилеп, што је умешно искоришћено за напад и разбијање турских снага на Бабуни.

Изузетно стечено искуство

Нападајући турске снаге на Мукосу и у рејону Дренова, четничке чете су турским снагама нанели велике губитке и тако у великој мери допринеле да 1. армија брзо протера турске снаге из Прилепа према Битољу. Новоформи-

Мајор Драгућин Димићријевић Апис

ране месне добровољачке чете су имале запажено учешће у прикупљању обавештајних података и борбама против турског окупатора. На пример, чета Стојчева је 2. новембра, уз садејство више локалних чета, порушила телефонске стубове између Крушева, Прилепа и Битоља, а 6. новембра ослободила Крушево и држала га све до доласка српских јединица 28. новембра. Ефикасност борбеног ангажовања четника потврдио је командант турске Западне војске. Он је оштро замерио команданту Вардарске армије, депешом: „... Морал који је овде у Битољу подигнут код становника у току ова два дана, јутрос је срушен оваквим једним поступком, као што је повлачење пред четницима“. Несумњиво, још већи утицај на успешна дејства 1. армије су имала обавештајна сазнања о турским снагама која су систематски пристизала од војвода четничких одреда који су деловали у позадини непријатеља.

Панорама Битоља

Више чета, одбраних од добровољаца локалног становништва, је оперативни потчињено Моравској дивизији II позива која је наступала од Скопља ка Тетову и Кичеву. Оне су имале улогу претходнице и снага за обавештајно обезбеђење дејстава Моравске дивизије. У Кичевском боју добровољци (Поречани) су имали видно учешће, дејствујући у бок турских снага. У том боју имали су осетне губитке (30 погинулих и 11 рањених) веће него што је имала Моравска дивизија (28 погинулих и 41 рањен). Уочи Битољске битке добровољачке чете су се убациле у борбени распоред турских јединица недалеко од Битоља, успешно прибавили податке о њиховој јачини и активносима и водили жестоке борбе код с. Логоварда. За време Битољске битке, чете добровољаца храбро су се бориле у саставу јединица 1. армије. После Битољске битке, чете добровољаца из охридског краја су између 18. и 19. новембра, извиђачким, заседним и препадним дејствима веома ефикасно спречавали планско повлачење разбијене турске војске. Пошто су

НЕПОЗНАТ ДОПРИНОС ПОБЕДИ

Јавности је недовољно познат допринос четничког одреда под командом војводе Војина Поповића Вука величанственој победи 1. српске армије над турском Вардарском армијом у Кумановској бици, код Нагоричана. Четнички одред војводе Вука добио је задатак да брани земљишни објект (плато) Сртевица: правац Старо Нагоричане – Челопек и спречи обухват левог крила Прве армије од напада Турака. Снаге Одред брочале су око 2.000 људи, од којих око хиљаду добровољаца из подручја Пчиње. Одред је током ноћи 22/23. октобра посео Сртевицу, а 23. октобра ујутро први ешелон турске 13. и 17. низамске дивизије силовито је напао одбрамбене положаје 18. пука Дунавске дивизије 1. армије и чете Одред војводе Вука. Борба је трајала до 14. часова, а четници су, одсуном одбраном Сртевице, спречили турску 17. низамску дивизију да обухвати село Младо Нагоричане, избије на пут Куманово – Крива Паланка и затим усмери дејства према Куманову, односно да у садејству са 13. низамском дивизијом разбије јединице Прве армије на левом крилу.

Војвода Војин Поповић Вук

У тој жестокој борби погинуло је око 200 четника и шест војвода. Упркос томе, задатак је у потпуности извршен, као и наредног дана (24. октобра) када је Одред војводе Вука успешно одбио нападе арнаутске нерегларне јединице, која је покушавала да преко Пчиње обухвати лево крило српске Прве армије. Тиме су створени услови за увођење у борбу 7. пешадијског пука „Краљ Петар II“ и Четвртог коњичког пука, који су после жестоких борби повратили раније изгубљени јужни део платоа Сртевица, чиме су остварили повољне услове за коначну победу у Кумановској бици.

правовремено посели превоје Букова, Свињишта и Куратице између Ресена и Охрида, између осталог, заробили су 280 турских војника.

Искуства која су српски четнички састави стекли извођењем обавештајно-извиђачких и препадних дејстава против непријатеља у Првом балканском рату, дошла су до пуног изражаја у Другом балканском рату и Првом светском рату. Ту чињеницу је аргументовано потврдио генерал Франк, командант Пете аустроугарске армије, 1914. године, констатацијом: „Четнички одреди, који се појављују и ишчезавају брзином муње, унели су страх и панику у редове моје армије...“.

Научни скуп у САНУ

Објективно о историјским процесима

Дводневни међународни научни скуп „Први балкански рат 1912/13: историјски процеси и проблеми у светлости стогодишњег искуства”, у организацији САНУ, Матице српске и Академије наука и уметности Републике Српске, био је прилика за објективно и свестрано научно сагледавање Првог балканског рата и његових тековина, све до наших дана

На међународном скупу у Српској академији наука и уметности, организованом поводом стогодишњице Првог балканског рата, још једном је истакнуто да интереси великих сила одувек имају утицај на збивања на Балкану. У том смислу је и министар просвете, науке и технолошког развоја Жарко Обрадовић поручио да велике силе и данас, као и пре једног века, теже за променама граница на Балкану. „С друге стране и Србија је, као и пре сто година, јединствена у погледу на своју независност, територијални интегритет и слободу, за коју смо кроз историју плаћали високу цену”, рекао је министар Обрадовић на скупу који, како је речено, кроз научни дијалог треба прецизније да дефинише данашње тенденције и претензије у међународним односима.

– Сви ратови се на крају ипак заврше преговорима, али остају људске жртве и разарања – рекао је Обрадовић, истичући да је Србија увек показивала приврженост миру, разумевању, независности, равноправности и сарадњи међу народима. – То су темељне вредности на којима се заснива напредак Србије, и данас и у времену које долази.

Међутим, како је министар Обрадовић истакао, савремене интеграције, сарадња и комуникација са светом не значе и не подразумевају одрицање од сопственог идентитета, од сопственог наслеђа и од сопственог интереса.

– Опредељење за Европу и европске вредности, којима смо током протеклих векова дали значајан цивилизацијски допринос, не значи одустајање од соп-

ствених државно-националних интереса – истакао је Обрадовић, наводећи да ултиматуми не воде трајним и одрживим решењима, већ доносе проблеме које је касније много теже решити. Подсетивши да је за протеклих сто година Србија прошла кроз тешка и драматична искушења, он је навео да је српски народ у Старој Србији, нарочито у јужној српској покрајини Косову и Метохији, прошао кроз својеврсну голготу.

– Историјска драма Срба у својим старим матичним областима остала је у европској и светској стручној и широј јавности потпуно у сенци мноштва политичких клишеа и стереотипа.

На дводневном међународном научном скупу у организацији САНУ, Матице српске и Академије наука и уметности Републике Српске, председник САНУ академик Никола Хајдин указао је да је Први балкански рат био израз ослободилачких тежњи српског и осталих балканских народа.

Наука може допринети не само бољем разумевању сложених историјских процеса него и савременом разумевању држава и народа, истакао је Хајдин, а председник Академије наука и уметности Републике Српске Рајко Кузмановић рекао је да је један од задатака скупа реafirмација историјских истина и вредности, поготову данас када се многе историјске истине прекрајају и фалсификују.

– Скуп се одржава у тренутку када нас политичка ситуација на Балкану у много чему подсећа на време балканских ратова. Скоро исти фактори из Европе, па и са Босфора, са скоро истом политиком, наступају према Србији, БиХ и другим деловима Балкана, рекао је Кузмановић. ■

Изложба Музеја града Београда

Поводом обележавања сто година Кумановске битке, Музеј града Београда приредио је изложбу „Београд и балкански ратови 1912–2012.” Аутори поставке су Дарко Ћирић и Данијела Ванушић, а дизајн изложбе урадио је Бодин Јовановић.

У најави изложбе речено је да су, током 1912. године, краљевине Србија, Бугарска, Грчка и Црна Гора, први пут у историји, формирале војни савез балканских држава, са циљем ослобађања поробљених територија и народа од отоманске власти.

Рат Турској објављен је 4. октобра 1912. године и после великих битка на Куманову и Битољу и успешних опсада Скадра и Једрена победоносно је завршен ослобађењем Косова, Метохије и делова Старе Србије – Македоније. У целини, Балкански савез представљао је јединствени историјски пример концентрисане снаге балканских народа.

Поред редовних трупа Дунавских дивизија првог и другог позива, у Београду се за рат пријавило и око 2.000 добровољаца. Током ратних операција Београђани су са пажњом пратили ток битка и наступање јединица, бринули о рањеницима, одавали почаст жртвама, пратили колоне ратних заробљеника и свечано дочекивали победнике. Иако удаљен од фронта и војних операција, Београд је живео са својим ратницима и дао пун допринос победи српске војске, речено је на отварању изложбе. ■

Кумановска битка

Пресудна победа

Иако је до сукоба јединица српске Прве армије и турске Вардарске армије код Зебрњака дошло изненада, нешто раније него што су зарађене стране очекивале, Кумановска битка није била непланирана. Од њеног исхода обе стране очекивале су много. Показало се да је победа српске војске у тој бици имала пресудну улогу у даљем току Првог балканског рата.

Пише Душан ГЛИШИЋ

Полазећи у рат за коначно ослобођење Балкана од турске окупације, балкански народи, а пре свега српски, знали су да другу шансу неће имати. Против њиховог савеза биле су не само тадашње велике силе Аустроугарска и Енглеска, већ и традиционални савезник Србије, моћна руска царевина. Сви су, заправо, на Балкану желели статус кво. Сви, осим народа који су живели на том полуострву, у Србији, Црној Гори, Македонији, Грчкој, Бугарској.

Осећајући да се крај њене власти на Балкану неумитно ближи, Отоманска царевина била је све суровија према поробљеним народима. Сукоб се, стога, није могао избећи чак и да су балкански савезници имали више стрпљења. А оно је било при крају: Октобра 1912. године српски краљ Петар Први Карађорђевић, у Прокламацији српском народу, најавио је између осталог и предстојећи ослободилачки рат против турске војске на Балкану, речима да ће српска војска у Стару Србију, у Рас, Приштину, Скопље, Призрен и друге ослобођене крајеве донети слободу, братство и једнакост не само хришћанима већ и муслиманима, Арбанасима, свима с којима „наш народ

живи заједно хиљаду и три стотине година, делећи и срећу и несрећу”. Свест о историјској мисији ослобођења свих житеља Старе Србије и Македоније, па и целог Балканског полуострва, прожимала је српски народ почетком 20. века. Балкански савез био је одлучни корак више ка остварењу тог сна.

(Не)очекиван сусрет

На том ослободилачком путу ка јужним српским областима српској војсци испречила се турска Вардарска армија, са око 80 хиљада војника и моћном артиљеријом. Српска Прва армија, под командом престолонаследника Александра, упућена на правац Врање – Куманово – Овче поље, са више од 130 хиљада људи, била је бројнија, али знатно слабије наоружана и, што је много важније, у неповољнијем тактичком и оперативном положају, пошто су њене јединице у тренутку сусрета биле у вишедневном маршу, распоређене једна иза друге. Решени да одлучном и снажном офанзивом већ на почетку рата слома српску војску и обесхрабре савезнике, турски команданти, а пре свих Зеки-паша, главнокомандујући Вардарском армијом, видели су Овче поље као стратешки значајно место, најповољније за коначни окршај. Зато су форсираним маршем стигли до Куманова и Овчег поља нешто пре српске војске, која је, према наредби начелника Генералштаба генерала Радомира Путника и очекивању да би управо на том простору могла да се одигра одлучујућа битка с турском војском, пристизала ка месту планираног сукоба. Ипак, пошто је застала с друге стране кумановске висоравни да се консолидује и сачека Трећу армију с Косова, Прва српска армија изгубила је драгоцену време, није сти-

гла да спречи концентрацију турске војске и дозволила је изненађење које је могло да буде и кобно.

Желећи да предстојећи сукоб реши што пре, Зеки-паша наредио је јединицама Вардарске армије да наставе покрет ка Куманову и пређу Овче поље, на коме је требало да се води одсудна битка. С друге, северне стране Куманова српска војска није била довољно опрезна. Очекујући турску војску тек на стратешки важном Овчем пољу, претходнице Прве армије нису извиђале терен и напад турске војске их је изненадио, срећом без већих последица. Тако, уместо да напада утврђене турске одбрамбене положаје у офанзиви за коју се припремала, српска војска је натерана да се брани у покрету. Први удар турске Вардарске армије прихватила је пешадија Дунавске дивизије, која је у тренутку судара била и бројчано слабија од турске војске. Решена да положаје нападнуте у раним јутарњим часовима 23. октобра брани по сваку цену, српска пешадија је одлучила исход битке.

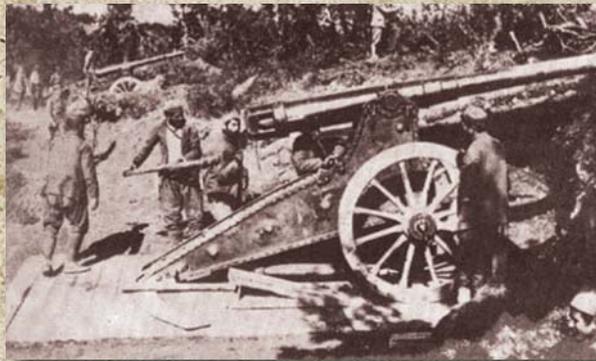
Напад Петог и Шестог турског корпуса на претходницу српске војске, превише одмакну Дунавску дивизију првог позива, отпочео је 23. октобра 1912. године у јутарњим часовима, код Младог Нагоричана. Изненађена и нападнута много надмоћнијим снагама, посебно убитачном артиљеријском ватром, пешадија Дунавске дивизије је крајњим напорима успела да задржи положаје на којима је затечена, што је другим деловима српске војске омогућило да се укључе у борбу и тако спрече претећи тежак пораз. Касније се показало да је херојско држање српске пешадије у почетним часовима борбе био увод у коначну бриљантну победу српске војске.

Убеђен да му је победа у руци, Зеки-паша је око поднева у борбу увео и Седми корпус Вардарске армије, али је и његов напад одбијен дејствима Моравске дивизије првог позива. Процењујући, на основу штурих информација о непријатељским снагама, да су то борбе са слабијим турским једи-

СЛАВА СРПСКОЈ ПЕШАДИЈИ

Анализирајући победу српске војске у Кумановској бици, пуковник, потоњи генерал и војвода Живојин Мишић рекао је да највећа слава у Балканском рату припада српском сељаку и војнику. Иако је за српску војску битка била изненадна и мада је Прва армија била у непланираној дефанзиви уместо у планираним офанзивним акцијама, победа коју је извојевала, упркос страховитим ударима надмоћније турске артиљерије, одлучујуће је определила исход Балканског рата. Током два дана, колико је трајала Кумановска битка, одбрањени су положаји српске војске на Зебрњаку и заустављено је надирање Вардарске армије, која је натерана на безглаво повлачење. У жестокој борби и окршајима око Зебрњака и Нагоричана Прва армија изгубила је око хиљаду бораца, а било је више од 3.800 рањених и несталих официра и војника. На другој страни губици су били још већи. Турска је имала 12.000 погинулих и рањених, од којих и две хиљаде заробљених.

После одсудне победе код Куманова српска војска наставила је наступање ка Скопљу. Прва српска армија ушла је у град 26. октобра, а два дана касније у Скопљу је била и Друга моравска дивизија, док је остатак Треће армије преко Метохије и северне Албаније напредовао ка Јадранској обали. Друга армија је касније помогла Бугарима у опсади Једрена.

ци, први пут у историји, водили заједно, савезнички, решени да се за свагда ослободе турског завојевача.

Споменик жртвама Кумановске битке подигнут на Зебрњаку, монументална спомен-костурница, није опстао до данашњих дана. Срушили су га бугарски окупатори у Другом светском рату, али је и поред тога, из године у годину, на том месту, крај његових рушевина, деценијама обележаван 24. октобар, дан велике победе савезника у Кумановској бици. Балкански савез и рат који је проистекао из тог савеза показали су да идеја о успешном савезништву балканских народа није тек утопија и пуста жеља. Она је и те како остварива, увек кад се ради о заједничким интересима житеља овог простора, јединственим пре свега кад је реч о слободи и животу у слободи. ■

ницама, тек претходницом главних снага стационираних на Овчем пољу, штаб Прве армије, у складу с раније усвојеним планом, наредио је даље наступање према Овчем пољу. Стицајем срећних околности то наређење подударило се са оперативном ситуацијом на бојишту, па се марш Прве армије следећег дана претворио у непланирану противофанзиву, којом је потукла турску Вардарску армију и принудила је на повлачење делом према Скопљу, а делом преко Овчег поља ка Велесу.

Тријумфални почетак рата

Тријумф код Куманова био је прва српска победа у Првом балканском рату, на самом почетку, и значајно је де-стабилизовао турску војску. Истовремено, био је то снажан ветар у једра савезничком ратном броду. Борећи се за основне слободарске вредности, балкански народи успели су у Првом балканском рату да се изборе и за најважније европске вредности. После пет векова овај део Европе реинтегрисан је с развијенијим остатком континента. Историјски и цивилизацијски значај Кумановске битке стога треба сагледавати и у том контексту. Била је то прва победа балканских народа у рату који

Тријумфално наступање српске војске

Победоносне битке

Од два ратна циља српске Владе и Генералштаба – продор у Вардарску Македонију и излаз на море – Првим балканским ратом остварен је само један. Иако знатно територијално проширена, Србија није битно променила свој међубалкански положај и однос према Европи. Поред Аустроугарске на западу, на југу се појавила нова, албанска држава, а у перспективи се назирао још један противник – Бугарска.

Пише Крсман МИЛОШЕВИЋ

И поред склопљеног савеза за рат против Турске, савезници 1912. године нису имали заједнички ратни план. Дејствовали су на посебним војиштима, без чвршће оперативне везе и координације, према својим засебним плановима, што је Турцима знатно олакшало ситуацију. Укупне снаге балканских држава износиле су око 578.000 људи, ангажованих на три одвојена простора: Бугари су кренули према Тракији и Цариграду, Грци према Македонији и Епиру, Црногорци и Срби према Санџаку, Албанији и Македонији.

Развој снага

Висока патриотска свест војника и старешина, велика популарност рата за ослобођење од Турске и добро обављене припреме, омогућили су да се мобилизација у Србији обави брзо, уредно и плански.

Концентрација српске војске отпочела је 7. октобра увече, дан пре него што ће Црна Гора објавити рат Турској. Прва армија, чији је командант био престолонаследник Александар, груписана је у рејону Врања. Њен задатак је био да наступи правцем Врање – Куманово – Овче поље и „туче главне турске снаге на Вардарском војишту“. Командант Друге армије био је генерал Степа Степановић, а бројала је око 63 хиљаде људи. Налазила се у рејону Ћустендил – Дуп-

ница, са задатком да наступи правцем Крива Паланка – Кратово – Овче поље и „дејствује на десни бок главних турских снага“. Трећа армија, с командантом генералом Божидаром Јанковићем и око 63.000 људи имала је задатак да наступи преко Косова и „дејствује у леви бок турских снага“.

Замисао ратног и почетног операцијског плана српске Врховне команде био је да наступајући косовским, моравско – вардарским и криворечко – брегалничким правцем, концентричним дејством главних армијских снага, развијених у три оперативне групе, односно три армије са укупно 281.000 људи и 400 топова, наметне турској Вардарској армији битку на простору Скопље – Велес, где би централна, Прва армија, реализовала главни удар с фронта, док би крилне армије, Друга и Трећа, обухватиле оба крила турских снага.

Ослобађање Приштине

Према донетој одлуци, српска Трећа армија, чији је пут био најдужи, кренула је дан раније од остатка српске војске. Ипак, због борби у пограничном делу и турских „препада“ код Мердара, изгубила је тај драгоцен дан и после разбијања и протеривања турских и арнаутских снага, предузела концентрично наступање ка Приштини, коју је заузела 22. октобра.

ОГ БАЛКАНСКОГ РАТА

Српска Прва армија је наступала у два ешелона, преко Рујан планине и правцем Врање-Куманово. Уз повремено сукобљавање претходница са јаким турским одредима и пограничним деловима на Рујну и Козјаку, Прва армија је 22. октобра избила на кумановске положаје, где се задржала да би сачекала Трећу армију из правца Косова. Подаци о турским снагама на том простору били су врло оскудни. Знано се само да су њихове „извесне снаге“ распоређене око Куманова, али се ценило да су то „неки заштитни делови“.

И тако, 22. октобра увече, све три српске армије занови-ле су доста удаљене једна од друге (Приштина – Куманово – Кратово и Страцин), без чвршће међусобне везе, уверене да ће се са главним турским снагама тући на Овчег пољу. Слабо организована извиђачка и обавештајна служба није обезбедила податке о приласку турских снага кумановским положајима, чиме је довела у заблуду српску Врховну команду и команде армија.

Турска Вардарска армија, са око 100.000 људи, остварила је стратегијски план своје команде врло енергично. Форсираним маршевима, остављајући

комору дубоко у својој позадини, за четири дана успела је да концентрише главнину снага на кумановским положајима, где је и напала српску Прву армију. На Кумановској висоравни Турци су распоредили три корпуса, са 93 батаљона пешадије и седам пукова пољске артиљерије и Арнауте, чији број никада није тачно утврђен, а кретао се између десет и двадесет хиљада. Према тако распоређеним турским снагама, налазила се Прва армија која је, додуше, била нешто бројно јача, али у врло неповољном положају. Четири дивизије су биле на маршу, једна иза друге. Посматрано са војничког аспекта, за предстојећу борбу морале су да се припремају под ватром, јер је само Дунавска дивизија била у непосредном додиру с турским снагама, способна да одмах прихвати борбу.

Напад 5. и 6. турског корпуса на чело српске војске, превише измакну Дунавску дивизију првог позива, отпочео је 23. октобра 1912. године у јутарњим часовима, на положајима код Младог Нагоричана. Око подне у борбу је уведен и турски 7. корпус, али је и његов напад одбијен дејствима Моравске дивизије првог позива. Процењујући, на основу штурних информација о непријатељским снагама, да су то борбе са „слабијим турским деловима“, штаб Прве армије је, у складу с раније усвојеним стратегијским планом, за 24. октобар наредио да се „продужи са наступањем“ према Овчег

пољу. Стицајем срећних околности, то наређење се подударило са оперативном ситуацијом на бојишту, па се марш Прве армије тог дана претворио у непланирану противофанзиву, којом је потукла турску Вардарску армију и принудила је на повлачење делом према Скопљу, а делом преко Овчег поља ка Велесу.

Када је 23. октобра отпочела Кумановска битка, српска Трећа армија се налазила у рејону Приштине. Одатле је кренула тек 24. октобра преко Њилана и Скопске Црне Горе, где је после напорног марша избила на одредиште, када је битка већ била завршена, па је наставила покрет за Скопље. Друга група те армије, после борби код Урошевца, продужила је покрет преко Качаника и 27. октобра избила на простор Скопља.

Српска Друга армија (уствари Тимочка дивизија), без конкретних података о турским снагама код Куманова, кренула је 23. октобра од Страцина према Кратову. Када је, дан после Кумановске битке, овладала Црним врхом, остатак турских снага са Куманова већ се повлачио преко Овчег поља.

МАСОВНО ХЕРОЈСТВО

Велика победа код Куманова, остварена у самом почетку рата, масовни хероизам, одважност и пожртвовање које су испољили српски војници и официри, подигли су борбени морал и самопоуздање српске војске и васцелог српског и црногорског народа.

Бележећи запажања о моралу српског војника и старешине, Вацлав Хлаваћ, један од бројних извештача, пише: „Било је рањеника који су имали по пет рана, па ипак нису хтели ићи на превијалиште... Један војник Седмог пука био је три пута рањен, први пут шрапнелом, други пут куршумом, трећи пут гранатом. Узалуд му је лекар говорио да иде на превијалиште... Војници иду хладнокрвно под кишу граната смејући се слатко, кад која од њих не експлодира. Нигде нема страха и малодушности. Необично храбро држе се војници на примеру својих официра... Дивно изгледају комите. Они се боре од Нагоричана, па све до Шупљег Камена. Од њих 2.000, само 50 није рањено. На челу њиховом био је храбри војвода Вук... Паника која је обузела Турску војску после пораза, нечувена је у ратној историји. чак и она паника која је пред Јеном овладала Пољацима, није била ни изблиза слична овом примеру...“.

Ибарска војска је већ 18. октобра овладала граничним фронтом, а онда гонећи турске снаге, 22. октобра их разбила код Новог Пазара, наредног дана продрла у град и после тродневног задржавања кренула за Косовску Митровицу. Јаворска бригада је 21. октобра наставила продор правцем Јавор-Сјеница, наредног дана ушла у ту варошицу, а онда продужила покрет преко Пријепоља за Пљевља, где је стигла 28. октобра. Тиме су окончане њене операције.

Посматрана у целини, Кумановска битка је имала изузетан значај за даљи ток Првог балканског рата. Она је сна-

жно ојачала самопоуздање и борбени морал Српске и савезничке војске, подигла њихов углед и трасирала пут свим каснијим победама. Ипак, победа је плаћена великим губицима. У Кумановској бици и окршајима крилних српских армија, Ибарске војске и Јаворске бригаде, из строја је избачено 7.137 људи, од којих је 1.207 погинулих. Само у бици на Кумановском пољу погинуло је 700, рањено 3.203 и нестало 583 официра, подофицира и војника.

Битољска битка

Када је српска војска избила на простор Скопља и Овчег поља, дошло је до прегруписавања снага. Српска Врховна команда је, сходно развоју ситуације, кориговала свој ранији план о даљем току операција. Сада је требало „дотући“ турску Вардарску армију, ослободити Метохију и избити на Јадранско море. Према тој замисли, ојачана српска Прва армија усмерена је према Битољу, а Трећа према Призрену и Ђаковици, ради овладавања Метохијом, одакле је, кроз северну Албанију, требало да избије на Јадранско море. Ибарска војска је упућена према Пећи, да тамо остане као посада. На молбу бугарске владе, према ранијем договору, две дивизије српске Друге армије упућене су под Једрене, као помоћ Бугарској војсци. Касније је под Једрене упућена и српска тешка артиљерија.

Пут до окончања Битољске битке био је изузетно тежак. Претходиле су јој врло крваве борбе код Прилепа, на Бакарном гумну, Црној реци и другим поприштима. Борба код Прилепа донела је Српској војсци значајну победу и велике жртве. Према неким подацима, Турци су на огранцима Бабуне имали око 35 батаљона пешадије. Борба на Облаковском вису (1.450 м) једна је од најважнијих у тој бици. Ту су се Турци веома добро утврдили на неколико заравни, на којима је дошло до бројних непрекидних јуриша. Херојски удари прса у прса, с једне и с друге стране, понављали су се више пута.

Ратни извештач листа „Нова слободна преса“, написао је: „Последњег дана развила се очајна битка на растојању од 300 метара. Брдо које су тада Срби заузели било је тако стројно, да су Турци гурали и бацали с њега блокове од стена и Србима наносили огромне штете... Срби су као махнути јуришали на стрмените, голе и ледом покривене висове, скакали су у шанчеве, очајно се борили војник са војником, гушали се... чим се Турци поколебаше, српска пешадија пређе у нечувени фурор (занос, одушевљење, К.М.)“. У очајној паници, Турци су одступили према Битољу.

Иако је Турска војска, сабрана код Битоља, била састављена од раније разбијених и потучених снага, ипак је то била велика војна сила којом је командовао Али Риза-паша. Процењује се да је турска војска, коју су српске снаге напале на њеним првим положајима, бројала око 75.000 људи. Престолонаследник Александар и генерал Петар Бојовић су командовали са пет пешадијских и једном коњичком дивизијом.

У току Битољске битке, било је обострано великих губитака. Према турским изворима, Вардарска армија је изгубила 13.600 људи (1.000 погинулих, 2.000 рањених, 5.600 заро-

бљених и 5.000 несталих) и 56 топова. Српски губици били су за четвртину мањи. Из строја је избачено 2.989 људи (539 погинулих, 2.120 рањених и 329 несталих).

Гледано у целини, Битољска битка била је друга решавачућа битка на Вардарском војишту. На простору Битоља, где су Турци намеравали да направе другу Плевну, српска пешадија, газећи набујале реке и потоке, поплављено земљиште, брдовите терене, незадрживо је јуришала на утврђене турске положаје.

Најтеже борбе, како истиче Живојин Мишић, водила је

Војвода Петар Бојовић

Моравска дивизија другог позива, дејствујући на десном крилу. Она је створила могућност да се пробију турски положаји и оствари победа. У тој борби изгубила је 1.060 људи. Један од команданата пукова који су се борили на Облаковском вису, Иван Павловић, о томе је записао: „Нападни дух Српске војске, њена изванредна издржљивост и умешна иницијатива, биће вазда светао пример у историји ратне вештине“.

Битољ је ослобођен 19. новембра. Српска Прва армија, гонећи разбијене турске делове, ушла је са Коњичком дивизијом у Лерин, 20. новембра, где је ступила у везу са грчком војском, а Моравска дивизија другог позива заузела је Ресен, Охрид и Дебар, док је један њен одред заузео и Елбасан. Друге српске дивизије остале су на простору Битоља. Операције су прекинуте 3. децембра 1912. године због закључења примирја.

Турски историографи процењују да је Турска војска у Кумановској и Битољској бици чинила „катастрофалне грешке“. Војска која је добро знала да се бори прса у прса са непријатељем, није стигла да научи „повлачење у борбеном поретку... Обезглављена се претварала у руљу“.

Када је реч о Битољу, Аран Андоњан, пише: „Сви су бацили оружје и бежали било где... Српске и грчке чете изашле су у планине, у правом смислу речи, у лов на људе. Немилосрдно су побили османлијске војнике. Већина је сама сишла у Битољ и предала оружје. Они који нису могли да побегну са бојног поља, предали су се у Битољу... Победничка Српска војска, на челу са престолонаследником Александром, ушла је у град”.

Тих дана ситуација на Балканском ратишту била је врло повољна за савезнике. Српска војска је ослободила област око Новог Пазара, Косово и део Метохије, а после Кумановске битке и знатан део Македоније, наступајући према Битољу. Црногорци су ослободили знатан део Санџака, до Пљеваља и Бијелог Поља, област Васојевића и део Метохије до Ђаковице. Нису, међутим, успели да заузму Скадар који је имао „слободну везу” са лукама код Медове и Драча и другим турским снагама у Албанији.

Да би се спречило, или бар отежало, снабдевање турских снага у Скадру, било је неопходно да српске јединице пресеку ту везу и Црногорцима пруже помоћ у заузимању Скадра. На другој страни, грчка војска се приближавала Солуну, а Турци су успешно бранили тврђаву Јањину. Упркос победама код Лозенграда и Лилебургаса, Бугари нису успели да заузму Једрене, па су затражили помоћ од српске Врховне команде, која им је упутила своју Другу армију. Тако се Турска војска нашла у потпуној дефанзиви и Турци су, ради окончања непријатељстава, од великих сила затражили хитну интервенцију.

Стварање Албаније

Изнаенађене брзим успехом балканских савезника, велике силе су се нашле пред изазовом да у основи признају њихова територијална освајања, али и да очувају своје империјалистичке интересе. Још 4. децембра 1912. године, Конференција амбасадора великих сила, одлучила је да образује аутономну Албанију под својом контролом. Под притиском ратних победника, Порта је 22. јануара 1913. године прихватила захтеве савезника, али је, већ наредног дана, група официра „младотурака” са Енвер-бегом на челу, извела државни удар, убила Назим-пашу и оборила владу. Младотурци су одбили да уступе Једрене и егејска острва, због чега су балкански савезници објавили прекид примирја и наставили непријатељства 3. фебруара 1913. године.

Припреме за напад на Скадар отпочеле су 4. априла 1913. године. Упркос свему, због посредовања великих сила, до напада није дошло. Због силних компликација које су тада настале, Скадар је постао „европски проблем”, па су „велики” одлучили да он припадне Албанији и тражили уставу операције. И руска влада је осудила краља Николу што није послушао руског цара „да одустане од својих личних погледа и да Црногорце не осуди на бескорисне жртве”. Због таквог става великих сила, српска влада је била принуђена да 11. априла нареди повратак својих трупа у Србију.

Војводе Сћепа Сћејановић и Живојин Мишић

Краљ Никола, упркос блокади црногорске обале од флота великих сила, није желео да се одрекне Скадра, па је црногорска војска сама продужила опсаду бомбардовањем артиљеријом. Због оскудице, глади и огромних разарања Есад-паша је понудио услове за предају Скадра. Споразум је потписан 23. априла 1913. године и турским јединицама је омогућено да изађу из града са оружјем и опремом. Наредног дана, грађанство је свечано дочекало црногорске трупе.

Но, падом Скадра, није промењена његова судбина. Аустроугарска је оштро реаговала, претећи интервенцијом. Затворила је границу према Црној Гори и прекинула саобраћај на путу Котор – Цетиње. Представници великих сила упутили су захтев да им се Скадар „уступи одмах”. Из Београда и Петрограда, краљу Николи је указивано да Црну Гору чека зло „ако се не покори великим силама”.

Од два ратна циља Српске владе и Генералштаба - продор у Вардарску Македонију и излаз на море - остварен је само један. Иако знатно територијално проширена, Србија није битно променила свој међубалкански положај и однос према Европи. Поред Аустроугарске на западу, на југу се појавила нова, албанска држава, а у перспективи се називао још један противник. Уговором са Бугарском из 1912. године, Српска влада је била дужна да Бугарској преда територију Македоније од Криве Паланке до Струге, где су се додиривале границе Бугарске и Албаније. Тиме је Србија била одвојена од Грчке и прилаза Солуну. Једину велику предност чинила је заједничка граница са Црном Гором. ■

Национални ансамбл „Коло“

Јубилеј српске душе

Историја се пише и историја се плеше. Национални ансамбл „Коло“ већ 65 година исписује ситним корацима културу нашег народа.

Ове јесени нанизали су се јубилеји као ниска ђердана, неки болни и неки славни – сто година од балканских ратова и Кумановске битке, 98 година од Колубарске битке и ништа мање важних 65 година постојања Националног ансамбла „Коло“. Управо та културна установа ризични традицију и кроз игру и песму оживљава оно што нам је историја оставила у аманет.

Отрзање од заборава

Зналачки осмишљено, с мером стилизовано, душом богато, перфектно увежбано, енергично, па благо, ситно везено, врхунски изведено – такво је „Коло“. Забору се руга већ 65 година, исписујући финим корацима традиционалну историју на пуцкетавим паркетима домаћих, али и најпрестижнијих светских дворана – Метрополитен, Карнеги хол, Ројал фестивал хол, Бољшој театар, Сиднејска опера... Стаје

у тај период и вртоглава статистика: више од шест хиљада концерата, дванаест милиона гледалаца, 140 кореографија. Али стаје и много више од пуких бројки – зној и осмеси, исцрпљеност и испуњеност душе, захтевни изазови и много забаве, различити темпераменти и уједначени покрети – неопходне супротности за одрживу будућност.

– У овом послу има много борбе. Али некако се увек нађе решење. Кад бих кретао испочетка ништа не бих мењао. Ни оно што је било ружно, јер би лепо тако изгубило на значају – објашњава Радојица Кузмановић, директор Ансамбла.

У славу и лепих и ружних момената, свега онога што је „Коло“ уобличио у оно што данас јесте, у наредном периоду кроз низ пројеката обележиће се јубилеј Ансамбла.

– Обележавање 65. уметничке сезоне почиње 9. октобра у Народном позоришту, изведбом сценско-музичког дела „Голгота и васкрс Србије“, које је посвећено обележавању важних датума из националне историје. Након тога, крајем децембра, следи етно-театар у виду мјузикла, „Сунце се девојком жени“. На великој сцени центра „Сава“, на дан оснивања ансамбла 15. маја, извешћемо програм кратких кореографија „Ризница“. То је нешто на шта се наша редовна публика већ навикла. И за крај, свечани гала концерт „Осу се небо звездама“. Окупиће се играчке и певачке звезде,

О КОЛУ СУ ПИСАЛИ

The New York Times: „То је најзаноснија приредба у Њујорку ове јесени. Компликоване игре извођене су мајсторски и чланови трупе заслужују наше похвале. Немојте пропустити да видите Коло!“

Sunday times: „Државни ансамбл Коло учиниће више да се пробуди разумевање између наша два народа него десет дипломатских конференција. Целокупна представа је првокласна, а игре се изводе са таквим жаром и виталношћу да изазивају искрено одушевљење публике.“

Los Angeles Herald: „Огромна виталност и лепота не само њиховог играња већ и многе промене костима учиниле су од овог концерта вече достојно сећања. Њихов концерт је оличење савршенства.“

шефови оркестара, директори, асистенти, сви они људи захваљујући којима Ансамбл „сија“ већ 65 година. Ипак круна свега биће монографија, чији је аутор др Боро Мајданац, а којом ће мисија и рад „Кола“ бити засигурно сачувани од зуба времена – најавио је директор Кузмановић.

Сто година касније...

Велика сцена Народног позоришта, 9. октобар 2012 – музичка мелодрама „Голгота и васкрс Србије“ на позорници оживљава један од најтежих периода из српске историје. Балкански рат донео је победу, али је и однео многе животе. Поред игре и песме, репертоар је обogaћен и рециталима познатих глумаца. Између добро знаних песама „Тамо далеко“, „Креће се лађа француска“, „Шумадинац пали топа“, „Радо иде Србин у војнике“, „Ја сам ја, Јеремија“, „Востани Србије“, „Тобџијско коло“ и других, на платну уз ужасне сцене рата они рецитиују појединачне трагедије у општем болу.

Врсни уметници из ансамбла „Коло“ вешто компонују слагалицу потресних слика из рата: љубав, страх, борба, смрт, победа... Верно дочаравајући емоције које рат диктира, доказују да нису само врхунски играчи и певачи већ и одлични глумци. Мимику уметника несвесно подражава и публика – неки млађи и старији потомци неустрашивих војсковођа и војника из балканских и Првог светског рата.

– Нисмо желели да тумачимо историју, да дефинишемо историјске чињенице, већ да пренесемо емоцију и да подсетимо на неке велике тренутке из славне прошлости – битке и успехе, ослобођење Србије и од Турака и Аустријанаца, прелазак преко Албаније, пробој Солунског фронта... Мислим да смо то лепо урадили и да је ансамбл успео да изнесе захтеван задатак – закључио је задовољно директор Ансамбла.

Завеса се спушта уз осмехе, сузе и громогласан аплауз. Задовољна је и публика. ■

Драгана БАРИЈАКТАРЕВИЋ

Изложба фотографија о војницима
у Првом балканском рату у Белом двору

ИСТИНСКИ ПОДВИЖНИЦИ

Изложба „Јунаштом у славу” приказује драматичне тренутке српске историје, пратећи српског ратника под шајкачом и у опанцима, обичног војника који је изнео највећи терет борби

Изложба фотографија „Јунаштом у славу – Српски војник у Првом балканском рату 1912–1913”, отворена у Белом двору у Београду, окупила је бројне званичнике и љубитеље фотографија, међу којима је био и државни секретар у Министарству културе и информисања Мирослав Ташић. Све њих поздравио је председавајући Крунског савета архитекта Драгомир Ацовић, који је истакао да је изложба реализована у сарадњи са „Службеним гласником”, док су историчари проф. др Мира Радојевић и проф. др Момчило Павловић, свечано отварајући поставку, истакли да је српски народ у време Првог балканског рата показао високу свест и патриотизам, који у данашњим, измењеним околностима као да више није на цени.

Аутори изложбе, студенти историје Смиљана Чакаревић, Немања Девић и Војин Малетковић, желели су да прикажу живот српског војника од мобилизације и поласка у рат до завршетка ратних дејстава. Приказани материјал је избор из обимне грађе, резултат истраживања музеја, архива и приватних збирки широм Србије. Током вишемесечног рада прикупљено је више од 500 фотографија из колекција с подручја Београда, Ниша, Крагујевца, Ужица, Смедерева, Ваљева, Чачка, Врања, Зајечара, Прокупља.

Иако војнички дан одређују планови Врховне команде и тренутна ситуација на терену, ратник је у часовима предаха ипак имао прилику да се бави и нечим што је део цивилног живота. У тим тренуцима настојао је да скрене мисли од несреће коју рат са собом носи. Опустао се тако што је читао новине, писао породици, обележавао верске празнике и војне успехе, притом не запостављајући редовне војне обавезе, којима је био у потпуности посвећен.

На фотографијама су приказани и родови војске који се нису налазили на првој линији фронта – комора, телеграфисти, инжењери и авијатичари – који су обављали логистичке операције и омогућавали лакше напредовање и бољу комуникацију на бојишту.

Фотографије снимљене при ослобађању градова документовале су успехе српске војске и јачале борбени морал народа. Српског војника, који је на њима представљен као ослободилац, онај који је испунио вољу народа, подсећаће на то да је био учесник истинског подвига. ■

Промоција монографије и документарног филма у Дому војске

БОЈ ИЗНАД ВЕКОВА

Промоцији документарног филма „Кумановска битка – крв и магла” и монографије „Бој изнад векова – сто година од Кумановске битке”, приређеној 26. октобра у Дому Војске у Београду, присуствовали су министар културе и информисања Братислав Петковић, заменик начелника Генералштаба генерал-мајор Милан Бјелица, представници Министарства одбране и Војске Србије и Српске православне цркве.

– Изузетно смо грешни према јунацима Куманова. Ракић је, стога сматрам, био у праву када је у својој песми „На Газиместану” навео да смо недостојни својих предака – истакао је министар културе и информисања Братислав Петковић, напомињући да је поражавајућа чињеница да чак 85 одсто анкетираних грађана Србије не зна ко је била Милунка Савић. – Било би то исто као када би само 15 посто Француза знало ко је Јованка Орлеанка, а Милунка Савић била је најодликванији јунак Првог светског рата – рекао је министар Петковић.

Заступник начелника Војног музеја, потпуковник др Иван Мијатовић, навео је да је Куманово однело 700 српских живота, а број рањених био је око 2.500 хиљаде. То је био само почетак. Први балкански рат, колико год био успешан однео је 22.000 живота. У то доба био је то један Ниш. Други балкански рат однео је 16.000 људи. И то је био тек увод. Ратови, глад, болести, до 1918. године однеле су скоро милион живота. Све што је Србија до тада радила на стварању Југославије било је плаћено великим жртвама – рекао је Мијатовић.

Поводом стогодишњице од почетка Првог балканског рата и битке код Куманова снимљен је филм „Кумановска битка – крв и магла” у реализацији продукцијске куће „Сенс продакшн”, а издавачка кућа „Принцип прес” обележавању битке посветило је монографију „Бој изнад векова – сто година од Кумановске битке”. ■

Најбоља чета Речне флотиле

Шабачки ПОНТОНИРЦИ

55

Најбоља чета Речне флотиле (5205, 5208)

На свечаности поводом обележавања Дана речних јединица и Дана Речне флотиле, 1. понтонирска чета Првог понтонирског батаљона понела је титулу најбоље чете тог састава Копнене војске

Успостављање и одржавање скелских и мостовних места прелазака преко водених препрека основна је намена јединице из састава Првог понтонирског батаљона за коју током године готово да нема предах. Да би успешно реализовала задатке, чета располаже са осам реморкера и 25 возила ФАП, од којих је одређен број предвиђен за вучу, спуштање и извлачење реморкера из воде, а остали за превозење 18 пловних чланака. У чети се налази и десетак алуминијумских чамаца са ванбродским моторима, неопходним за маневрисања и радове на води.

Изборити се за челну позицију није нимало лако, а још теже је задржати се на њој и оправдати ukazano поверење, наводи капетан Бранко Поповић, командир најбоље јединице, која је током контрола претпостављених команди, командантских пре-

гледа, гађања и изведених тактичких вежби, имала одличне оцене.

Тај састав Флотиле често је пружао помоћ и институцијама ван Војске Србије – припадници чете поставили су понтон приликом пливања за Богојавњенски крст у Шапцу, Београду и Земуну, помогли током реализовања спортских веслачких и пливачких манифестација. Такође су у летњим месецима привремено „спојили“ Земунски кеј и Велико ратно острво, односно плажу „Лидо“, али и помагали становништву кога су угрожавале поплаве.

Постављање и једногодишње одржавање понтонског моста дугог 65 метара, којим је у Бродареву премостен Лим, на месту где је бујица оштетила постојећи мост, такође је задатак који су успешно извели.

Како је река понтонирцима и најбоља учионица, вежбалиште и поли-

гон, на свако ангажовање припадници чете гледају као на јединствену прилику за стицање нових знања и професионално усавршавање.

Доказ високе стручности, обучености и увежбаности понтонираца из шабачке касарне „Церски јунаци“ јесте чињеница да су у стању да за два часа на води споје осамнаест пловних чланака и премосте водену препреку, као и да за петнаестак минута формирају скелу носивости 60 тона.

У најбољој јединици тешко је издвојити најбоље. Ипак, капетан Бранко Поповић наводи да радом, обученошћу и професионалним односом предњаче десетари Жељко Ковачевић, возач, Недељко Видовић, руковац ванбродског мотора и Александар Ранчев, руковац реморкера. ■

Б. М. ПОПАДИЋ

Борјанка Поповић, начелница Групе за енглески језик у Управи за обуку и доктрину Генералштаба

Карта за СВЕТ

Формирање Групе омогућило је успостављање ефикасног, економичног и ефективног система учења енглеског језика, који припадницима Војске Србије обезбеђује да знања стечена током редовног школовања усаврше до нивоа који је неопходан за обављање различитих дужности. Очекује се значајније ангажовање у усвајању и имплементацији оперативних стандарда који се примењују у оквиру Програма *Партнерство за мир*, посебно у области обуке.

Група за енглески језик оформљена је 1. октобра 2010. пријемом начелника и осам референтата – наставника енглеског језика у стални радни однос. Она је носилац израде и реализације Програма учења енглеског језика у Војсци Србије, што подразумева планирање, организовање, извођење и контролу курсева енглеског језика за припаднике наше војске, укључујући и припаднике декларисаних, а посебно јединица за учешће у мултинационалним операцијама.

■ *Који су задаци Групе и шта је циљ њеног рада?*

– Примарни циљ Групе јесте развој дугорочног и стабилног система из-

учавања енглеског језика у Војсци Србије. Поред тога, врло значајан сегмент рада су планирање, организација и реализација интерних тестирања из енглеског језика за припаднике наше војске и ангажовање у раду Тест тима Дирекције ПЕЛТ Министарства одбране на реализацији испита по стандарду STANAG 6001.

Група се бави и координацијом активности, праћењем развоја и предлагањем мера за унапређење мреже од 13 центара за самостално учење енглеског језика (SAC) у десет гарнизона Војске. У протеклом периоду успостављена је сарадња у организацији и реализацији курсева енглеског језика и с различитим организационим јединицама Министарства одбране.

У складу с могућностима, наставници Групе ангажују се и за преводилачке послове за потребе Војске Србије. Група континуирано прати, проучава и предузима мере примене искустава из области учења енглеског језика у војскама других земаља, тако да се често организују стручне расправе, саветовања, анализе и истраживања.

■ *Како је организована настава?*

– Носилац планирања курсева енглеског језика у Војсци Србије је Управа за обуку и доктрину Генералштаба, која обезбеђује функционисање и финансирање пројекта учења енглеског језика. Курсеви се реализују у радно време, као део редовне професионалне делатности војних лица, с обавезом команди да полазницима обезбеде услове да их несметано похађају и успешно заврше.

У зависности од приоритета, броја кандидата и нивоа знања показаног на селективном тестирању за упућивање на учење енглеског језика, курсеви на гарнизонском принципу могу бити организовани као полуинтензивни – у трајању од девет месеци, интензивни – у трајању од три месеца и индивидуални. Полуинтензивни курсеви реализују се од октобра до јуна, с прекидом у летњим месецима, интензивни у зависности од потреба и уз сагласност команди, односно јединица, а место и време одржавања регулише се посебним наређењем.

Пројектовани капацитет гарнизонских курсева енглеског језика износи до 500 полазника на годишњем нивоу. После завршеног курса полазници полажу завршни АТ тест и стичу право да полажу испит по стандарду STANAG 6001 или да буду упућени на курсеве вишег нивоа.

Обука припадника посебно одређених и декларисаних јединица за учешће у мултинационалним операцијама изводи се више пута годишње, у складу с временским ограничењима, могућностима и хитношћу потреба.

■ *Да ли је пројекат учења енглеског језика у нашој војсци успешан?*

– Пројекат је на гарнизонском нивоу започео у новембру 2007. године, када су искључиво организовани курсе-

ви почетног нивоа. Захваљујући успешности првог циклуса, наредне године испољила се потреба за организацијом курсева вишег нивоа, чиме је подигнут степен познавања енглеског језика, као и успешност на полагању испита по стандарду STANAG 6001. За пет година редовне обуке у просеку је 500 полазника годишње похађало наставу на гарнизонском принципу, при чему треба напоменути да је велики број њих, по успешном завршетку одређеног нивоа, прелазио у наредни, чиме је обезбеђен континуитет у обуци.

Пре две године почела је обука из енглеског језика за припаднике декларисаних јединица за учешће у мултинационалним операцијама. До сада је курсеве похађало око 270 припадника тих јединица, са захтевом за познавање енглеског језика по стандарду STANAG 6001, као и више од две стотине оних који немају формални захтев за познавање језика. Курсеви су временом значајно унапређени у организационом погледу и реализовани с већим процентом успешности, што је довело до тога да извесан број полазника који нису имали предзнање данас говори енглески језик.

У току је реализација почетног интензивног курса енглеског језика за припаднике тимова Војске Србије за учешће у мултинационалној операцији EUNAVFOR ATALANTA. Од 2008. до 2012. године издато је око 1.700 сертификата STANAG 6001, чиме је значајној мери повећана способност употребе енглеског језика код припадника Војске.

■ *Колико је важно да припадници српске војске говоре страних језике?*

– Једна од приоритетних области сарадње коју је Србија одабрала у оквиру Програма *Партнерство за мир* јесте изучавање страних језика, с јасним циљем да је неопходно идентификовати квалификован и обучен кадар, с добрим или потенцијално добрим знањем енглеског језика. Достизање нивоа интероперабилности на административном пољу, које подразумева коришћење заједничког језика и терминологије у међународном окружењу, реализује се учешћем у достизању партнерског циља – захтева за познавање језика.

Циљ је да сви припадници Министарства одбране и Војске Србије који су укључени, или се планира њихово ангажовање на заједничким активностима у оквиру *Партнерства за мир* – у мултинационалним операцијама под окриљем Уједињених нација и Европске уније, вежбама и обуци у мултинационалним командама и штабовима – познају енглески језик на нивоу који им омогућава успешно обављање дужности, у складу с стандардом STANAG 6001. Осим то-

га, способност употребе енглеског језика предуслов је имплементације највећег броја прихваћених партнерских циљева.

Сходно томе, употреба бар једног страног језика постала је део свакодневних дужности многих припадника наше војске. Способност употребе енглеског језика наметнула се као једно од неопходних средстава за успешно учешће у мултинационалним операцијама. Захваљујући познавању енглеског језика официри и подофицири Војске Србије данас су у могућности да у све већем броју несметано похађају различите облике усавршавања у иностранству и да учествују на међународним вежбама.

■ *Шта су планови Групе за енглески језик у наредном периоду?*

– У току су завршне припреме за шести циклус гарнизонских курсева енглеског језика у Министарству одбране и Војсци Србије, чија ће реализација отпочети 5. новембра. Курсеве ће похађати 447 полазника у 40 наставних група, у осам гарнизона Војске.

Група за енглески језик настоји да иде у корак с временом и у том смислу наставници похађају обуку за коришћење Moodle платформе у оквиру пројекта учења на даљину у систему одбране. Допринос Групе том пројекту огледаће се у изради електронских курсева енглеског језика, чиме ће се припадницима војске пружити могућност да и на тај начин усавршавају стечена знања језика.

У наредном периоду тежиште рада биће усмерено на организацију курсева за обнављање знања, као и наменских курсева војне, техничке и специјализоване терминологије ради унапређења интероперабилности, а на тај начин и оперативних и функционалних способности Војске Србије. Очекује се значајније ангажовање Групе у усвајању и имплементацији оперативних стандарда који се примењују у оквиру Програма *Партнерство за мир*, посебно у области обуке. ■

Сања АНЂЕЛКОВИЋ
Снимео Даримир БАНДА

ВРЕДНОВАЊЕ ЗНАЊА

Припадници Министарства одбране и Војске Србије имају могућност да сертификую своје знање енглеског језика полагањем испита по стандарду STANAG 6001, а стечену квалификацију издаје Тим за тестирање Дирекције ПЕЛТ Министарства одбране. Искуство је показало да интерна тестирања која спроводи Група за енглески језик представљају врло добар филтер за упућивање кандидата на полагање испита STANAG 6001. Овај процес промишљене селекције директно је утицао на унапређење стандардних језичких профила које припадници Војске стичу.

Заставник Зоран Лаштро, главни подофицир Генералштаба

Врели песак Ел Паса

Неприметна разлика између професионалног и приватног живота свакодневица је подофицира америчке војске. Већина њих живи с породицама у војним базама, у оквиру којих су биоскопи, робне куће, болнице, вртићи, спортски објекти, који им омогућавају да ретко напуштају базу, каже заставник Зоран Лаштро, који се управо вратио са усавршавања у САД

Униформу заставника Зорана Лаштра, главног подофицира Генералштаба Војске Србије, за разлику од осталих колега, недавно краси необична значка. Она је сведочанство о успешно завршеном једногодишњем усавршавању на престижној подофицирској академији у Сједињеним Америчким Државама, у Тексасу.

■ *Школовање су обележила пре свега нова знања која сте стекли, али и могућности да Србију и нашу војску представите на што бољи начин?*

– Од половине претходне године боравио сам са породицом на подофицирској академији Копнене војске Сједињених Америчких Држава, намењеној искључиво за усавршавање подофицира за дужности за које је по њиховој формацији предвиђен чин заставника прве класе. У њиховом систему те позиције обухватају дужности од главног подофицира батаљона до водећих подофицирских штабних дужности нивоа бригада и више, закључно с дужношћу главног подофицира Копнене војске САД.

Услов за такво усавршавање у САД, осим препоруке претпостављене команде, јесте и веома добро знање енглеског језика. Програм омогућава да током усавршавања са вама борави и породица, па је потребно решити много административних захтева да се живот чланова породице настави у новој средини.

■ *Како је организован курс на коме сте били?*

– После деветонедељног специјалистичког курса енглеског језика у Сан Антонију, на који се упућују сви интернационалци који долазе сговорног подручја које није енглеско, уследио је долазак у Ел Пасо и смештај у војну базу Форт Блис, у држави Тексас. Прва четири семестра програма обележила су обавезна академска предавања, а пети је резервисан за изборну наставу, која се изводи у гру-

пама од по 16 студената, а за сваку је задужен виши саветник, подофицир. Предмети – комуникацијске вештине, менаџмент, војна историја, организационо понашање, лидерство и војне операције – нису презентовани на класичан начин, ex cathedra, већ су сваку тему слушаоци обрађивали другачије, активно учествујући у разговорима на часу.

Желео бих да нагласим да смо сао одласка на ту престижну Академију није било само стицање нових знања. Улога сваког од нас била је много значајнија и одговорнија – били смо амбасадори земаља из којих смо долазили. У мојој генерацији било је више од 550 студената, који су захваљујући садржајима које сам демонстрирао и свакодневно промовисао носећи униформу наше војске дошли у додир с вредностима, ставовима и културом Србије и њене војске. Поред тога, по завршетку Академије стране колеге су распоређене у војне базе широм света, где су понели неку другачију, нову слику о нашој земљи.

■ *С обзиром на искуство које носите са школовања, који су изазови у професионалном смислу, а који у свакодневном животу подофицира у Америци?*

– Све војске света почивају на субординацији и једностарешинству, тако да Војска Србије и Војска САД функционишу на потпуно истим основама и принципима. Оно што посебно карактерише америчку војску јесте неприметна разлика између професионалног и свакодневног приватног живота подофицира. Већина њих живи са породицама у војним базама, у оквиру којих су биоскопи, робне куће, пијаци, болнице, вртићи, спортски објекти који им омогућавају ретко напуштају базу. То им улива додатни осећај сигурности и даје могућност да се свакодневно посвете активностима које им омогућава такав начин живота.

Уз то, самоусавршавање је веома важно јер подофицири обично за-

ПРОЈА И ЖИТО У ПЕРИЈИ

59

Подофицирска Академија Копнене војске САД у свом саставу има посебну организацију – Канцеларију за интернационалне студенте, чија је улога да, осим обезбеђења логистичких потреба, организује и студијска путовања како би страни студенти сагледали функционисање судске, законодавне и извршне власти од локалног до федералног нивоа у САД. Канцеларија такође организује и интернационалне вечери на којима се промовишу култура и обичаји земаља чији се студенти школују на Академији. Током боравка на Академији ми смо Србију представили и нашим традиционалним кулинарским специјалитетима – прилику да проба проју и жито имало је више од 2.000 становника Ел Паса.

вршавају војну каријеру између 45. и 50. године живота, па се труде да поред редовног војног образовања, неопходног за војну каријеру, дипломирају и стекну мастер диплому или докторирају на неком цивилном факултету. Такав вид самоусавршавања подржавају и стипендирају различити програми у Војсци САД. Добровољним радом и волонтирањем, за који се подофицири стимулишу, развија се и јача колективни дух и остварују снажније везе између подофицира, што им може користити у наставку каријере, а све се то посебно вреднује приликом оцењивања. Спорт је значајан садржај у њиховом свакодневном раду, као и развоју каријере, па су заиста посвећени спорту и користе сваку прилику да остану у доброј форми.

■ *Каква је обука подофицира америчке војске, како се усавршавају и најређују у професионалној каријери?*

ПОДРШКА ПОРОДИЦЕ

Према речима заставника Лаштра, усавршавање би било много теже и захтевније да га није поделио с најближима – својом породицом.

– Супруга и ћерка су ми биле највећа подршка. Оне су биле укључене и у бројне активности током којих сам представљао и промовисао Србију – каже заставник и додаје да су иначе супруге подофицира веома добро организоване, те да се приликом одсуствовања мужева редовно састају и друже.

– Обука и усавршавање се много не разликује од обуке код нас. Оно што је битно рећи јесте да је оспосо-

бљавање прилагођено циљевима, мисијама и задацима њихове војске, односно потребама и тренутним изазовима САД. Систем усавршавања и напредовања сличан је начину на који се усавршавају подофицири Војске Србије. Пре свега мислим на чињеницу да се подофицирски кадар обезбеђује селекцијом најбољих војника и да је услов за напредовање, осим постављења на формацијско место вишег чина, потребан и обавезан одређени ниво обуке и усавршавања за одређени чин. Новина у њиховој обуци је увођење усмереног самоусавршавања (SSD/Structured Self Development), које захтева од подофицира да пре стицања услова за упућивање на наредну обуку, као услова за следећу дужност и чин, самостално заврше поједине садржаје обуке.

■ *На који начин ћеће искусиња сачувана током боравка*

у Америци применити у Војсци Србије?

– Свака нова информација, знање и искуство може да допринесе даљем образовању и усавршавању свих припадника Војске Србије. Иако се разликујемо по култури, вредностима, уверењима и традицији, као војницима нам је задатак да се супротставимо истим безбедносним ризицима и претњама. Такође, обавеза нам је да стварамо и чувамо безбедност наших грађана и зато користимо исте стандарде и иста знања. Неко је опремљенији, модернији, али обученост припадника једне војске је најзначајнија. Управо то сазнање данас преносим професионалним војницима и подофицирима наше војске.

■ *Како ћеће у будућности допринети развоју подофицирског кора у нашој војсци?*

– Свој допринос видим пре свега у свакодневном потврђивању чињенице да је подофицирски кор саставни и нераскидиви део професионалног састава Војске и да је значајан фактор и носилац, како многи кажу „кичмени стуб“, изградње оперативних и функционалних способности Војске Србије. Међутим, изградња подофицирског кора није процес с коначним исходом и крајњим жељеним стањем. То је путовање које стално захтева подешавање и прилагођавање и унутрашњим потребама и условима који нас окружују. Због тога је неопходно велико улагање у његов „развој“. При томе не мислим само на материјалне услове, који су веома битни, већ на личну посвећеност сваког подофицира и професионалног војника дужностима на које су распоређени, савесном и одговорном извршавању задатака. Такође и на потребу да свакодневно проширују своја знања, способности и вештине. Уколико чврсто повежемо те две целине – разлог зашто постоји подофицирски кор и шта он треба да ради, његова „изградња“ биће јасна и стабилна. ■

Биљана МИЉИЋ

Чарапе које дишу

61

Технолошко чудо остварено је у Израелу, где су произведене чарапе које се могу носити две седмице – апсорбују буђ и гљивице, дозвољавају нози да дише, елиминирају влагу и непријатне мирисе

Вест новинских агенција у којој се обзнањује да ће израелски војници добити специјалне чарапе, које могу да се носе непрекидно две седмице, а да не почну да непријатно миришу, нити да изазову појаву гљивица на стопалима, граничи се са немогућим. Чарапе које „дишу“, не апсорбују буђ ни мирисе и остају веома дуго суве, то је све што је до сада процурело у јавност.

Према доступним информацијама, чарапе су најпре подељене војницима који служе у борбеним јединицама пешадије. Да ли су и у којој мери војници задовољни новотаријом, за сада се о томе, бар званично, ништа не зна.

Према свему судећи, нове чарапе представљају велику победу у побољшању животних услова у природи, којој ће се обрадовати многи војници. Замислите само колико су они који учествују у борбеним дејствима били изнервирани потребом и обавезом да замене чарапе, да их оперу и осуше. У рејонима веће концентрације војника, чарапе су могле бити снажан демаскирајући елемент.

Када дође кишно време, облаци данима сеју влагу. Без ватре, надстрешнице и затвореног простора, тада је веома тешко осушити чарапе. У најтежим ратним ситуацијама, учи нас историја, војници на фронту сушили су чарапе и веш на сопственом телу, али су тада наступале прехладе...

Уместо чарапама, стопала су вековима умотавана у нарочите крпе које су код нас назване шуферице или обојци. Било их је у нашој војсци и неколико година после Другог светског рата.

Последњих деценија веома велика пажња поклања се квалитету обуће војника. Током обуке и у извршавању задатака, зависно од климатског подручја и подлоге, у употреби

су дубоке ципеле (цокуле) и чизме од различитих материјала. Природна или вештачка кожа, од које је произведена обућа, третирају се посебним материјалима, који омогућавају да стопало дише, али спречавају да вода уђе у чизму осам до 24 часа. Савремена обућа може и дуже да заштити ногу од влаге. Сада су у употреби и специјални улошци за чизме, који чине да стопало буде удобно смештено и лишено продора влаге.

Било како било, „миришљаве“ чарапе, сложене на чизмама у ходницима војничких касарни, и даље „контаминирају“ ваздух. Да ли ће појавом нових чарапа тај проблем бити дефинитивно решен, зависи од тога да ли ће Израелци сачувати производњу тајну или ће напредну технологију производње „наночарапа“ ипак уступити, наравно, најпре савезницима, а затим и другима.

Главна непознаница јесте од ког су материјала нове специјалне чарапе, то јест да ли је реч о природном или вештачком материјалу или о њиховој комбинацији. Неки експерти претпостављају да је реч о последњем чуду технологије, то јест о наноматеријалима. Од природних материјала, колико нам је познато, антибактеријско дејство има вуна.

После тестирања у тешким условима треба очекивати да ће нове чарапе бити и комерцијализоване. Стручњаци наводе да ће, уколико се покажу ефикасним и јефтиним, буквално, освојити свет. Сем употребе у војсци, нове чарапе наћи ће се међу планинарима, алпинистима, извиђачима, ловцима, риболовцима, шумским радницима, члановима разних експедиција... ■

3. ПЕШИЋ

Др Мартин Ван Кревелд,
војни историчар

Рат није завршен

Професор Јеврејског универзитета у Јерусалиму, др Мартин Ван Кревелд, један од најпознатијих војних историчара и познавалаца стратегије, заговара тезу о нуклеарном наоружању као о цивилизацијској прекретници, обликује своју визију рата будућности и процењује да доносиоци одлука често немају храброст коју њихова улога захтева

Захваљујући владици Јовану Ђулибрку, недавно је у Србији гостовао проф. др Мартин Ван Кревелд, један од ретких неамеричких аутора чије се књиге налазе у обавезној литератури америчких официра. Занимљиво је да је каријеру започео проучавањем Балкана у Другом светском рат (Хитлерова стратегија, 1940–1941: Балкански кључ). Светско име је стекао понајвише превредновањем Клаузевицевог поимања рата, детаљно изложеним у књизи Трансформација рата, преведеној и код нас.

У још двадесетак књига (Снабдевајући рат, Мач и маслина или Променљиво лице рата, Култура рата) и у предавањима које држи на дословно свим институтима за стратегију у свету, Ван Кревелд расправља о скоро свим аспектима рата. Иако његови ставови понекад изазивају контраверзе, за савет су му се обраћали и људи са највиших места који доносе одлуке.

■ Уместо познатих облика војних сукоба, који шону у прошлости, јављају се радикално нови. Сведоци смо догађаја који показују да војне силе Запада, као и Ислама, не успевају да заштитише животи својих грађана, ниши своје интересе, од терористичких напада и других видова асиметричних претњи. Како то шумачише?

– Потребна је изванредна храброст да би се нешто озбиљно урадило на том плану. Потребно је бити, као што је Макијавели говорио, апсолутно добар или лош. Ретко се ко то усуђује. Мало људи може да крене тим путем. Доносиоци одлука углавном бирају да иду мало десно, мало лево, да лавирају. По мом мишљењу, то је срж проблема у супротстављању новим облицима претњи безбедности. Они који одлучују немају храбрости да заузму једноставан курс и буду ефикасни у томе. Све док се тако понашају, са врло мало изузетака, губиће и губити.

■ *Асиметрични сукоби постојају толико значајни, да им се и развијена груштва, и поред огромне војне моћи, све теже супротивљају. Да ли су савремене оружане снаге, изграђене за борбу са себи равнима, погодне за настијајућу „нови свет збрке и нереди“?*

– Не бих рекао да јесу. Још увек се те претње не узимају озбиљно, а кад се једног дана коначно озбиљно схвате, урадиће се оно што је потребно. То подразумева и организовање оружаних снага на начин који ће их учинити кориснијим. Надам се да ће се то десити пре но што буде прекасно.

■ *Насиље се шири и на многе развијене земље – тероризам је озбиљно погодио САД, Шпанију, Британију и Француску, која је чак 2005. године у Паризу искусила нешто што је личило на муслимански устанак. Мере одреза које су поштом почеле да се спроводе, понекад су толико оштре да угрожавају основне слободе грађана у некима од тих држава. Како даље видиће однос између заштите од асиметричних сукоба и грађанских слобода?*

ПРЕДАВАЊЕ ИЗРАЕЛСКИХ ПРОФЕСОРА НА ВОЈНОЈ АКАДЕМИЈИ

Израелски професори др Мартин ван Кревелд са Универзитета у Тел Авиву и др Шаул Шај из БЕСА центра за стратешке студије Универзитета Бар Илан, одржали су предавање на Војној академији.

Према речима професора Ван Кревелда, судећи по рангирању различитих земаља на Индексу људског развоја УН, и Балкан и Блиски исток су кризне области. У оба случаја узроци таквог стања могу се повезати с вековима отоманске владавине, распадом отоманског царства и успостављањем нових граница које нису узимале у обзир националне, политичке, економске, друштвене и културне факторе.

Професор Шај је навео да смо на историјском раскршћу и да је све теже утврдити будућност Блиског истока.

Предавачи су учествовали и на Конференцији „Балкан и Блиски исток: да ли су огледало једно другом“ у Парохијском дому Храма Светог Саве.

НОВИ РАТОВИ

Али, смањење броја ратова међу државама не значи крај рата уопште. Рат није завршен. Људи су пронашли нове начине да се сукобљавају. Нови ратову су названи тероризам, герила, борба за слободу, и слично. Не одвијају се по Клаузевицевом тројном виђењу рата, не постоји више тројство које чини влада која управља сукобом, војска која се бори и гине, и становништво које плаћа и пати. Будући да тај систем не обухвата све кључне аспекте рата, мора се заменити петорном структуром (ко води рат, о чему је реч у конкретном рату, како се води, са којим конкретним циљем се води и зашто се води).

Због постојања нуклеарног наоружања, савремени сукоби не подупиру Клаузевицев троделни модел. Која би држава преузела на себе одговорност за уништење које употреба тог наоружања може довести?

■ *Када велике земље још увек нису нашле прави пут да се заштите од асиметричних претњи, како то онда могу учинити мале? Као, на пример, Србија?*

– У Србији сам први пут и није на мени да то говорим. Али, таква врста државе, по мом мишљењу, треба да има професионалне, сјајно обучене и дисциплиноване оружане снаге, релативно мале, али добро опремљене лаким и средњим наоружањем. Такође, и интегрисане, како би могле да инкорпорирају потребне врсте служби и сервиса. Треба да буду оспособљене за све врсте мисија, за-

– Реч је о деликатном проблему. Пре двадесетак, тридесетак година било би незамисливо у тој мери нарушити грађанске слободе, као што је то данас понегде учињено у оквиру мера против тероризма. Неке од тих мера никако не доприносе сигурности друштва, те нису ни потребне. Мислим да су донете зато што нико не жели поднети терет одговорности, бити окривљен и кажњен уколико се нешто деси. А проблематичне су са становишта грађанских права, и не баш ефикасне као мере заштите.

Могао бих да повучем паралелу са лекарима: у многим земљама, када дођете код лекара, он и за најмањи проблем захтева да обавите низ тестова, који су већином сасвим беспотребни. Њихов смисао је у опрезу не према вашем здрављу, већ у сигурности оних који га чувају - како нико не би могао да их окриви, ако вам се нешто лоше деси. Дакле, то је логични корак у покривању својих леђа.

НУКЛЕАРНА МОЋ

Нема поређења са нуклеарним наоружањем. Оно је све променило у војној, и не само војној историји, и може да се пореди са проналаском ватре, точка, писта...

кључно са средњим интензитетом ратовања. Ако овде поново буде рата, он неће бити на тројној основи, бар не на обе стране.

Мислим и да треба размишљати и о нуклеарном наоружању, јер је оно снажно средство одвраћања. Наравно, ако покушате то да остварите, САД ће урадити све што је у њеној моћи да вас у томе осујети, али, када је Пакистан успео, не видим разлога да и ви то не урадите. То је једини начин да се заштитите.

■ *Како видите раи будућности, ко ће га, како, зашто и чиме водити? Једном сте казали да је раи и даље добро и здраво, и да је крвав.*

– Све мање ће га водити држава против државе, а све више држава против недржавног елемента, или недржавни ентитети једни против других. Тако се нешто десило и код вас.

Ако погледате на глобалном нивоу, колико је посто светске популације погинуло у протеклој декади, видећете да је мање него у пређашњим историјским периодима. Аналитичари то објашњавају тиме што је рат мртав, или тиме што постоји технолошка увезаност и све већи заједнички економски интереси, неко и тиме што верује да су људи постали бољи, цивилизованији...

Али, истина је у следећем – мање је ратова међу државама зато што оне оклевају да се сукобе, посебно са оном земљом која има нуклеарно наоружање. Сва дотадашња технологија утицала је само на начин на који се људи боре, док је нуклеарна дефинисала и то зашто и за кога то чине.

■ *Ако погледасте тренутну светску безбедносну ситуацију, шта вам се чини одлучујуће у профилисању будућности?*

– Камо среће да знам. Очигледно је, ипак, да проблеми могу настати у Персијском заливу, Југоисточној Азији, Мексику и САД. Управо сам био у Вашингтону, у коме сам разговарао о могућим озбиљним проблемима у самој Америци. Постоји много места на којима може букнути асиметрични сукоб.

■ *Да ли је тренутна криза у Сирији увод у обрачун Запада са Ираном, што би могло довести до сиратешког ојкољавања Русије?*

– Рећи ћу само ово: мислим да ћемо зажалити ако Асад падне. И надам се да неће.

■ *Може ли коментарисати настојање Турске да постане регионална сила и њен однос према Западном Балкану?*

– Не знам довољно о томе да бих давао неки суд.

■ *Како, као војни историчар, сагледавате НАТО бомбардовање Србије 1999. године?*

– У то време, ја сам, као и многи у Израелу, укључујући и тадашњег министра спољних послова Арона Шарона, био на страни Срба. Тако сам и упознао владику Јована. Мислим да је Милошевић настојао да уради оно што је урадио и Линколн 1861 – да служи својој земљи. Напад је био готово криминалан. То се никада није смело урадити. Слично је размишљање и многих с којима сам недавно разговарао у Вашингтону.

Опасност којој сте сада изложени јесте унутрашња, уз могућност да се другој страни придружи нека моћна сила, као што се то десило 1999. Тако је било и са Гадафијем. Једини начин на који можете да се заштитите, јесте нуклеарно наоружање. Жао ми је што то морам да кажем, али, по мом мишљењу, нема другог избора.

■ *Познати сте, поштовани, цитирани, добро плаћени за посао у коме очигледно уживате, пушете краја на крају свећа и срећите се са многим утицајним људима. Где цитите снагу за све то?*

– Као и свима осталима, пријају ми новац, путовања, слава, и добио сам то. Али, веровали или не, највише ме покреће, посебно последњих година, жеља да ми не буде досадно.

■ *У кој жељи сте много остварили. Чиме се највише поносите?*

– Показаћу вам. (Завлачи руку у џеп сакоа, вади новчаник, из њега слику.) Ово је моја жена. Моје највеће постигнуће је то што једну жену чиним срећном. То је најважније у мом животу.

■ *Помислила сам да ћете ми показати слику деце или унучади.*

СРЕЋА

Моје највеће постигнуће је то што једну жену чиним срећном. То је најважније у мом животу.

– Деца су гости. Донесете их на свет, бринете се за њих, и у правом часу, ваша је дужност да их пустите од себе, иначе не постану независни. Наравно, виђате се, помажете, волите и даље. Али треба да постану независни, иначе нису комплетни људи. Брак није такав. У браку, муж и жена постају једно, баш као што је речено у Старом завету, и ништа се не може поредити с тим.

Зато, најбоље што сам у свом животу урадио, јесте то што сам усрећио једну жену. ■

Снежана ЂОКИЋ
Снимио Горан СТАНКОВИЋ

Скок са ивице свемира

У тренутку када је падобранац аустријске војске, авантуриста, BASE скакач и екстремни спортиста искочио из капсуле која је лебдела на 39.045 метара изнад површине Земље, окачена о огромни балон испуњен хелијумом, оборен је рекорд највеће висине са које је човек икад искочио. Претходни је држао, више од пола века, Џо Китинџер, Феликсов ментор у овом скоку, који је искочио са 31.300 метара 1960. године.

Luke Atkins/Red Bull

Феликс Баумгартнер 15. октобра постигао је још један рекорд – максималну брзину у слободном паду од 1342,8 километара на час и при томе пробио тзв. звучни зид или звучну баријеру. Постао је први човек који је пробио звучни зид само у одећу, тачно после 65 година када је пилот Чак Јеџер авионом пробио звучни зид.

Овом приликом постигнута је и рекордна висина коју је достигао балон са људском посадом. Нападнут је и рекорд у најдужем слободном паду, али он није оборен, за неких десетак секунди.

Непосредно пред скок, за који су припреме трајале пет година, док је ставку по ставку проверавао да ли су све радње за извршење задатка успешно обављене, Баумгартнеров ментор Џо Китинџер, пензионисан пуковник, пилот америчког ваздухопловства и ветеран висинских скокова поручио је

Аустријанцу: „Укључи камере и анђео чувар ће се бринути о теби“.

„Било је теже него што сам мислио да ће бити“, рекао је Баумгартнер по слетању у близини базе америчке базе Розвел, мислећи пре свега на чињеницу да је по искакању упао у такозвани пљостимични ковит, односно ротацију око осе тела. Такво понашање при слободном паду није било неочекивано, али ни пожељно.

„Мислио сам да ћу се окренути неколико пута и да ће то бити све, али сам онда почео да убрзавам. Помислио сам да ћу изгубити свест“, рекао је Баумгартнер, после скока у историју, где ће његово име бити уз свемирске легенде Јурија Гагарина, Џона Глена, Нила Армстронга и других.

Пре рекордног скока Баумгартнер је у јулу искочио са 29.600 метара и достигао у паду брзину од 864 километара на час.

Ред Бул Стратос пројекат имао је за циљ обарање поменутих рекорда, као и прикупљања података о понашању људског организма у слободном паду са екстремних висина, односно условима великих убрзања и веома ниског притиска.

Све то има за коначни циљ, кажу задужени за комуникацију у Ред Бул Стратосу, допринос у безбедности космичких летова, прецизније развој нове генерације одела за астронауте и система за евакуацију у случају нужде на великим висинама. ■

Игор САЛИНГЕР

МЕДИЈА ЦЕНТАР
ОДБРАНА

БЛИСКОСТ ИЗМЕЂУ РЕДОВА

Класици, нови писци, домаћи аутори, страни гости, велики формати, џепна издања, тврди повези, рециклиране странице... Разноврсност ухваћена слоганом „Од А до Ш“. Од 21. до 28. октобра на 57. међународном сајму књига свако је могао да пронађе нешто за себе. Запажен наступ имао је и Медија центар „Одбрана“.

Слаби пред модним диктатом и кад је писана реч у питању, навикнути смо на уобичајене наслове, ауторе и земље из којих они долазе. А онда се у крај октобара смести највећа фешта у славу књиге и отвори нам корице неке нове књижевности. Овога пута суседне мађарске. „Живимо једни поред других, будимо важни једни другима!“, поручила је на отварању 57. међународног сајма књига Ноеми Сечи, гошћа из Мађарске.

Поред Мађарске, земље почасног госта, на овогодишњем Сајму књига учествовали су и издавачи из Немачке, Италије, Шпаније, Португала, Велике Британије, Француске, Холандије, Бразила, Јапана, Кине, Русије, Израела, Анголе... Земље далеке само на географској карти, јер у свакој причи можемо да нађемо и делић себе – препознамо ситуацију, оживимо емоцију... Управо старомодна катарза је кључ за блискост на коју позива мађарска списатељица.

На штанду Медија центра „Одбрана“

Слоган овогодишњег сајма „Од А до Ш“ указује на разноврсност сајамске понуде. Тематика за свачији укус – едукативна, крими, љубавна... И, као и сваке године, војна.

Медија центар „Одбрана“ између два сајма ревносно ради на богаћењу своје архиве новим насловима из области војне технике, геополитике, историје, уметности, филозофије... Будући да је основна делатност Медија центра припрема и објављивање војне литературе, с циљем војностручног оспособљавања припадника система одбране, највише пажње се обраћа изради правилника, прописа, упутстава, приручника, уџбеника за Војну академију и Медицински факултет Војномедицинске академије и слично.

Од октобра до октобра у Медија центру „Одбрана“ објављено је седамдесет књига, а око сто наслова је у овом тренутку у некој од завршних фаза израде.

Посетиоци сајма, а пре свега љубитељи војних издања, на штанду „Одбране“ могли су за седам сајамских дана да пронађу неке старе и неке нове наслове, да куповином књиге учествују у наградној игри и тако себи обезбеде место у Клубу читалаца, да присуствују свакодневним промоцијама најновијих и најатрактивнијих издања и да се упознају са њиховим ауторима.

Јубилеј војног ваздухопловства

Војно ваздухопловство ове године слави сто година постојања. У част тог јубилеја Медија центар „Одбрана“ на Сајму књига представио је неколико издања која обрађују ваздухопловну тематику.

Посетиоци који су се за време промоција нашли на штанду могли су да се обавесте о многим познатим летелицама као што је „ораво“ или о новој импресивној категорији вишенамених борбених авиона. Такође, били су у прилици да се подсети историје ваздухопловства и противваздухопловне одбране.

Месец књиге

Сајам књига представља и финале акције „Месец књиге“ у оквиру које је била организована наградна игра. Сви купци који су од 1. октобра пазарили у Дому војске, продавници „Војна књига“ или на сајамском штанду, стекли су чланство у Клубу књиге „Одбрана“, а били су и потенцијални добитници вредних издања Медија центра.

Јавно извлачење добитника награда одржано је на штанду Медија центра последњег сајамског дана. Првих пет добитника своју библиотеку обогатило је одличним културним, историјским и војним штивом, док је других пет освојило годишњу претплату на магазин „Одбрана“.

ДЕЛЕГАЦИЈА МИНИСТАРСТВА ОДБРАНЕ И ВОЈСКЕ СРБИЈЕ НА САЈМУ КЊИГА

Државни секретар Александар Николић и начелник Генералштаба генерал-потпуковник Љубиша Диковић са сарадницима посетили су 57. међународни сајам књига у Београду и обишли штандове Медија центра „Одбрана“, „Завода за уџбенике“, „Службеног гласника“ и „Православне речи“.

– Министарство одбране и Војска Србије имају шта да прикажу на Сајму књига, а у прилог томе сведочи и оно што може да се види на штанду Медија центра „Одбрана“. Радује чињеница да имамо једну овакву организацијску целину у систему одбране, која својом богатом и разноврсном понудом води рачуна о развоју војне мисли, теорије и праксе и претаче их у речи – истакао је генерал Диковић, одајући признање свима којима су допринели да штанд Медија центра „Одбрана“ на Сајму књига на прави начин репрезентује Министарство одбране и Војску.

Директор МЦ „Одбрана“ потпуковник Славољуб Марковић представио је Издавачку делатност Медија центра као и нова издања која су промовисана на овогодишњем Сајму књига.

Прву награду, комплет „Историја цивилизације“, освојио је Живко Диванисов из Скопља. Добитник друге награде, комплета „Културна баштина Србије, Републике Српске и Црне Горе“, је Урош Миљковић из Београда, док је трећа награда, комплет „Манастири Србије“, припала Дарку Орељу из Нове Пазове. Добитници четврте и пете награде, монографије „Хиландар“ и „Војска Србије“, су Коста Царина из Панчева и Милош Ђорђевић из Ниша.

Годишње претплате на магазин „Одбрана“ добили су Ана Ђурчић из Београда, Андреј Станишев из Батајнице, Драган Боснић из Земуна, Бранка Гератовић Ивановић из Обреновца и Оливера Петровић из Београда.

СТРАНИ ВОЈНИ ПРЕДСТАВНИЦИ НА САЈМУ

Страни војни представници акредитовани у Србији посетили су Сајам књига и штанд Медија центар „Одбрана“, где им је директор потпуковник Славољуб Марковић представио издаваштво и дела припремљена за овогодишњи сајам.

Изасланик одбране Швајцарске пуковник Маркус Видмер четврту годину посећује Међународни сајам књига у Београду.

– Ове књиге су мени занимљиве и потребне због посла који обављам. Ја сам војни аташе и морам бити упућен у тренутну ситуацију у тој области. Иначе, волим да читам књиге те пронађем много штива и из других сфера интересовања - рекао је пуковник Маркус.

Потпуковник Емил Шипочки, изасланик одбране Бугарске трећи пут је сајамском штанду МЦ „Одбрана“ на сајму.

САЈАМСКЕ ПРОМОЦИЈЕ

Од понедељка до петка посетиоци штанда Медија центра „Одбрана“ могли су да присуствују промоцијама нових наслова: „Орао – поглед из југословенског угла“ Александра Радића, „Ваздухопловство и противваздухопловна одбрана“ Александра Радића, „Југословенско ратно ваздухопловство“ др Бојана Димитријевића, „Америчка војна стратегија“ др Тодора Мирковића, „Вишенаменски борбени авиони“ др Славише Влацића и „Хобсово поимање људске природе и неминовност међуљудских сукоба“ др Станислава Стојановића.

Сајамске промоције биле су одлична прилика да гости, упознавши се са делом и аутором, стекну добру основу за читање и упијање и најтананијих елемената штива.

Један од добитника, Милош Ђорђевић, затекао се на штанду баш у време извлачења срећних листића. Милош је студент Ваздухопловне академије и често купује војне књиге, тако да је монографија „Војска Србије“ отишла у праве руке. Награду му је уручио директор Медија центра „Одбрана“, потпуковник Славољуб Марковић, и том приликом пожељео му успешно школовање и поручио да настави да чита војне књиге.

Сви купци, десет добитника, али и они који нису имали среће да данас освоје награде, постали су чланови велике породице љубитеља војне књиге и тиме стекли 30 посто попушта на нова издања Медија центра „Одбрана“. Поред основног попушта, биће редовно обавештавани и о свим промотивним активностима и акцијама Клуба читалаца. ■

Драгана БАРИЈАКТАРЕВИЋ
Снимили Даримир БАНДА и Јово МАМУЛА

Ансамбл „Станислав Бинички“ у Трсту

Зближавање култура

Градоначелник града на северу Италије Роберто Косолини рекао је да је концерт изузетна прилика за упознавање српске културе, не само за представљање српске уметности пред српском заједницом већ и пред Италијанима

Уметнички ансамбл Министарства одбране „Станислав Бинички“ и Академски хор „Collegium musicum“ из Београда, одржали су 28. октобра концерт у италијанском граду Трсту. Концерту су присуствовали представници италијанске владе, амбасаде Србије у Италији, града Трста и заједнице Срба.

Наступ у чувеном Театру „Верди“, најстаријем позоришту у том граду, изведен је у организацији Српске православне црквене општине Трст и града Трста.

Градоначелник града на северу Италије Роберто Косолини, пред наступ је рекао да је концерт изузетна прилика за упознавање српске културе, не само за представљање српске уметности пред српском заједницом већ и пред Италијанима.

– Очекујем концерт који има вишеструку вредност, пре свега због интеграције српске заједнице, али и због уједињења различитих култура. Трст има космополитски карактер јер је био Европа пре него што је она и постојала, поручио је градоначелник Косолини.

Начелник Ансамбла потпуковник Станислав Стојиљковић рекао је да је идеја о наступу у Трсту настала пре две године.

– Са много емоција могу да кажем да је концерт био успешан, а више је разлога за то. Прво, дошли смо нашим људима да представимо музику коју свирамо, а друго је наступ у оваквом здању, минијатурној Миланској скали – рекао је потпуковник Стојиљковић.

Под диригентском палицом мајора мр Игора Митровића, Павла Медаковића, Даринке Матић Маровић и Драгане Јовановић, као солисти на концерту наступили су Сузана Шуваковић Савић – сопран, Ива Профаца – мецосопран, Јанко Синадиновић – тенор, Миодраг Јовановић – баритон, затим Бора Дугић – фрула и Слободан Продановић – хармоника.

Програм је отворен интонирањем химни Републике Србије и Републике Италије.

На концерту у Трсту изведене су српске староградске песме и маршеви, међу којима су „Марш краља Александра“, „Српски валцер“, „Крајево коло“, затим „Меракли чочек“, „Играле се делије“, „Тамо далеко“ и друге. ■

Сања АНЂЕЛКОВИЋ

Пише Крсман МИЛОШЕВИЋ

Сто година од стварања Балканског савеза и

Придобијање Бугарске

Српско-бугарски преговори, вођени октобра 1911. године, били су препуни сумњи, ценкања, условљавања и закуслисних радњи. Ипак, жеља за коначним ослобођењем од турског јарма била је тако велика, а непријатељ оптерећен бројним тешкоћама и проблемима, па се јединствена и непоновљива прилика није смела испустити.

70

П о добијању подршке Русије и Антанте, српска влада је у остваривању своје замисли о стварању савеза балканских народа пренела тежиште спољне политике на придобијање Бугарске. Како каже Гешев, бугарски посланик у Београду, то је била „мисао-водиља српске спољне политике“. Бугарски краљ Фердинанд и његова влада, „вагали“ су и процењивали насталу ситуацију. С једне стране, прибојавали су се аустроугарског померања ка Солуну, руског посредовања и све тежег стања у Турској, а с друге, постојао је веома сложен национално-територијални спор са Србијом и Грчком око Македоније. Ипак, иако врло споро, назирали су се темељи за стварање савеза, а одлучујући су били догађаји који су захватили Балкан средином 1911. године.

Почетком октобра те године Бугарска је упутила у Београд свог искусног и лукавог преговарача Ризова, који је донео предлоге о споразуму. У разговорима вођеним 3. и 4. октобра, којима су поред председника Владе Милованови-

почетка Првог балканског рата (2)

71

ћа присуствовали Пашић и Стојановић, Ризов је изнео мишљење да је српско-бугарски споразум „житна ствар“, па је Бугарска спремна да „одустане од аутономије Македоније и да Србији призна право на део Македоније јужно од Шар Планине са Скопљем“. По том предлогу, који је Ризов означио као максимум „бугарских уступака“, разграничење у Македонији ишло би линијом од извора Пчиње, њеним током до Вардара и даље на запад границом Скопског Санџака, тако да би Србији припали Куманово, Скопље, Тетово и Гостивар. Српски преговарачи без резерве су прихватили бугарски предлог о савезу, сагласили се о главним тачкама споразума, изузев оне о разграничењу у Македонији. Ризов је упорно захтевао да се расправи и то питање, истичући да „ништа није постигнуто“ док се то питање не реши. Ако се Србија тиме не задовољи и буде истицала нове захтеве, Бугарска ће сматрати да она „нема довољно искрених жеља за споразум“, нагласио је Ризов.

Но та претња није збунила Миловановића. Он је истакао да бугарски „уступак“ у Македонији „претставља крупан, чак и одсудан корак са њене стране на путу споразума са Србијом“, који није никаква жртва, већ „напуштање једне предрасуде, фаталне и за бугарску и за српску будућност“. Изнео је свој захтев да се Македонија подели тако да Србија добије крајеве северно од линије која иде од бугарско-турске границе током реке Брегалнице, па преко Вардара до Охридског језера, с тим да Охрид и Битољ остану у Бугарској, а Велес, Прилеп, Кичево и Струга Србији. То је било оно разграничење за које је српска влада, током 1910. и 1911. године, успела да придобије руску владу и цара. Како су разлике у предлозима за разграничење биле огромне, разматрана је и могућност да се спорна област Македоније „повери арбитражи руског цара“.

Након консултација с краљем Фердинандом, бугарски председник Гешев састао се са српским председни-

ЈЕДИНСТВО ИНТЕРЕСА

Велики нереди у Македонији, изазвани и жестоком прислином отоманизацијом македонског живља, албански устанци, тешки економски спорови Бугарске и Грчке са Турском, произвели су у првој половини 1911. године врло заоштрено стање на Балкану. Венизелос, који је дошао на власт у Грчкој 1910, политички се ослањао на балканске земље. Владу у Бугарској образовао је Гешев (1911), велики поборник балканског договарања. Италија је неочекивано објавила рат Турској (28. септембра 1911), који је поново отворио „Источно питање“, забринуо Турску и „мобилисао“ снаге на Балкану. Иако је рат вођен у северној Африци (Триполи), лако се могао пренети на европски део Турске. Због насталог стања, прихватајући савет Русије, Бугарска је одлучила да отпочне преговоре са Србијом на „основи братског разграничења и јединства интереса обеју земаља“, а у циљу „чувања статус квоа од сваког насртаја споља или од стране Турске“.

ком Миловановићем. За тај сусрет кажу да је по свему био необичан, па су о њему забележене бројне анегдоте. Ипак, није спорно да је због бојазни од Аустроугарске састанак је одржан тајно, 11. октобра 1911, у железничком вагону на прузи од Београда до Лапова. Дошло је до начелног споразума у погледу „офанзивно-дефанзивног вида уговора“, без улажења у спорна питања разграничења у Македонији. Преговори који су касније настављени у Софији, преко тамошњег српског посланика Спалајковића, нису успешно завршени.

Склапање уговора

Током српско-бугарских преговора, вођених у јесен 1911. године, међу српским политичарима испољена су очигледна неслагања. Председник владе Миловановић био је спреман на уступке Бугарима, док је Пашић, који тада није био у Влади, упорно одбијао да Бугарима „препусти“ леву обалу Вардара. Ипак, ценећи деликатност настале ситуације, он није ишао у отворен сукоб нити је покушавао да на том питању својом радикалском већином „обори владу“.

Насупрот Пашићу, који је тражио највећи део Вардарске Македоније, Миловановића је заокупљала идеја о изласку Србије на Јадранско море, преко Албаније, етнички туђег подручја, где су се веома оштро сукобљавали интереси Аустроугарске и Италије. Било како било, Миловановић је наложио посланику Спалајковићу у Софији да „одустане од захтева за Кратово и Криву Паланку, а да задржи део Овчег поља“, које је за војску имало стратешки значај.

После петомесечних преговора, пуних затезања и ценкања, често условљаваних и прекиданих, две владе договориле су се о подели Македоније и тиме створиле основне предуслове да ускладе своје напоре у решавању кризе на Балкану. Утицај Русије, а још више њени контакти са Аустроугарском, који су, према тадашњим оценама Београда и Софије могли довести до аустроугарско-руског споразума о балканским питањима, пресекали су дуго ценкање и присилили обе стране да прихвате компромис. Већ 13. марта 1912. године потписан је „Уговор о пријатељству и савезу између Краљевине Србије и Краљевине Бугарске“. Уговор је имао „Тајни додатак“ и „Војну конвенцију“, која је потписана 2. јула те године.

За српске владајуће кругове савез са Бугарском био је „прва погодба, која се ничим не може заменити нити надокнадити, да се Србији и Бугарској осигура опстанак, као независним државама, уз остваривање њихових народних идеала“, сматрао је Миловановић. У Београду се на савез са Бугарском гледало као на поуздан фактор који ће „измаћи Балкан“ од дугогодишње доминације великих сила и омогућити рушење Турске. У својим Мемоарима Миловановић пише: „Србија и Бугарска биће једине у стању прибирати око себе све балканске снаге, које ће саме, не тражећи никакве туђинске помоћи, него задовољавајући се само немешањем у корист Турске, срушити и Отоманску империју и на њеним рушевинама обновити своје независне државе и своје народне културе“.

Бугари су на савез са Србијом гледали као на средство којим ће остварити своју хегемонију на Балкану. По речима кнеза Урусова, руског отправника послова у Софији, Бугарска је настојала да споразум максимално искори-

ОДБРАМБЕНИ УГОВОР

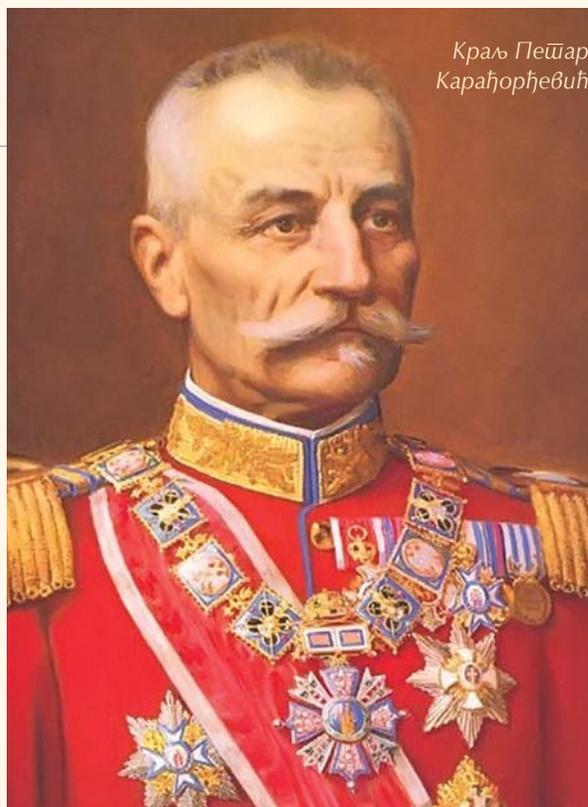
Српско-бугарски уговор имао је одбрамбене карактеристике, а предвиђао је међусобно јемство „државне независности и неповредивости државне територије, заједничку одбрану Балкана од покушаја окупације које стране силе“. Намере према Турској биле су дефинисане у „Тајном додатку“. Предвиђале су ратовање против Турске само у случају „унутрашњих нереда у Македонији и поремећаја стања на Балкану“. Према Уговору, Србији је требало да припадне „неспорна зона северно и западно од Шар-планине“, а Бугарској „неспорна зона источно од Родопа и реке Струме“. За област између неспорних зона (средишњи део) предвиђена је аутономија или, ако она не би била могућа, да буде подељена. У тој варијанти Србија се „одрицала“ територија изван дијагоналне линије од Криве Паланке до Охрида. Уговором се Бугарска обавезала да прихвати ту линију ако се „руски цар, који ће бити умољен да реши арбитражом ово питање, изјасни у корист ове линије. Разуме се само по себи, да се обе стране обавезују да приме као дефинитивну границу ону линију за коју Њ. В. Руски цар буде нашао да у горе поменутим границама најбоље одговара интересима уговорене стране“. Србија се обавезала да не тражи ништа ван означене границе, а Бугарска „да прихвати ту границу, ако се руски цар изјасни за ту линију“. Тиме су, практично, српска и бугарска влада разграничиле сфере у Македонији, па за руског цара није ни било посла.

сти и у погодном тренутку реши „македонско питање“. Он пише: „Зора српско-бугарског споразума не претставља зору мира. Овај споразум рођен је у рату и рођен је за рат. Дефанзивни српско-бугарски уговор за њу нема никакве вредности, јер на њу неће напасти ни Србија ни Турска. Споразум са Србијом има офанзивни значај, јер је непријатељ одавно познат – Турска“. Русија се баш тога и бојала. Поддржавајући зближавање Србије и Бугарске, руска дипломатија хтела је да тај савез служи њеним интересима, па је прижељкивала његов дефанзивни карактер. Пошто савез у том циљу није одговарао ни Србији ни Бугарској, Русија је невољно пристала. Било је то у време када су њени планови око мореуза пропали. Ипак, настојала је да савез задржи у оквирима своје политике.

Проширење у савез балканских држава

Када је отпочео италијанско-турски рат у Триполију (1911), Грчка је покренула опрезну иницијативу да с Бугарском ступи у преговоре о савезу. Већ 10. октобра те године грчки посланик у Софији питао је председника бугарске владе шта би Бугарска урадила ако Грчка буде нападнута од Турске. Добио је одговор да „Бугарска не би напустила Грчку“, али ако би Грчка напала Турску, „Бугарска би остала по страни“.

Мада нису одбијали идеју зближавања између Бугар-

Краљ Пећар
Карађорђевић

ске и Грчке, руски дипломатски представници у Софији саветовали су Бугаре да према Грчкој „буду опрезни“. Имали су у виду да би Грци, ослањајући се на Бугарску, због Критског питања могли изазвати рат с Турском. Руски дипломата Некљудов предложио је својој влади да прихвати само такав бугарско-грчки савез чији би циљ био „одржавање статус квоа на Балкану“. Руска влада инсистирала је да Бугарска прво закључи споразум са Србијом, па тек онда „отвори“ питање преговора са Грчком.

У време када су преговори са Србијом привођени крају, половином фебруара Бугарска влада, упутила у Атинску балканског дописника Тајмса, са овлашћењем да Грчкој влади предложи преговоре о закључењу савеза. Требало је утврдити поступке „у погледу заједничке акције двеју држава за енергичну одбрану права хришћана у Турској“ и „евентуално у погледу једног одбрамбеног савеза“ у случају турске агресије на једну или другу савезницу. Грчка влада прихватила је ту понуду и преко свог посланика у Софији, 24. фебруара 1912. године, изразила спремност да закључи уговор о савезу. Гешов је тражио да се из споразума искључи Критско питање, због кога не „жели да има штете“.

Било је тешкоћа и у преговорима између Грчке и Бугарске. Грчка влада је тежила да се изврши „разграничење интереса“ у Македонији, док је бугарска страна избегавала то питање, доводећи преговоре у фазу блиску прекиду. Познато је да Бугари нису имали високо мишљење о грчкој војсци, па су сматрали да ће Грчка само „уновчити“ победе бугарске војске, која ће поднети главни терет рата. Међутим, када се ситуација на Балкану погоршала, након операција италијанске флоте и унутрашњих прилика у Турској, Бугари су престали да инсистирају на „аутономији“ Македоније, а Грци су се одрекли захтева о њеној подели, ценећи да ће територије које буду заузеле припасти њима. Солун се налазио дупло ближе грчким него бугарским трупама. ■

(Насиљавак у следећем броју)

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

1–15. новембар

✝ Православни

- 3. новембар – **Задушнице**
- 5. новембар – **Свети апостол Јаков, први епископ Јерусалимски**
- 8. новембар – **Свети великомученик Димитрије – Митровдан**
- 10. новембар – **Свети Арсеније Сремац, архиепископ српски**
- 11. новембар – **Свети Аврамије Затворник**
- 14. новембар – **Свети Козма и Дамјан – Врачеви**

✝ Римокатолички

- 1. новембар – **Сви свети**
- 2. новембар – **Спомен свих вјерних мртвих – Душни дан**

ЗАДУШНИЦЕ

Задушнице су дан кад се сећамо наших покојника и за њихове душе се молимо. Наша Црква је прописала посебне дане, Задушнице, и то четири пута годишње, када се посебно молимо за покој душа у Господу уснулих. Зимске задушнице су у суботу, пред Месне покладе, у суботу пред Духове су летње задушнице, михољске су у суботу пред Михољдан, а јесење, митровске задушнице у суботу пред Митровдан. Тог дана се посећују и уређују гробови наших драгих, обавља се парастос или помен, освећује се жито, свештеник прекаћује и прелива вином гроб, пале се свеће за покој душа, а ако су нам сродници сахрањени далеко и није могуће отићи на гробље, онда се у цркви служи помен.

Задушнице су дан за душе преминулих. Увек падају у суботу, јер је то и иначе, у току читаве године, дан кад се сећамо преминулих. На гробље и у цркву се носи кувано жито - кољиво. Жито нас симболично подсећа на Христове речи да зрно тек кад умре род доноси, и то не у земном мраку, него у светлости сунца. Жито је симбол смртног тела и бесмртне душе у светлости Царства небеског.

Црно вино, којим свештеник прелива жито, означава Божје милосрђе којим се залечују ране греха. Свећа је симбол светлости Христове. Он је рекао: „Ја сам светлост свету.“ Та светлост треба да нас подсети на светлост којом Христос обасјава душе преминулих. Свећа је малена жртва Богу, који се за нас жртвовао.

На дан задушница се иде у цркву, где се служи Света Литургија и парастос на којем свештеник вином прелива жито, после службе се иде до гробова покојника. Тамо се пале свеће, а свештеник обави кратки обред и окади гробове. ■

1. новембар

У Војсци Србије Дан ветеринарске службе који се обележава у знак сећања на дан када је 1851. године указом кнеза Александра Карађорђевића постављен први начелник ветеринарске службе.

1. новембар

У Војсци Србије Дан метеоролошке и навигацијске службе који се обележава у знак сећања на дан када је 1923. године у Петроварадину основана метеоролошка секција Прве ваздухопловне команде војске Краљевине Југославије. Секција је имала задатак да се брине о организацији ваздухопловне метеоролошке службе и о попуни људством и опремом.

1. новембар

Дан Команде за развој Београдске бригаде који се обележава у знак сећања на дан када је 1918. године Прва српска армија, којом је командовао војвода Петар Бојовић, ослободила Београд.

3. новембар 1948.

Министарство народне одбране ФНРЈ покренуло је оснивање Војнотехничког института. Тај датум се у Војсци Србије слави као Дан Војнотехничког института.

4. новембар 1942.

Британска Осма армија генерала Бернарда Монтгомерија потукла је у египатској пустињи код града Ел Аламејн немачко-италијански Афрички корпус генерала Ервина Ромела. Најпре је у јулу и августу 1942. године британска Осма армија зауставила немачко-итали-

јанске снаге јачине 12 дивизија. Генерал Монтгомери прешао је 23. октобра 1942. у противофанзиву с 10 дивизија и три бригаде. Савезници су пробали немачко-италијанску одбрану, уништили део снага и присилили их на повлачење. Битка код Ел Аламејна сматра се прекретницом рата у северној Африци.

6. новембар 1865.

У Кнежевини Србији донет је Закон о измени и допуни закона о уређењу војске из 1864. године којим су пионири и понтонири издвојени из артиљерије и образована је инжењерија као посебан род. У Војсци Србије 6. новембар се обележава као Дан инжењерије.

8. новембар

У Војсци Србије - Дан финансијске службе, који се обележава у знак сећања на дан када је 1944. године при Повереништву народне одбране НКОЈ-а основано Финансијско одељење, чиме је финансијска служба први пут успостављена као самостална.

8. новембар

Међународни дан урбанизма који се у Војсци Србије обележава као Дан грађевинске службе.

9. новембар

Дан Прве бригаде Копнене војске који се обележава у знак сећања на дан када је 1918. српска војска ушла у Нови Сад.

9. новембар

Дан Команде за развој Банатске бригаде који се обележава у знак сећања на дан 1918. године када је Други пешадијски пука Моравске дивизије ушао у Панчево.

11. новембар 1946.

У Нишу је формирана прва јединица за радио-извиђање и противелектронска дејства. У Војсци Србије 11. новембар се обележава као Дан јединице за електронска дејства и Дан 224. центра за електронска дејства.

11. новембар 1944.

Почела је Батинска битка у којој су јединице совјетске Црвене армије и Народноослободилачке војске Југославије 23. новембра поразиле немачке снаге.

Припремио Миљан МИЛКИЋ

Куп практичног стрељаштва – „ОДА 021”

Нове ратне игре

У старим,
напуштеним
хангарима,
уређеним по
„правилима игре”,
у Бачу је
одржан други Airsoft
турнир. Дисциплина
је настала у Јапану,
где се развила као
забавна тимска
игра. Ерсофт је
процват доживео
најпре у САД,
а онедавно окупља
све више поклоника
и на нашим
просторима.

РЕПЛИКЕ ОРУЖЈА

75

Оружја за ерсофт су верне реплике наоружања које је по димензијама истоветно са стварним, исте је тежине и има детаље као да је „право“. Користе се мале количине ваздуха (гаса) и избацују пластичне куглице.

Већина ерсофт пушака има могућност и рафалног гађања, брзине испаливања од 600 до 1.200 куглица у минути, крајњег домета до 60 метара. Пластична куглица нема довољно снаге да повреди играча, осим ако га из непосредне близине погоди у незаштићено око, уста или ухо.

За заштиту играча у ерсофту обавезне су заштитне наочаре или заштитна маска преко целог лица. Могу да користе и додатну опрему попут оптике, нишана, ласера, лампи и пуњача за батерије. Основни комплет за ерсофт, који чини оружје и заштитне наочаре, кошта око 250 евра.

– гађање из гасног пиштоља с повратним трзањем и из аутоматске електричне пушке.

Како наводе Александар Бараћ и Јовица Милак, добри познаваоци ерсофта код нас који већ имају и међународно искуство у тој дисциплини, игра може да се уврсти у обуку професионалних војника и полицајаца јер се одвија у реалном времену и условима који наликују стварним. У Србији тренутно постоји петнаестак ерсофт клубова. ■

Будимир М. ПОПАДИЋ

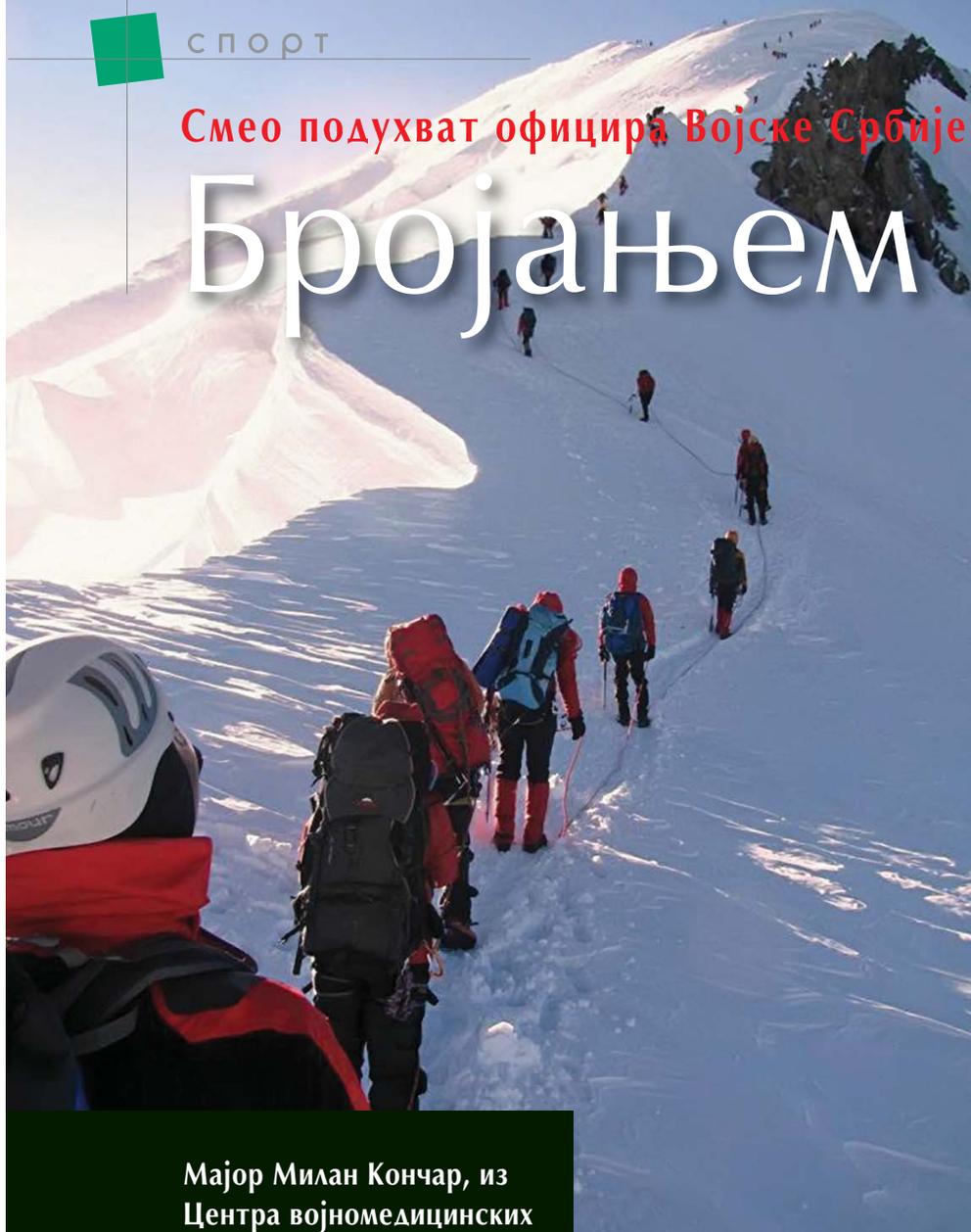
Ерсофт се игра у три варијанте – као рекреативна спортска игра, махом у мањим затвореним просторима, где се постављају различите метне ситуације, затим као аркадна игра – у мањем затвореном или отвореном простору, без посебно разрађеног сценарија, а најсложенија варијанта те младе спортске дисциплине јесте војна симулација која се одвија према сложеној и захтевној тактичкој претпоставци, траје више дана, а тежиште игре је решавање борбених и неборбених задатака, односно реаговање у борбеним ситуацијама као што су ослобађање талаца, праћење конвоја, извиђање у позадини непријатеља или освајање непријатељских „ватрених тачака“.

Међу такмичарским екипама које су одмериле вештине на овогодишњем другом такмичењу у практичном стрељаштву у Бачу – 2. IPSC (Међународни савез практичног стрељаштва), у оквиру пет различитих задатака, били су и припадници Војске Србије из „Кобри“ и „Соколова“. Од играча се захтевало да ускладе тактичко кретање и гађају из реплика оружја. Задатке које су такмичари „решавали“ појединачно су пратиле судије, које су на крају попуњавале листу резултата. Време за „акције“ није било ограничено. Овогодишњи други ерсофт куп обухватио је две категорије

Смео подухват официра Војске Србије

Бројањем корака

Мајор Милан Кончар, из Центра војномедицинских установа, активно се бави планинарењем већ шест година. Почетком августа осмелио се и попео на други по висини планински врх у Европи, Мон Блан. Припреме су трајале неколико година, а успон на 4.810 метара надморске висине можда је само корак даље за неки „виши“ изазов.

Идеја о пењању на планински врх у Француској јавила се пре годину и по и постала – циљ. Од тада су кренуле припреме – и материјалне и психофизичке. Материјалне подразумевају одговарајућу и добру опрему за такве успоне, као и новчана средства. Психофизичке припреме реализују се током тренинга, трчања, вежби и боравком на планинама, односно успонима.

– Рекреативно се бавим и трчањем. Сваке године истрчим Београдски полумаратон и кондиција ми је помогла у планинарењу. До сада сам

планинарио по успонима у Србији, Црној Гори и Републици Српској. Највиши врх на који сам се попео, пре Мон Блана, био је Маја Језерц на Проклетијама и то је, на неки начин, била припрема за успон у августу.

Током јуна и јула тренинзи су интензивирани. Обавезно трчање четири пута недељно, одласци на планине и вежбање снаге ногу и руке. Припрема на Проклетијама била је провера способности свих чланова групе који планирају да се попну на француски планински врх.

– Тај успон није био само показатељ психофизичке спремности, него и задатак да научимо да рукујемо планинарском опремом. Мон Блан је добрим делом алпинистички успон и човек се не може ослонити само на своју психофизичку спремност. После успешног успона на Маја Језерц схватили смо да смо спремни, али то није био крај припремама. Ту-

– ДО ЦИЉА

ширање хладном водом, што чешће, било је неопходно да се организам привикне на планинске услове.

Експедиција је кренула из Београда 3. августа. Дан касније стигла је у Француску, у место на надморској висини од 1.000 метара. Главни део подухвата почео је 5. августа, у јутарњим часовима.

– Групу је чинило нас двадесет троје, од тога пет жена, различите физичке спремности. У осам сати кренули смо жичаром до места на висини 2.200 метара. С опремом од тридесет килограма на леђима кренули смо ка планинарском дому на 3.200 метара. Међутим, ухватила нас је олујна киша и поред све заштитне опреме коју смо имали, у потпуности смо покисли – објашњава мајор Кончар.

У дому су сазнали временску прогнозу – и следећи дан облачно и хладно, с кишом и снегом. Одлучи-

ли су да се 6. августа одморе и спреме за наредни, сунчан дан. Група је одатле кренула на висину од 3.800 метара. Име стазе је „Кулоар смрти“ и тај део познат је као најопаснији.

– Нажалост, ту је много планинара страдало и требало је бити опрезан. Кренули смо после три сата изјутра да бисмо избегли отапање леда и потенцијалне одроне. Међутим, на делу од 3.800 до 4.300 метара, где се налази следеће склониште, обично се због мање концентрације кисеоника у ваздуху јавља висинска болест. Симптоми су повраћање, несвестица, главобоља и физичка исцрпљеност. На 4.000 метара један наш члан није могао даље и били смо принуђени да га вратимо у дом. Њему се придружио и човек који није имао висинску болест, али физички није могао да прати ритам осталих.

Група је наставила даље, умањена за два члана, али суочена с могућом појавом психичке кризе код појединачца. Она се манифестује жељом за одустајањем, али у том моменту долази до изражаја група.

– Пошто смо везани једни за друге у групицама по пет планинара, дешава се да у моментима нечије кризе остали крену буквално да га вуку за собом и охрабрују. Ни у једном моменту код мене није постојала жеља да одустанем, јер сам знао због чега сам дошао. У моментима кризе примењујем трик и кренем да бројим кораке. Избројим двадесет корака па станем, и тако неколико пута. Успут певушим неку песму, сетим се шеснаестомесечног сина и готово, криза је прошла и настављам даље – прича мајор Кончар.

После шеснаест сати хода, 7. августа, група је стигла у склониште у поподневним часовима. Простора је било мало за све, али довољно да се окрепе и одморе за рано устајање и корачање следећег дана.

– Осетио сам благу измореност када смо стигли. Седео сам сат времена не говорећи ништа, и то ме смирило. Било ми је хладно, али сам изазвао дрхтавицу јер је то најбољи начин да човек поврати нормалну те-

лесну температуру. Успут сам пио воду и јео. Треба што мање јести, а на сваких петнаест минута пити по гутљај воде. Препоручљиво је јести енергетску храну, гелове, чоколадице, вакумирано месо и конзервирану рибу.

Попети се на Мон Блан изузетно је ризично. Од склоништа до самог врха стаза добрим делом води такозваним „оштрицама“. То су стазе ширине једног метра, чије су стране стрме. Често долази до мимоилаже-

ња с групом која силази, а они имају предност.

– Долазак на врх изазива потпуно одушевљење, поготово амбијентом. Ми смо све време уживали и „укључили“ сва чула. Схватили смо да смо успели и да нам се труд исплатио. Горе, на врху, осећај среће је неописив и нисам могао да задржим сузе. Ипак је то мој успех и успех моје породице. У свему су ми велику подршку дали супруга и син, и у таквом усхићењу једва сам чекао да се вратим кући.

Следио је успешан силазак. За групу то није представљало никакав проблем јер је имала одличног водича и његовог заменика. Мајор каже да је све функционисало беспрекорно, као у најбољој војној јединици. Иначе, припадници Војске Србије који се баве планинарењем веома су цењени у планинарским клубовима због војничког држања, истрајности и дисциплине, а стечено искуство у Војсци примењују и у клубовима.

– Било би добро да у нашем систему постоји планинарски клуб јер има доста љубитеља тог спорта, а били бисмо добри промотери наше војске на свим светским континентима – наводи мајор Милан Кончар.

Планинари су у Београд стигли 10. августа. Наш саговорник, како каже, осећао се одлично, свеже и одморно. У таквом расположењу имао је разлога да размишља о освајању неког другог, вишег планинског врха.

– Мој следећи циљ може да буде виши врх. Али треба проценити шта је занимљиво, изазовно и, пре свега, оствариво. Но, има времена. Можда се једног дана попнем на Килиманџаро у Африци, или на неки врх на Хималајима у Азији. На Монт Еверест, зашто да не! ■

Сања АНЂЕЛКОВИЋ

Треће CISM регионално војно првенство и Прво првенство Војске Србије у полумаратону

И спортом до пријатељства

Спортско надметање војних полумаратонаца, у оквиру 17. ASIKS Дунавског полумаратона, отворено је свечаном церемонијом и дефилеом спортских екипа на централном тргу у Апатину

Првенство у Апатину отворио је пуковник Драган Ђини, начелник Одсека за војни спорт у Војној академији, нагласивши том приликом како и спорт представља важну карику пријатељства између припадника различитих војски и народа.

Заставу Републике Србије на јарбол подигли су капетан Дејан Поповић и професионални војник Мариана Чегар Лукић, а заставу CISM (Conseil International Du Sport Militaire) потпуковник Џералд Клајн из ОС Холандије и старији водник Никол Златева из ОС Бугарске.

Шездесет троје војних маратонаца из оружаних снага Босне и Херцеговине, Бугарске, Македоније, Црне Горе, Холандије и Србије, заједно са три стотине такмичара Дунавског полумаратона из 14 земаља, стартовало је испред Бање Јунаковић, на стази дужине 21.097 метара која је водила је до Апатина, делом градским улицама, и повратно до циља – Бање Јунаковић.

У бодовању Трећег CISM регионалног војног првенства у мушкој конкуренцији прво место освојио је Иван Каминга (Холандија) испред Пиетера Ван Беквелда (Холандија) и Зима Шупана (БиХ), док је у женској категорији бриљирала Мариана Чегар Лукић (Војска Србије) испред Амелиес Хома (Холандија) и Невене Јовановић (Војска Србије).

У екипном пласману за мушкарце најбољи резултат остварила је екипа ОС Холандије, иза које су екипе Војске Србије и ОС Македоније.

У екипном пласману за жене, прво место, испред екипа Холандије и Бугарске, освојила је екипа Војске Србије.

На победничко постоље у оквиру пласмана нација попели су се маратонци Холандије, на друго Војске Србије и треће Бугарске.

У бодовању за Прво првенство Војске Србије у полумаратону, у мушкој конкуренцији прво место освојио је Де-

НЕНАДМАШНА МАРИАНА

Трећи овогодишњу стазу полумаратона у Апатину за 1 сат 25 минута и 17 секунди, професионални војник Мариана Чегар Лукић освојила је 3 победничка пехара и окитила се са 5 медаља.

Од тога четири златне у појединачном пласману за жене 17. ASIKS Дунавског полумаратона, Првог првенства Војске Србије у полумаратону, Трећег CISM полумаратона, екипном пласману CISM полумаратона за жене и сребрном у пласману нација Трећег CISM регионалног војног првенства.

ОЧЕВИМ СТОПАМА

Петогодишњи Алекса Марић је, уз такмичаре полумаратонце, желео да опроба сопствене могућности. Син дугогодишњег репрезентативца Војске Србије у војном вишебоју и војном пентатлону и садашњег селектора репрезентације Војске Србије у војном пентатлону изјавио је да намерава да крене спортским и професионалним стопама свога оца.

јан Поповић испред Мирка Станковића и Александра Нешевског. У женској конкуренцији најбоље време, испред Невене Јовановић и Наташе Ђулафић, истрчала је Мариана Чегар Лукић.

Организатори овог веома успелог спортског такмичења су Министарство одбране, Војска Србије, Скупштина општине Апатин и Атлетски клуб Апатин. ■

Будимир М. ПОПАДИЋ

Министарство одбране
Републике Србије
Сектор за људске ресурсе
Управа за кадрове

р а с п и с у ј е

ИНТЕРНИ КОНКУРС

за попуњу формацијских места у
Војним представништвима у иностранству
Управе за међународну војну сарадњу
Сектора за политику одбране Министарства
одбране Републике Србије

Шеф Војног представништва у Војном представништву при Организацији за европску безбедност и сарадњу (ОЕБС) у Бечу, Аустрија, по формацији ФЧ пуковника,

Војни представник у Војном представништву при Организацији за забрану ширења хемијског оружја (ОПСВ), у Хагу, Холандија, по формацији ФЧ потпуковника,

Војни представник у Војном представништву при Уједињеним нацијама (UN), у Њујорку, САД, по формацији ФЧ пуковника и

Војни представник у Војном представништву у RACVI-AC, у Загребу, Хрватска, по формацији ФЧ потпуковника.

ОПШТИ УСЛОВИ КОЈЕ КАНДИДАТ ТРЕБА ДА ИСПУЊАВА:

- да је кандидат официр на служби у Министарству одбране и Војсци Србије.
- да кандидат испуњава све прописане услове за постављење на дужност предвиђене чл. 22 и чл. 23. Уредбе о стањима у служби професионалних војних лица и о унапређивању официра и подофицира („Службени гласник РС“, бр. 35/12).

ПОСЕБНИ УСЛОВИ КОЈЕ КАНДИДАТ ТРЕБА ДА ИСПУЊАВА:

- да су кандидат и чланови његове уже породице држављани Републике Србије и то најмање три године, као и да не поседују држављанство друге државе;
- да је кандидат здрав и способан за обављање дужности у иностранству;
- да је кандидат обављао дужности где је формацијом предвиђен чин пуковника (за редни број 1. и 3.) односно чин потпуковника (за редни број 2. и 4.);
- да је кандидат ожењен и да са собом води супружника у иностранство;
- да кандидат поседује возачку дозволу за управљање моторним возилом и да активно вози;
- да кандидат поседује безбедносни сертификат за рад у Војном представништву;
- да кандидат у години када конкурише нема више од 50 година живота;
- да нису обављали дужност у војном представништву за које конкурише;
- да кандидат има последње две службене оцене „одличан“;
- да кандидат познаје енглески језик на нивоу STANAG 3232 или виши;
- да нису обављали дужност у војном представништву за које конкурише;
- да кандидат има последње две службене оцене „одличан“;
- да кандидат познаје енглески језик на нивоу STANAG 3232 или виши;
- да кандидат познаје енглески језик на нивоу STANAG 1111 или више;
- да по повратку са дужности у иностранству прихвата да буде распоређен и постављен на дужност по потреби службе.

воу STANAG 1111 или више;

УЗ ПРИЈАВУ НА КОНКУРС КАНДИДАТ ОБАВЕЗНО ПРИЛАЖЕ:

- попуњен Упитник за конкурс на дужност у Војном представништву;
- попуњене упитнике и сагласност за безбедносну проверу;
- мишљење, предлог и сагласност начелника сектора, самосталне управе и команданта оперативног нивоа односно организацијске јединице Генералштаба Војске Србије и сагласност начелника Генералштаба Војске Србије за лица из Војске Србије;
- оверену фотокопију дипломе о завршеној школи;
- оверену фотокопију последње две службене оцене;
- лекарско уверење о здравственој способности кандидата, као и за чланове породице;
- сертификат о познавању енглеског језика према стандарду STANAG 6001, не старији од три године;
- сертификат о положеним модулима по ECDL стандарду;
- уверење надлежног органа да кандидат није кажњаван и да се против кандидата и чланова породице не води кривични поступак;
- извод из казнене евиденције надлежног органа за кандидата и чланове породице;
- извод из матичне књиге венчаних, не старији од шест месеци;
- уверење о држављанству за кандидата и чланове породице;
- оверену фотокопију возачке дозволе;
- изјаву кандидата да по повратку са дужности пристаје на распоред и постављење по потреби службе.

Напомена:

Образац Упитник за конкурс на дужност у Војном представништву кандидати могу добити на РАМКО Управе за кадрове, uzk.sljr.mo

Обрасце Упитник за основну безбедносну проверу и Сагласност за безбедносну проверу кандидати могу наћи у „Службеном војном листу“, број 18 од 30. јуна 2010. године (прилози број 1 и 4).

Фотокопије и документа из службених евиденција оверава надлежни персонални орган јединице, односно установе у којој је кандидат на служби.

НАЧИН ПОДНОШЕЊА ПРИЈАВЕ НА КОНКУРС:

Пријаву на конкурс, са приложеним доказима о испуњености услова, доставити Управи за кадрове Сектора за људске ресурсе Министарства одбране Републике Србије у року од 30 (тридесет) дана од дана расписивања интерног конкурса.

Рангирање кандидата ће се вршити према Критеријумима за формирање листа кандидата за постављење на формацијско место вишег чина, за упућивање на школовање и усавршавање и за унапређење у виши чин („Службени војни лист“, број 13/12).

Непотпуне и неблаговремене пријаве неће бити узете у разматрање.

Допунске информације у вези конкурса могу се добити на војни телефон број 23-056 или цивилни телефон број 011-3201-056. ■

Генералштаб војске Србије Управа за људске ресурсе (Ј-1)

р а с п и с у ј е

ИНТЕРНИ КОНКУРС

за пријем у професионалну војну службу у својству подофицира на неодређено време

На основу члана 24. став 1. Уредбе о пријему у професионалну војну службу („Службени гласник Републике Србије“ бр. 112/08 и 34/10), Генералштаб Војске Србије расписује интерни конкурс за пријем у професионалну војну службу, у својству подофицира на неодређено време, за следеће формацијско место:

музичар крилица 2. у Војном оркестру Ниш Копнене војске, ФЧ старијег водника прве класе, ФВЕС 21001, ФПГ 18, место службовања Ниш - (1 извршилац).

УСЛОВИ КОНКУРСА:

Могу конкурисати подофицири на одређено време из Војске Србије и Министарства одбране Републике Србије, који испуњавају следеће опште и посебне услове:

а) Општи услови

- да је кандидат држављанин Републике Србије,
- да је здравствено способан за службу у Војсци Србије, што се утврђује налазом надлежне војнолекарске комисије,
- да има најмање IV степен стручне спреме,
- да није осуђиван на казну затвора од најмање шест месеци.

б) Посебни услови

- да је у војној служби у својству подофицира на одређено време провео најмање шест година,
- да је на дужностима музичара у Војном оркестру провео најмање шест година,
- да има завршену средњу музичку школу полу-образовног профила „музички извођач-трубач“,
- да су му последње две службене оцене најмање „врло-добар“,
- да је безбедносно проверен и да нема безбедносних сметњи за рад у Војсци Србије,
- да је кандидат психофизички здрав и способан за рад у Војсци Србије, што се утврђује налазом надлежне војнолекарске комисије и провером физичке способности.

Начин конкурисања:

Кандидати који испуњавају опште и посебне услове конкурса достављају Управи за људске ресурсе (Ј-1) ГШ ВС редовним путем преко команде своје јединице, следећа документа: пријаву са биографијом, у којој обавезно навести контакт телефон;

- извод из матичне књиге рођених (оригинал или фотокопија оверена у суду или општини),

- уверење о држављанству (оригинал или фотокопија оверена у суду или општини),

- доказ о стеченом образовању (оригинал диплома – уверење о завршеној школи или фотокопија оверена у суду или општини),

- уверење од надлежног суда да се против кандидата не води кривични поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности,

- уверење надлежног органа МУП-а да кандидат није кривично осуђиван казном затвора у трајању дужем од шест месеци,

- препоруку старешине на положају команданта батаљона, њему равном или вишем положају,

- оверене копије последње две службене оцене (оверава ВП),

- потврду о извршеној физичкој провери за 2012. годину и

- оверен картон основних и личних података КОЛП-1. Документа која се прилажу уз пријаву, са изузетком извода из матичне књиге рођених, уколико је на новом образцу, не могу бити старија од 6 (шест) месеци.

Непотпуне и неблагоприятне молбе неће бити разматране. Конкурсна документација се неће враћати кандидатима који не буду изабрани.

Пријаве на конкурс са наведеним документима достављати путем поште на адресу:

Генералштаб Војске Србије

Управа за људске ресурсе (Ј-1)

ул. Незнаног Јунака 38, 11 000 Београд

са назнаком "за пријем лица на конкурс"

Рок за подношење пријава је 30 дана од дана објављивања у магазину „Одбрана“.

81

3. Међународни сајам
безбедности објеката, инфраструктуре, лица и пословања

Visoke tehnologije u funkciji javne i
privatne bezbednosti.

Tehnička infrastruktura objekata
Integracija bezbednosti i
upravljanja objektima i poslovanjem.

Korporativna i industrijska bezbednost.

Tehnička i fizička zaštita.

Informaciona bezbednost

Osiguranje.

05 - 08.11.2012.

ОДБРАНА

ИЗБРАНА ПАРТИЈА ЧУДО ЗА ТАБЛОМ

Андерсен – Цукерторт
Бармен, 1869.

1.e4 e5 2.Сф3 Сц6 3.Лц4 Лц5 4.64 Лб4
5.ц3 Ла5 6.д4 ед4 7.0-0 Лб6 8.цд4 дб 9.д5

Опет мало класике, дуел двојице, уз Штај-
ница, најјачих играча тог времена.

Касније анализе одбациле су овај потез
бело као сумњив у Евансовом гамбиту, који
се овде игра.

9...Са5 10.Лб2 Се7 11.Лд3

На 11.Лг7 Тг8 12.Лф6 иде 12...Сц4
13.Да4 Дд7 14.Дц4 Тг2!

11...0-0 12.Сц3 Сг6 13.Се2 ц5 14.Дд2
ф6 15.Кх1 Лц7 16.Тац1 Т68 17.Сг3 б5
18.Сф5 б4

Црни је повољно решио проблеме отва-
рања и са 18...ц4 имао би угодну игру, али је
овде погрешно, што бели одмах користи.

19.Тг1!

Изврстан потез у општој стратегији акције
на краљевом крилу.

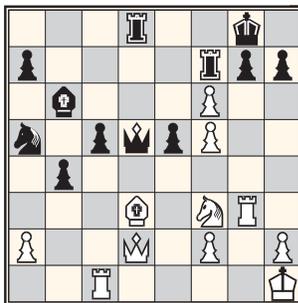
19...Лб6 20.г4 Се5 21.Ле5 де5 22.Тг3
Тф7 23.г5 Лф5 24.еф5 Дд5 25.рф6 Тд8

Бели: Кх1, Дд2, Тц1, Тг3, Лд3, Сф3, а2, ф2,

ф5, ф6, х2

Црни: Кг8, Дд5, Тд8, Тф7, Лб6, Са5, а7, б4,

ц5, е5, г7, х7

На први поглед, бели има непремостиве
тешкоће због везаности по дијагонали и д-ли-
нији. Али, догађа се чудо!

26.Тцг1! Кх8

Црни није могао одмах 26...Дд3 због
27.Тг7 Тг7 28.Тг7 Кх8 29.Тг8!

27.фг7 Кг8

На 27...Тг7 бели је смислио 28.Дхб Тд8
29.Ле4!! Де4 30.Дх7!! с матом.

28.Дхб

Опет прети Дх7 и црни нема ваздуха. За-
ста је реч о великим мајсторима – један је
сматран незваничним прваком света, а други
је био Штајницов изазивач у борби за ша-
ховски престо.

28...Ддб 29.Дх7 Кх7 30.фб Кг8 31.Лх7
Кх7 32.Тх3 Кг8 33.Тх8 мат. 1:0

КОЊИ ЋЕВ СКОК

Крените од обележених поља, као
скакач у шаху, по путањи у облику
слова Г, тако да добијете две народне
пословице.

Ла-	бра-	-ћи
хра-	-ља.	ни-
-је	-ко	-ља,
ни-	-те-	-ли
а-	је	-те-

Го-	-ром-	зда.	с
чо-	-је,	го-	
не	-ра	-век	ва-
-ве-	а	с	-ста-
се	са-	-ком	чо-

Решење судоку из прошлог броја –
водоравно: 2, 5, 3, 4, 7, 1, 9, 7, 2, 8, 3, 5,
7, 3, 8, 4, 1, 6, 9, 5, 1, 3, 6, 9, 7, 2, 4, 6, 2,
9, 8, 7, 2, 8, 4, 5, 3, 6, 8, 2, 7, 6, 1, 4, 3, 3,
9, 4, 2, 1, 8, 6, 1, 7, 5, 8, 2.

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
17								18							19	
20									21							22
23			24							25						
26					27						28					
29						30						31				
32								33						34		
35		36								37						
38				39							40					
41					42							43				
44							45						46			
47									48							
49			50								51					

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА ВОДОРАВНО: ресавски, обостран,
нож, а, Уљановск, Куманово, и, Ста, начитано, оригинал, Паркс,
акапарер, матеа, алектор, рибарити, оток, разредити, иконизам,
ру, чг, апотекар, таманилац, Акак, миловати, амарека, винаре,
сталичар, такав, анимитет, мзаамиле, Ани, Т, Канаваро, Братимир, Ц,
Ива, Триранка, Миљевина.

Припремио Жарко ЂОКИЋ

ВОДОРАВНО:

17. Бивши аустријски фудбалер, Херберт, 18. Римски војсковођа, Гнеј
Јулије, 19. Латински предлог: за, 20. Кеса од гуме за загревање неког
дела тела, 21. Поред Канкуна, један од најважнијих туристичких цен-
тара Мексика, 23. Темерински спортски клуб (скр.), 24. Проповедник
морала, етичар, 25. Рецкави, зупчасти, 26. Ударати, лупати ногом, 27.
Вештина полемисања, 28. Аустријски филозоф, Рудолф, 29. Који има
моћ разарања, 30. Станојкова имењакиња, 31. Слободан одмила, 32.
Члан радне бригаде, 33. Република у Русији, Татарстан, 34. Коњ (у на-
родним песмама), 35. Иницијали вајара Лога, 36. Очистити четком,
37. На начин анатомије, 38. Рупа у земљи, 39. Стручњак у наутици,
40. Со силицијумове киселине, 41. Аустријски палеонтолог, Абел, 42.
Чувени трг у Лондону, 43. Верне, привржене, 44. Материје важне за
органizam, 45. Безимен, непознат (грч.), 46. Верна домаћа животиња,
пас, 47. Киселост (хем.), 48. Пуњења насипањем, 49. Корист, добит
(турц.), 50. Зачинско дрво из Централне и Јужне Америке, 51. Чулан.

УСПРАВНО:

1. Командант Прве српска армија која је 1. новембра 1918. године о-
слободила Београд, 2. Отказивања, 3. Хидроелектрана (скр.), 4. Грађе-
вински радник, 5. Савезно министарство одбране (скр.), 6. Место код
Лознице, 7. Афричко племе, Данакил, 8. Старогрчки филозоф, 9. Ме-
сто код Крајева, 10. Извршни комитет (скр.), 11. Славни диригент,
Херберт фон, 12. Офис психолошке едукације (скр.), 13. Особењачки,
14. Карика, 15. Испошћено, 16. Испитати ситуацију (израз), 18. Добити
лишће (о биљци), 19. Хемјско једињење, уреја, 20. Италијански компо-
зитор, Доменико, 21. Који је у стању мировања (грч.), 22. Кожаре
(турц.), 24. Становник Тогоа, 25. Велики котар, 27. Жлездасти израш-
таји (мед.), 28. Име фудбалера Балакова, 30. Извршити скупљање,
31. Посед једног колона, 32. Говорити неке „ти“, 34. Фигура у шаху,
коњ, 36. Мера за дужину, 37. Мушко име, Адонај, 39. Једињење амо-
нијака, 40. Беле пеге на челу коња, 42. Име глумице Кемпбел, 43. Апо-
лоније одмила, 45. Име глумца Хариса, 46. Седамнаесто и 10. слово
азбуке.

КАПИТАЛНО ИЗДАЊЕ „ИСТОРИЈА ЦИВИЛИЗАЦИЈЕ“

ИСКОРИСТИТЕ ЈЕДИНСТВЕНУ ПРИЛИКУ ДА УПОТПУНИТЕ СВОЈУ БИБЛИОТЕКУ

-50%

ЛЕТЊИ ПОПУСТ

ИСТОРИЈА ЦИВИЛИЗАЦИЈЕ

Вил Дјуранџ

Тврди повез, ф. 17×24, 10.500 стр.

12 томова

1. Источне цивилизације;
2. Живот Грчке;
3. Цезар и Христ;
4. Доба вере (I);
5. Доба вере (II);
6. Ренесанса;
7. Реформација;
8. Почетак доба разума;
9. Доба Луја XIV;
10. Волтерово доба;
11. Русо и револуција;
12. Наполеоново доба.

НА
18
РАТА

БЕЗ
КАМАТЕ

БЕЗ
ЖИРАНАТА

БЕЗ
ЧЕКОВА

~~38.880,00~~
19.440,00

НАРУЦБЕНИЦА

МЦ „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд,
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
Жиро-рачун: 840-312849-56

Наручујем _____ комплета едиције
„ИСТОРИЈА ЦИВИЛИЗАЦИЈЕ“
по повлашћеној цени од **19.440,00 динара**.
Издања ћу платити на кредит у _____ рата
(највише 18), путем административне забране.

Купац _____

ЈМБГ _____

Број личне карте _____

МУП _____

Адреса становања, улица и број: _____

Место _____

Телефон _____

Потпис наручиоца _____

Попуњену наруцбеницу послајте на адресу МЦ „Одбрана“, након чега ће купцима бити достављена административна забрана ради овере.
Након прихватања забране и уписа прве рате од стране ислатиоца зараде, издања ће бити достављена путем Поште експреса, на шериш кујца.

ОДБРАНА

Медија центар „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
e-mail: komercijala@odbrana.mod.gov.rs, www.mod.gov.rs

Сва издања можете купити по истим ценама и у продавници „Војна књига“, Васина 22, Београд, 011/2184-925